

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

ГІЭГАЖ ДАМЕРОЎСКИ

Аднаго твару досыць

Лідзія Ярмошына вынесла папярэджаныі Мілінкевічу й Пазыняку. Старонка 4.

Паводле законаў сьмятаны

«Наверсе баяцца не абстрактна-максымалісцкіх лезунгаў, а персаналізаванай альтэрнатывы — з вусамі і барадой гарадзенскага фізыка». «Палітычная кухня» Аляксандра Класкоўскага — **старонка 24.**

«Першы раз бачу такое»

«У Менску збіраць подпісы цяжэй, чым у рэгіёнах, сярод моладзі — цяжэй, чым сярод старэйшых людзей». Вынікі збору подпісаў аналізуюць палітыкі й палітолягі. **Старонка 6.**

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Мароз нас ня возьме

У чацьвер у Менску чакалі мінус 20, у ноч на нядзелю сыноптыкі абяцаюць мінус 26. Паводле сайту www.meteo.by “пацяпленне” чакаецца ў другой палове наступнага тыдня — да мінус 12.

Падпішыся сёння! Каб гарантавана чытаць «НН», дашліце ў Рэдакцыю свой адрас. Дэталі, сьпіс ахвярадаўцаў «НН» — **старонка 9.**

Набліжэньне эпохі

Эсэ Сяргея Дубаўца. **Старонка 20.**

Сяргею Дубаўцу

адказвае Андрэй Дынько. **Старонка 23.**

Украінцы рабілі рэвалюцыю ў Беларусі

Артыкул украінскага гісторыка Міколы Чабана. **Старонка 32.**

Сэзон падпольных канцэртаў

пачаўся. Старонка 16.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

равабаронца Алясь Бяляцкі атрымаў **прэмію Сахарава.** Нарвэскі Хельсынскі камітэт ганараваў яго а практычную і палітычную дапамогу ахвярам рэпрэсій.

«Едзе мышка» — складзі кніжку

Новы праект «НН» «Газетка дзеткам» — **старонка 44.**

У нумары:

факты і камэнтары

Аднаго твару досыць. Папярэджанні ЦВК Мілінкевічу й Пазьняку	4
Як стаць членам участковай выбарчай камісіі	4
Скура для Домаша	5
Літаратары і іншыя ідэалігічныя работнікі	5
«Першы раз бачу такое». Аб чым сведчыць тэмп збору подпісаў. Апытаньне экспэртаў	6
Зацьверджаны слоган кампаніі Мілінкевіча	7
Мілінкевіч накіруецца ў Варшаву і Шчучын	11

пішуць чытачы

Беларускае? Канфіскаваць!	8
Беларусы Кракава згуртаваліся	8
Што робіцца ў Воршы	8

мы самі

Падзякі ахвярадаўцам	9
Увазе падпісчыкаў «НН»!!!	10

рэпартаж

Падарожжа ў сэрца	11
-------------------------	----

хроніка

Павал Севярынец. Лісты зь лесу: Палігон	12
Сьціслая хроніка рэпрэсій і супраціву	12
Зь яго пачынаецца Жодзіна. Крымінальная справа супраць Паўла Красоўскага	14

культура

Пачаўся сезон падпольных канцэртаў	16
«Шостае падарожжа» Касі	17
Тузін гітоў: вынікі	17
БДАааа, «Песьняры»...	18
У Беларусі, і нідзе болей	19

вострая брама

Сяргей Дубавец. Набліжэньне эпохі	20
Андрэй Дынько. Адказ Сяргею Дубаўцу	23

палітычная кухня

Аляксандар Класкоўскі. Паводле законаў сьмятаны	24
--	----

левым вокам

Лёлік Ушкін. Дэмакратычны сатурналіі	25
---	----

пошта рэдакцыі

Лісты і водгукі	26
-----------------------	----

іншымі словамі

Віталь Тарас. Гульня ў інфантаў ...	28
-------------------------------------	----

стыль жыцця

Джынсы — не найгоршы варыянт	30
---------------------------------------	----

гісторыя

Як украінцы рабілі рэвалюцыю ў Беларусі	32
--	----

бібліятэка

Піянерская праца. Анатоль Сідарэвіч пра кнігу Аляксандра Надсана	34
Новыя кнігі, дасланыя ў Рэдакцыю	35

паэтычны аглядальнік

Блазен гасподні. Аляксандар Фядута пра Віктара Шалкевіча	36
---	----

літаратура

Ева Вежнавец. Шлях дробнай сволачы	40
Уладзімер Някляеў. Знакі прыпынку	42
Старонка вершаванага радка	43

газэтка дзеткам

Едзе мышка	44
------------------	----

вольны час

Каіса	45
«Песьні свабоды»: складзем дыск разам	45

дзе варта быць

Варта паглядзець	46
Кіно на выходныя	46
Зрабі з газэты кнігу	46

абвесткі і жарты

«НН» 100 гадоў з вамі	48
Прыватныя абвесткі	48

50 РАДКОЎ РЕДАКТАРА

Адны чытачы прапануюць: вы б адчынілі свае шапікі для незалежнай прэсы або здавалі свае газэты на продаж у супермаркеты, дзе ляжаць «Гастронам» і «БелГазета». Людзі наіўна думваюць, што гэта магчыма. Каб прадаваць газэту, скажам, у краме «Акіян», трэба атрымаць узгадненьне ў ідэалігічным адзеле гарвыканкаму. А там не даюць. Пішуць проста: «немэтазгодна». Ідэалігічны адзел зацьвярджаюць, узгадняюць, дазваляюць — выконваюць функцыі парткамаў і ЦК савецкага часу. У Інтэрнэце прайшла непацьверджаная інфармацыя, што супрацоўнікаў тых аддзелаў пачалі паралельна прымаць на другую стаўку ў КДБ. Такое шматтысячнае войска, добра аплачванае і не занятае нічым, акрамя кантролю за масамі. Ім лепш, чым пры СССР. У КПСС ты мусіў «партыйныя» ўзносы сплываць, а тут табе другі мільён выдаюць... Як жа пачынаюць гэтых людзей ненавідзець тыя, каго яны кантраляюць.

Людзі, якія набылі сваю першую машыну і першую пралку пры Лукашэнку, нічога лепшага за яго ня бачылі. За яго і прагаласуюць. Свабода, незалежнасьць, гістарычная праўда для гэтых дзяцей брэжнеўскіх бацькоў — муляж абстрактцыі. Апалітычнасьць пакаленьня новых спажываўцоў стала шокам для зборшчыкаў подпісаў за апазыцыйных кандыдатаў. Некалькі рэалістычных ацэнак вынікаў падпіснае кампаніі — на **старонцы 6**, у апытанні палітыкаў і палітолягаў. Я заўжды меркаваў, што музычны партал music.fromby.net дзейнічае на грошы нейкіх замежных дабрадзеяў або праз хітрае выкарыстаньне сродкаў аднаго з цэнтраў творчасці моладзі, як гэта бывае ў нашай краіне. На «фромбайнэце» можна праслухаць або згрузіць сабе на кампутар сотні беларускіх песень — ня тых, яснае дзела, што ў ратацыі АНТ. Аказалася, гэты надзвычай папулярны рэсурс (цалкам беларускамоўны) створаны й фінансуецца прыватнай асобай — высокааплачваным праграмістам, які хаваецца пад псеўданімам Вецер Мэханічны. Сеціўны праект каштуе ня так дорага, а ўсе праграмныя патрэбы для яго задавальняе сам Вецер. Вынікі чарговага туру «Тузін гітоў» з music.fromby.net вы знойдзеце на **старонцы 17**. Перамагла Кася Камоцкая з рэтэйкам 14-гадовай (паказальна) даўніны. Пры Лукашэнку стала, як пры цару. Пакуль ня горш: дзяржава беларускую культуру церпіць, хоць і дыскрымінуе, беларускіх дзеячаў ссылае і г.д. Усё, што ёсьць, ствараецца за грошы прыватных фундатораў. Гэта камфортныя для творчасці ўмовы. Успомнім, колькі даў пачатак XX стагодзьдзя ў літаратуры, мэдыйным жанры, рэлігійнай думцы, гістарыяграфіі й мастацтве. Лягічна чакаць падобнага і ад нашых дзён. Між тым у апошняй «Вострай Браме» Сяргей Дубавец называе іх пэрыядам задоўжанага бячасься. Я палічыў патрэбным адказаць яму — **старонка 23**.

Вельмі просім чытачоў, якія ад Новага году чытаюць «НН» у Інтэрнэце, а не на паперы, таксама дасылаць прыватныя ахвяраванні з разьліку 6000 на месяц з пазнакай: «за Інтэрнэт». Бяз збору грошай газэце не захаваць якасьці.

АНДРЕЙ ЛЯНКЕВИЧ

Музычны сезон-2006 будзе сезоном падпольных канцэртаў. Распачала яго «Крама» нелегальным выступам на адной зь менскіх пляцовак.

Аднаго твару досыць

мяркуе Лідзія Ярмошына.

Аляксандар Мілінкевіч і Зянон Пазьняк атрымалі афіцыйныя папярэджанні ад ЦВК за «правядзеньне датэрміновай агітацыі». Мілінкевічу закідаліся каляндарыкі й «дарагія партрэты», Пазьняку — агітацыя за народнае галасаваньне.

Старшыня ЦВК Лідзія Ярмошына казала, што каляндарыкаў распаўсюджваецца шмат, а партрэты — відавочна дарагія, што ЦВК вядомыя наклады, месцы друку (гэтыя звесткі стаяць на кожным каляндарыку. — **З.Д.**), вядомыя маршруты й машыны, на якіх перавозілі гэтыя каляндарыкі зь Менску ў абласныя й раённыя цэнтры (вось тут прароблены вялікі кавалак працы. — **З.Д.**). «Зразумейце, мы супраць вас нічога

ня маем. Але ж нельга займацца датэрміновай агітацыяй», — сказала яна. І дадала, што штаб «прыцягнуў пазабюджэтныя сродкі на друк дарагіх поліграфічных матэрыялаў», што таксама зьяўляецца парушэньнем заканадаўства.

Кіраўнік ініцыятыўнай групы Аляксандра Мілінкевіча Аляксандар Бухвостаў парываваў, што каляндарыкі, па-першае, не агітацыя. А па-другое, да іх вырабу ініцыятыўная група Аляксандра Мілінкевіча нікага дачынення ня мае. «Вось вы таксама можаце гэтыя каляндарыкі надрукаваць. І хто заўгодна можа, — кажа сп.Бухвостаў. — Чаму ж выраб гэтай прадукцыі прыпісваецца ініцыятыўнай групе? Па адным партрэце, гэта праўда, сябры ініцыятыўнай групы маюць. Але не аддаюць грамадзянам.

Паказваюць, так. Але як жа збіраць подпісы, не паказваючы нават твару чалавека, за якога прапануеш падпісацца? А не аддаем, значыць, не агітуем», — кажа Бухвостаў.

Сяргей Папкоў на паседжанні ЦВК у адказ на закіды пра датэрміновую агітацыю пайшоў у контратаку.

Папкоў: «Так, мы агітуем за народнае галасаваньне. І будзем агітаваць надалей. Мы прасілі ЦВК зрабіць запыт у пракуратуру, ці зачыненая крымінальная справа ў дачыненні да Зянона Пазьняка. Калі так, дык гэта дазволіла б яму вярнуцца ў Беларусь. Але вы гэтага не зрабілі. І калі наш кандыдат ня вернецца, нека ж трэба тлумачыць яго пазыцыю».

Ярмошына: «Пры рэгістрацыі ЦВК будзе ўлічваць, ці праводзіўся збор подпісаў з парушэньнем заканадаўства. Калі так, дык гэта можа стаць прычынай адмовы ў рэгістрацыі.

Папкоў: «Гэта ўвогуле ня выбары, а псэўдавыбары... Вы ня маеце гонару... Вам загадалі... У вас ужо ўсе лічбы падрыхтаваныя...»

Ярмошына: «Супакойцеся. Гэта не палітычная трыбуна...»

У сухім астатку маем пастанову ЦВК пра вынясенне афіцыйных папярэджанняў групам Пазьняка й Мілінкевіча — двух сапраўдных праціўнікаў Лукашэнкі.

Факту, што тэлебачаньне паказвае толькі аднаго кандыдата і за яго ж збіраюць подпісы работнікі сацыяльных і жыллёва-камунальных службаў, спн.Ярмошына пакуль не заўважыла.

Аляксандар Мілінкевіч збіраецца абскардзіць «надуманае» папярэджаньне. Сяргей Папкоў мае намер працягваць ранейшую агітацыю.

Зьміцер Дрыгайла

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Як стаць членам участковай выбарчай камісіі?

Грамадзкія арганізацыі Беларусі выступілі з ініцыятывай «На-родныя выбары». Грамадзянаў заклікаюць вылучацца ва ўчастковыя выбарчыя камісіі, што фармуецца да 1 лютага, «каб зрабіць выбары адкрытымі». За-

ява на ўдзел можна падаваць да 29 студзеня.

Стаць сябрам выбарчай камісіі мае права кожны грамадзянін. Каб вылучыцца, досыць сабраць як мінімум 10 подпісаў грамадзянаў, што пражываюць на тэрыто-

рыі выбарчага ўчастку і маюць выбарчае права.

Каардынатары кампаніі будуць працаваць у 50 гарадах. Падрабязная інфармацыя з узорамі дакумэнтаў, парады па абароне правоў можна атрымаць, звярнуў-

шыся на e-mail kam@belngo.info альбо на тэл. (029) 336-46-84.

Узор заявы й інструкцыю для актывістаў можна знайсці таксама на сайце www.belngo.info.

Што, калі нікога «чужога» лужышчы ўключыць ня будуць? Тады людзям прынамсі стане ясна, да чаго рыхтуюцца ўлады, мяркуюць ініцыятары кампаніі.

АШ

АЛЕНА АДАМЧЫК

Іронія лёсу: у 2001 годзе Сямён Домаш здымаўся для «НН» на скураной канапе.

Скура для Домаша

На мінулым тыдні ў Горадні на Радзе дырэктараў прысутных пазнаёмілі з трыма новымі кіраўнікамі прадпрыемстваў, а ў іхнім ліку Сямён Домаш, які ўзначаліў гарбарнае аб'яднаньне. Калі назвалі яго прозьвішча, прысутныя нібы крыху зніякавелі, але таксама папляскалі яму ў ладкі, як і іншым.

На мінулых прэзыдэнцкіх выбарах у 2001 годзе толькі Сямён Домаш здолеў стварыць разгалінаваную арганізацыю «Рэгіянальная Беларусь». Ён выглядаў наймацнейшым кандыдатам ад апазыцыі, але сталічнікі зрабілі ўсё, каб яго не абралі кандыдатам ад апазыцыі на выбарах. Сямён Домаш вельмі перажываў гэта, адчуваў сябе падманутым сталічнай апазыцыйнай «намэнкляту-

рай», да таго ж пасля гэтага на пэўны час у яго ўзьніклі праблемы са здароўем. А пазней напаткалі праблемы з працай, ён нідзе ня мог уладкавацца. Для сябе ён вырашыў болей ня ўдзельнічаць у палітыцы. Затое ў прэзыдэнты пайшоў Аляксандар Мілінкевіч, кіраўнік ягонага перадвыбарнага штабу.

Трэба зазначыць, што Домаш не выглядае зламааным. Проста яму ня хочацца болей удзельнічаць у апазыцыйнай кухні. Улады гэтым скарысталіся. Каб пазбавіць Мілінкевіча патэнцыйнага дарадцы, Домаша паслалі шкуры вычыняць. І ён пагадзіўся.

**Сяргей Максімовіч,
Горадня;
Мікола Бугай**

Літаратары і іншыя ідэалыгічныя работнікі

17 студзеня калектыў акадэмічнага Інстытуту літаратуры пазнаёмілі з новым дырэктарам: 68-гадовага Ўладзімера Гніламёдава, былога апаратчыка ЦК КПБ, замяніў кандыдат навук, прарэктар Акадэміі мастацтваў 38-гадовы Валеры Максімовіч.

Камэртонам падчас «інаўгурацыі» новага кіраўніка сталі для супрацоўнікаў Інстытуту літаратуры словы акадэміка Пятра Нікіценкі (куратора сэкцыі грамадзкіх навук у Акадэміі): «літаратары і іншыя ідэалыгічныя работнікі». Пры знаёмстве з калектывам новы дырэктар зазначыў, што інстытут — дзяржаўная ўстанова, таму ў пэўным сэнсе мае быць ідэалыгічнай структурай.

Папярэднім месцам пра-

цы Максімовіча была Акадэмія мастацтваў, дзе ў якасьці прарэктара ён курыраваў выхаваньне й ідэалёгію. Яшчэ раней — працаваў на філялягічным факультэце БДУ. Але, як згадваюць былыя супрацоўнікі па філфаку, Максімовіча адтуль выжылі. Адным зь ягоных «пэрлаў» быў ліст у Адміністрацыю прэзыдэнта на імя Праляскоўскага: Максімовіч вінаваціў катэдру беларускай літаратуры XX

ст., што тая працягвае ў навучальную праграму «нацыяналістаў» ды «калябарантаў». Навучальны курс быў скасаваны, а аўтар адправіўся на павышэньне.

Як кажуць супрацоўнікі інстытуту, у дырэктарскае крэсла сп.Максімовіч імкнуўся: пісаў лісты асабіста кіраўніку Акадэміі навук Міхаілу Мясьніковічу з просьбай прызначыць яго. Абяцаў узяць Інстытут літаратуры да тых вяршыняў, да якіх пры Мясьніковічу ўзьнялася Акадэмія ў цэлым. Тонкі падыход спрацаваў: кіраўнік Акадэміі адаў перавагу Максімовічу перад іншымі прэтэндэнтамі.

АШ

«Першы раз бачу такое»

«У Менску збіраць подпісы цяжэй, чым у рэгіёнах, сярод моладзі — цяжэй, чым сярод старэйшых людзей». Пра што яшчэ сьведчаць вынікі збору подпісаў за кандыдатаў у прэзыдэнты?

Кампанія збору подпісаў скончыцца 27 студзеня, але пэўныя тэндэнцыі ўжо вымаляваліся. Каманда Лукашэнкі абвесьціла пра 930 тысяч подпісаў, сабраных за першую палову кампаніі. Штаб Мілінкевіча ў нядзелю 15 студзеня называў лічбу 140 тысячаў. Гэта пры тым, што спачатку Калякін дакляраваў жаданьне сабраць мільён, пасля — 500 тыс. подпісаў. Астатнія кандыдаты набіраюць яшчэ меней. Ці можна гаварыць ужо пра пэўныя тэндэнцыі на грунце гэтых лічбаў? Аналізуюць палітык Уладзімер Навасяд, палітоляг Юры Чавусаў, журналіст «БелГазеты» Кірыла Жываловіч, кіраўнік аддзелу ўнутранай палітыкі газэты «Белорусы и рынок» Паўлюк Быкоўскі і Лявон Баршчэўскі, ганаровы старшыня Беларускага ПЭН-Цэнтру.

Уладзімер Навасяд: «У Менску найцяжэй»

«Калі праводзіць нейкія паралелі з 2001 г., то трэба зазначыць, што ініцыятыўная група Мілінкевіча працуе сёньня як валанцёры. Няма ніякіх заробкаў, як гэта практыкавалася ў мінулую кампанію. І я вельмі здзіўлены гэтай працай, бо першы раз убачыў такое.

У Менску збіраць подпісы цяжэй, чым у рэгіёнах: тут вышэйшы ўзровень жыцьця, і стала больш тых, хто падтрымлівае Лукашэнку. У абвешчаныя тэрміны правесці нармальную пярэкампанію немагчыма. Калі б

Кангрэс дэмаў адбыўся напярэдадні Новага году, як прапаноўвалі некаторыя, то Адзіны кандыдат цяпер нічога не рабіў бы. Нездарма выбары былі перанесеныя зь лета на вясну.

Шмат стала запалоханых — я б сказаў, такіх большасьць: людзі шмат разумеюць, але ставіць свае подпісы баяцца.

Перамены ў тым маштабе, які мы хацелі б бачыць, яшчэ ў краіне ня высьпелі. Але трэба працаваць. У тых умовах, якія ёсць цяпер. Карыстацца легальнай магчымасьцю працаваць з насельніцтвам падчас гэтай кампаніі. Потым будучь мясцовыя выбары і выбары ў парлямэнт. Трэба ўпарта працаваць — крок за крокам».

Паўлюк Быкоўскі: «930 тысяч — таксама пярэакцыя»

«Варта зазначыць, што гэта ўсё ж пакуль не рэальна сабраныя, а толькі абвешчаныя галасы. Звычайна ў Цэнтравыбаркам падаецца іншая колькасць. Дарэчы, абвешчаныя празь БелТА колькасць подпісаў у падтрымку Лукашэнкі — гэта такая ж пярэакцыя, як і ў іншых прэзідэнтаў.

Хачу нагадаць, што Лідзія Ярмошына яшчэ ўлетку 2005 г. казалася, што ўдзельнічаць будучь чатыры кандыдаты. Думаю, яна не памылліца. Найбольш верагодна, што гэта будучь Лукашэнка, Гайдукевіч, Мілінкевіч і Казулін. На маю думку, ЦВК ня будзе рэгістраваць Пазыняка

ні ў якім разе, бо ён абяцаўся, што ў выпадку рэгістрацыі прыедзе ў Беларусь. Папершае, гэта будзе інфармацыйная нагода, што ўскалыхне палітычную сытуацыю ў Беларусі. Па-другое, Пазыняк ня будзе гуляць па ўладных сцэнарах і можа вывесці людзей на вуліцу.

Наяўнасьць у выбарчых бюлетэнях прозьвішча Мілінкевіча стане аргумэнтам для Захаду, што выбары адбываліся дэмакратычна. Наяўнасьць прозьвішчаў Мілінкевіча і Казуліна будзе расьцягваць галасы дэмакратычнага электарату. Сытуацыя, калі яны здымуць свае кандыдатуры з выбараў, для ўлады нежаданая. Для гэтага і існуе Гайдукевіч — каб выбары былі легітымныя.

У 2001 г. Гайдукевіч атрымаў каля 3% галасоў — прыкладна столькі ж, колькі сабраў подпісаў за сябе. Але тыя выбары дазволілі стаць яму фігурай нацыянальнага маштабу. Ён трэці палітык па пазнавальнасьці сярод выбарцаў, згодна з апытаньнямі, якія ладзяць незалежныя сацыялягі на чале з прафэсарам Алегам Манаевым. На першым месцы ідзе Лукашэнка, на другім — Пазыняк, на трэцім — Гайдукевіч, на чацьвертым (цяпер ужо) — Мілінкевіч».

Кірыла Жываловіч: «Як грамадзянін, я мару»

«Як грамадзянін, я мару, каб праз два месяцы мы жылі ў краіне без Лукашэнкі. Але па выніках гэтай падпісной кампаніі можна сказаць нават і без падліку галасоў, што ў першым туры прэзыдэнцкіх выбараў пераможа Лукашэнка — паводле вэрсіі Цэнтравыбаркаму. У дэмакратычных кандыдатаў няма ні часу, ні магчымасьцяў схіліць шалі на сваю карысьць.

Пасля выбараў дзейны прэзыдэнт будзе мець яшчэ больш паўнамоцтваў. Але ёсць тое, пра што сёньня ніхто не гаворыць: дэмакратычныя сілы ўжо могуць паказацца перад усімі як згуртаваная супольнасьць. У шэрагах апазыцыі за сьпінамі вэтэранаў ужо праглядаецца моладзь, якая зможа перамагчы Лукашэнку. Праўда, адбудзецца гэта, на жаль, нават не ў 2011 годзе...

Галоўнае пытаньне, якое пакуль не агучаецца нікім: куды сьдзе Лукашэнка — на Дошку гонару, у турэмную камэру, на пэнсію? Адказ на гэтае пытаньне залежыць ад той моладзі, якая ёсць у дэмакратычных сілаў».

Юры Чавусаў: «Роля каманды будзе ўзрастаць»

«Я б не казаў, што збор подпісаў ідзе марудней, чым чакалася. Ня трэба сур'эзна браць пад увагу мэты, пра якія гучна абвешчалася, — найчасей за ўсё гэта ня болей чым пярэ. Штаб адзінага кандыдата задаволены тэмамі збору подпісаў. Яны набралі крэйсэрскую хуткасць і складаюць прыблізна па 10 тыс. подпісаў за дзень.

Галоўнае адрозьненне, якое адчуваецца ў параўнаньні з кампаніяй 2001 году, — гэта тое, што ёсць адзіны кандыдат. І людзі ўспрымаюць Мілінкевіча як адзінага. Тады ж — памятаеце? — збор подпісаў ішоў адначасова і за Домаша, і за Ганчарыка. А цяпер пытаньне «Хто акрамя Лукашэнкі?» перад намі не стаіць, мы маем цвёрды адказ: Мілінкевіч.

Натуральна, што агучаныя на сёньня 140 тыс. подпісаў — гэта «брудная» лічба. Іх яшчэ будучь пераправяраць, каб потым ня выкрасьліла

ЦВК. Таму «ўсушка» непазбежная.

У 2001 г. адразу некалькі кандыдатаў заявілі, што яны сабралі 100 тыс. подпісаў (і нават група паважанага Зянона Пазыняка зрабіла такую заяву). Але потым высветлілася, што гэта не зусім так. Такія заявы таксама варта разглядаць як элемент піяр-барацьбы. Прыгадайце хіба, што першым пра 100 тыс. подпісаў заявіў старшыня ЛДПБ Гайдукевіч. Да такога кшталту заяваў трэба ставіцца асыярожна.

Наконт кароткатэрміновай прэспэктывы, то бок самой падпіснай кампаніі. 100 тыс. подпісаў Мілінкевіч зьбірае. Думаю, некаторыя іншыя дэмакратычныя кандыдаты таксама могуць сабраць такую колькасць. Вельмі сур'ёзна і адказна дзейнічае група Казуліна — думаю, ёй удалася сабраць неабходную колькасць. Ведаючы ролю Гайдукевіча, можна не сумнявацца, што і ён зьбірае. Фаварыты гонкі ўжо вызначыліся: Мілінкевіч, Казулін, Гайдукевіч, магчыма — Пазыняк.

У сярэднетэрміновай прэспэктыве (г.зн. усёй выбарчай кампаніі) трэба разумець адно: усе кандыдаты, апроча Мілінкевіча, будуць у Лукашэнкавай батлейцы выконваць ролю, якую адгрываў Гайдукевіч у выбарах 2001 г. Наяўнасьць іх дае ўладам магчымасьць нэўтралізаваць фаварыта прэзыдэнцкіх выбараў, адзінага кандыдата.

Пра доўгатэрміновую прэспэктыву, пасыля выбараў, меркаваць цяжка. Можна зазначыць, што ў асобе Мілінкевіча мы атрымалі агульнаацыянальнага лідэра дэмакратычных сілаў, які здольны і дзяржаву ачолюць, і аб'яднаць кааліцыю гэтых самых дэмакратычных сілаў. Думаю, непазбежна будзе ўзрастаць роля каманды, якая выбрала Мілінкевіча, — не ягонага выбарчага штабу, а менавіта каманды.

Лявон Баршчэўскі: «Пасыўнасьць моладзі ўражае»

«Вялікая колькасць подпісаў за Лукашэнку мае ўзвышаць уладу ў яе вачах і

ўмацоўваць яе ў ейным жа інфармацыйным полі. Уладу менш цікавіць меркаваньне замежжа, у тым ліку Расеі, дзе мільённая колькасць подпісаў напэўна выкліча іронію і кпіны. Ёй важная легітымізацыя свайго існаваньня ўнутры беларускага грамадства і асабліва ў сваіх уласных вачах.

Павольны збор подпісаў за адзінага сьведчыць перадусім пра тое, што ўладзе ўдалося зрабіць людзей цынчна-апалітычнымі, што заўжды на руку дзейнай уладзе. Памылкай апазыцыі быў разьлік на малады электарат: пакалень не маладзейшых за 30 аказалася апалітычнае цалкам. Яго пасіўнасьць уражае.

Акрамя Лукашэнкі, Мілінкевіча й Пазыняка, ніводзін іншы кандыдат ня мае шырокай вядомасьці і шанцаў выйграць. І іхны ўдзел у палітычным жыцці грунтуецца на мабілізацыі фінансавых і іншых рэсурсаў, якія паходзяць ад тых сілаў, што зацікаўленыя, каб адзіны не застаўся адзіным».

Апытваў Аркадзь Шанскі

Зробім высновы і прагнозы. Віктар Шэйман хоча даказаць шэфу сваю адміністрацыйную звышэфектыўнасьць. Таму ўпершыню падтрымка сёньняшняга курсу будзе падмацаваная таталітарнымі лічбамі ў два, а можа нават тры мільёны подпісаў.

Зянон Пазыняк шчыра змагаецца за збор ста тысячаў подпісаў. Ягоную справу ўскладняе адсутнасьць стуркураў у многіх рэгіёнах і nepřысутнасьць палкаводца на полі бітвы.

Кандыдаты, якія зьбіраюць подпісы, не адрасуючыся ні да якой канкрэтнай сацыяльнай ці культурнай групы, здаецца, найбольш заклапочаныя тым, каб не нанесці выпадкам шкоды электарату галоўнакамандуючага.

Лічба 200—250 тысячаў подпісаў за адзінага кандыдата сьведчыць пра прынцыповую сумленнасьць ягонага каманды, але і пра адсутнасьць у дэмакратаў прыхаванага фінансавага ці іншага рэсурсу. Мае тое, што маем.

Зацьверджаны слоган кампаніі Мілінкевіча

— «Свабода. Праўда. Справядлівасьць».

Яго выбралі сярод пяцідзясяці варыянтаў, што надыйшлі ад сяброў штабу і прыхільнікаў кандыдата. Адна група выступала за канцэпцыю крокаў наперад: «Пойдзем далей, захаваўшы добрае», «Не прышыняючыся на дасягнутым», «Час ісьці наперад». Другая прапанавала спалучыць слова «Беларусь», якое як асноўнае ў сваіх слоганах востра ўжо 5 год выкарыстоўвае Аляксандар Лукашэнка, і дадаць да яго нешта новае: «Новая Беларусь», «За новую Беларусь», «За новую Беларусь, за новыя магчымасьці», «За свабодную і квітнеючую Беларусь» (замест слогану Лука-

шэнкі «За моцную і квітнеючую Беларусь», што нагадвае сытуацыю зь лезунгам Уладзімера Ганчарыка ў 2001 годзе, калі ў вядомым выразе «Мір вашаму дому» слова «мір» памяншлі на «добра»). Была нават прапанова скарыстаць лезунг Лукашэнкі, не мяняючы яго ўвогуле: «За Беларусь».

Трэцяя група выказала меркаваньне, што ў лезунгу ўжо павінна быць слова «прэзыдэнт» на манер леташніх польскіх выбараў, дзе яго выкарысталі абодва лідэры перадвыбарчай гонкі — Лех Качыньскі й Дональд Туск: «Прэзыдэнт, якім вы будзеце ганарыцца», «Новы прэзыдэнт — лепшае жыццё», «Прэзыдэнт, які пераможа», «Прэзыдэнт, зь якім пераможа Беларусь», «Прэзыдэнт, за якога ня будзе сорамна».

У іншых зьявілася ідэя аб'яднаць словы «Беларусь» і «прэзыдэнт». Выйшла: «Новы прэзыдэнт — свабодная Беларусь».

Нарэшце, чацьвертая група выступала за акцэнт на слове «свабода», дадаўшы да яго іншыя падставовыя вартасьці, на якіх Мілінкевіч стаіць. Сярод варыянтаў фігуравалі «Выбар свабодных людзей», «Разам да свабоды», «Свабода. Годнасьць. Разьвіцьцё» і г.д. Фігуравала ў спрэчках таксама й слова «вясна».

Сабраліся праз тыдзень, правёўшы слёганы праз фокус-групы. Няўмольная сацыялёгія паказала, што чатыры словы ў слогане — замнога. Сьпярыша азначыліся з галоўным словам. Ём стала «свабода». Неяк адразу ўсім спадабалася «справядлівасьць». Але да кансэнсусу не прыйшлі. Давялося праводзіць яшчэ адзін маніторынг. Ён выявіў, што, акрамя свабоды і справядлівасьці, многім людзям не стае праўды. Так склаўся лезунг.

Зьміцер Дрыгайла

Беларускае? Канфіскаваць!

На памежным пераходзе «Бераставіца» затрымалі трох грамадзян Беларусі, якія вярталіся зь Беластоку. Падстава — кнігі ў салёна аўто.

Уладзімер Цярохін і яго сябры і не падазравалі, што гістарычную літаратуру, якая легальна выдаецца і распаўсюджваецца на тэрыторыі Польшчы і Беларусі, нельга правозіць праз мяжу. Кожны з затрыманых меў пры сабе камплект зь дзевяці кніжак і

часопісаў (кожнай па адным асобніку), якія яны атрымалі ад сяброў Беларускага гістарычнага таварыства ў Беластоку. Сярод кніг — «Доўгая сьмерць Крынак» С. Яновіча, «СБМ. Вяртаньне з забыцьця» Ц. Клыкоўскай, «Кара за служэньне народу» М. Пе-

цкокевіча, «Дванаццатка» Я. Запрудніка.

Спачатку мытнік, убачыўшы кнігі, пабег кансультавацца з начальствам. Вярнуўшыся, загадаў адагнаць машыну на «яму». Там ужо аўто аглядзелі дасканала, кажа У. Цярохін.

Пасьля надгляду мужчынаў дапыталі. «Дзе ўзялі кнігі? Каму везьлі? Ці чыталі самі?» Супрацоўнік мытні тав. Кавальчук дрэнна валодаў беларускай. Таму складаньне пратаколаў расьцягнулася на тры гадзіны, да самае раніцы. Уцямна растлу-

мачыць прычыну канфіскацыі літаратуры мытнікі ня здолелі, спаслаўшыся на загад начальства і на тое, што ў зборніку матэрыялаў «Наша радавод» утрымліваюцца зьяважлівыя звесткі пра прэзыдэнта Беларусі. «Зьявагай» аказалася меркаваньне пра тое, што Лукашэнка дрэнна выказваецца на адрас палякаў.

Сябры БГТ накіравалі лісты пратэсту на адрас пасла ў Варшаве Паўла Латушкі ў сувязі з канфіскацыяй іх выданьняў на мяжы.

Адзін з пацярпелых

Беларусы Кракава згуртаваліся

Суполка называецца «Люблю Беларусь».

Цяжка было лічыць сябе беларусам і адчуваць, што ты адзін. Нават калі гэта старажытны, непаўторна прыгожы Кракаў. Калі ўжо было зусім дрэнна, ты ішла ў Ягелёнскі ўнівэрсытэт да мэмарыяльнай дошкі Скарыну, напампоўваючы сваю сьвядомасьць ціхім гонарам, што дасьць табе сілаў трымацца... Потым ліхаманкава праглядала аб'явы — можа, ёсьць канцэрт беларускага гурту ці беларускае спатканьне. І колькі было радасьці, калі ладзілася нейкая беларуская імпрэза...

У апошнія гады сытуацыя зьмянілася.

Інтэнсыфікавалася дзейнасьць беларусаў у Кракаве. Усё больш канцэртаў беларускай музыкі, праводзяцца Дні беларускай культуры. У 16-ты дзень месяца праходзяць Дні салідарнасьці. На галоўнай плошчы а 20-й гадзіне па менскім часе запальваюцца белыя і чырвоныя зьнічы ў знак падтрымкі. Нарэшце, зарганізавалася суполка беларусаў.

«Люблю Беларусь» — рэлігійна-культурная група, якая яднае беларусаў і тых, хто неяк цікавіцца яе культурай. Супольная малітва па-беларуску ў касцёле, сьпяваньне «Магутнага Божа» і гутаркі — ад гісторыі хрысьціянства на Беларусі да сучаснай беларускай культуры і агульначалавечых праблем. На сустрэчы

зьбіраюцца вельмі розныя людзі рознага веку, розных зацікаўленьняў, веравызнаньня... Але яднае ўсіх тая частачка Беларусі, якую кожны носіць у сваім сэрцы. І кожная сустрэча прыносіць нязвычайнае пачуцьцё споўненасьці і шчырай радасьці, умацняе веру і распальвае ў сэрцы агеньчык надзеі.

У найбліжэйшых плянах — беларускамоўная імша, супольныя выправы, спатканьне зь літаратарамі, імпрэза з паказам беларускага фільму і музыкай...

Магчыма, «Люблю Беларусь» зь цягам часу стане часткай падмурку ў будаўніцтве нечага вялікага. Пакуль на кожнае спатканьне прыходзіць усё больш і больш людзей, і чакаеш пятніцы як сьвята... Бо ў пятніцу пойдзеш на Столярскую, 12 — там чакаюць свае...

Наталля Місюк, Кракаў

СЬЦІСЛА

Падпіска – справа дзяржаўная

Індывідуальных падпісчыкаў на дзяржпрэсу, нягледзячы на адносна нізкія кошты, не прыбаўляецца. Хоць маляўнічымі плякатамі «Советской Белоруссии» завешаныя ўсе пыбы ў будынку галоўпаштамту ды гарадзкія рэжымныя тумбы. Але падпіска на дзяржаўную прэсу — адна з галоўных задачаў вэртыкалі. Чынавенства добра памятае заповет Леніна аб газэце «як калектыўным арганізатару і

прапагандысту», ролю якога ў выбарчы год цяжка пераацаніць. Таму на што іншае ў бюджэтных установах грошай не стае, а на падпіску заўсягды знойдуцца.

Крадзёж году

У аршанскай краме «Мэта» скралі «Кнігу заўваг і прапановаў». Калі мясцовыя пінкертоны ня знойдуць пагражы, пацярпіць кіраўнік крамы, у адпаведнасьці з дэкрэтам прэзыдэнта «Аб удасканаленьні работ з насельніцтвам», ён будзе пакараны штрафам у

памеры ад 4 да 10 базавых велічыняў. Цана кнігі — 1 500 руб.

Міні-інтэрнат для асуджаных

У Якаўлевічах (Аршаншчына) адчынілі інтэрнат для састарэлых і інвалідаў. Тут будуць дажываць век 70 былых асуджаных, што ня маюць даху над галавой. Новы інтэрнат — самы малы ў вобласьці, астатнія 14 разьлічаныя больш як на сто насельнікаў. Такім чынам, на Аршаншчыне выконваюцца сацыяльныя

стандарты: па 7 м² на чалавека.

Зь цягніка на аўтобус

У Воршы сёлета пачнуць будаваць новы аўтавакзал, які разьмесьціцца побач з чыгуначным. Цяперашні аўтавакзал знаходзіцца на паўночным ускрайку Воршы і паціху прыходзіць у заняпад — за апошнія гады значна скараціўся пасажырапатак, а ад таго й прыбыткі транспартнікаў на тое, каб годна ўтрымліваць вялізны будынак.

Яўген Жарнасек, Ворша

Ахвяраваньні ад падпісчыкаў

Вялікі дзякуй Анатолю П., які ахвяраваў 150 тыс., Р.Г. зь Менску, якая ахвяравала 200 тыс. рублёў.

Таксама дзякуй за ахвяраваньні:

Марыі Н. і Сьцяпану Б. зь Менскага раёну.

Ігару П., Уладзімеру М. з Маладэчна.

І.Г. з Смалявічаў.

Андрэю А. з Крупак.

Зьмітру Б. з Валожынскага раёну.

Людміле Р. з Капыльскага раёну.

Віктару Н. з Пухавіцкага раёну.

Антону Т. з Жодзіна.

Дз.Т. з Салігорску.

Рэгіне Д. з Барысава.

М.Т., Натальлі Б., Аляксандру Б., Андрэю В., Юр'ю Г., Канстанціну Ж. з Горадні.

Антону Б., П.Ц. зь Ліды.

Гражыне К. зь Бярозаўкі.

Алегу Р., Васілю М. з Мас-тоў.

Аркадзію Г. з Смургонскага раёну.

Ігару М. зь Дзятлаўскага раёну.

Анатолю Г., В.Р., Мікалаю Р., Рыгору Л., Віктару А. з Гомелю.

Мікалаю Л. з Гомельскага раёну.

Леаніду Р. з Рэчыцы.

Міколе Б. зь Сьветлагорскага раёну.

Рэшта сьпісу ахвярадаўцаў будзе друкавацца ў наступных нумарах. Чытачы, якія пералічылі ахвяраваньні ў разьліку толькі на адзін месяц, паклапаціцеся пра грошы на выхад «НН» у наступныя месяцы.

Хто дасылаў ахвяраваньні, але не паведаміў адрасу

Прабачце, што газэта прыйшла вам запозьнена. Рэч у тым, што вы пераказалі ахвяраваньне, але не паведамілі Рэдакцыі адрасу адрасу. А квіток ахвяраванья трапляе да нас толькі праз 3—10 дзён.

Ці трэба паўторна дасылаць адрасы ў Рэдакцыю?

Не, аднойчы даслаўшы, больш ня трэба (калі вы рэгулярна атрымліваеце газету). Тады досыць не забывацца рэгулярна пералічаць ахвяраваньні.

Калі вы не атрымалі газэты

да панядзелка ўключна, а ў Менску — да суботы ўключна, канечне тэлефануйце ў Рэдакцыю.

ПЫТАЦА АЛЯКСАНДРУ.

Тэлефоны:
(017) 284-73-29
(029) 618-54-84
(029) 260-78-32

На які рахунак пералічаць грошы?

Ахвяраваньне можна перавесці ў любым аддзяленьні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказваньні грошай наштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай празь «Беларусбанк» працэнту не бяруць. На банкаўскай квітанцыі ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць: «Ахвяраваньне». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаваньне банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» — 3015 212 000 012. Пры перасылцы грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

0402280179 ИЗВЕЩЕНИЕ	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center;"> Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521 </td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center; font-size: small;"> МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 <small>получатель платежа наименование банка</small> </td> </tr> <tr> <td style="width: 25%;">Счет по-лучателя</td> <td style="width: 25%; text-align: center;">3015 212 000 012</td> <td style="width: 25%;">Лицевой счет</td> <td style="width: 25%;"></td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center;">(фамилия, имя, отчество, адрес)</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Вид платежа</td> <td></td> <td style="text-align: center;">Дата</td> <td style="text-align: center;">Сумма</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Ахвяраваньне</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> <td style="text-align: right;">Пеня</td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> <td style="text-align: right;">Всего</td> </tr> <tr> <td colspan="4">Плательщик</td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center;"> Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521 </td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center; font-size: small;"> МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 <small>получатель платежа наименование банка</small> </td> </tr> <tr> <td>Счет по-лучателя</td> <td style="text-align: center;">3015 212 000 012</td> <td>Лицевой счет</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center;">(фамилия, имя, отчество, адрес)</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Вид платежа</td> <td></td> <td style="text-align: center;">Дата</td> <td style="text-align: center;">Сумма</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Ахвяраваньне</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> <td style="text-align: right;">Пеня</td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> <td style="text-align: right;">Всего</td> </tr> <tr> <td colspan="4">Плательщик</td> </tr> </table>	Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 <small>получатель платежа наименование банка</small>				Счет по-лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет		(фамилия, имя, отчество, адрес)				Вид платежа		Дата	Сумма	Ахвяраваньне							Пеня				Всего	Плательщик				Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 <small>получатель платежа наименование банка</small>				Счет по-лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет		(фамилия, имя, отчество, адрес)				Вид платежа		Дата	Сумма	Ахвяраваньне							Пеня				Всего	Плательщик			
Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521																																																																									
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 <small>получатель платежа наименование банка</small>																																																																									
Счет по-лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет																																																																							
(фамилия, имя, отчество, адрес)																																																																									
Вид платежа		Дата	Сумма																																																																						
Ахвяраваньне																																																																									
			Пеня																																																																						
			Всего																																																																						
Плательщик																																																																									
Фонд выданья газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521																																																																									
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 <small>получатель платежа наименование банка</small>																																																																									
Счет по-лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет																																																																							
(фамилия, имя, отчество, адрес)																																																																									
Вид платежа		Дата	Сумма																																																																						
Ахвяраваньне																																																																									
			Пеня																																																																						
			Всего																																																																						
Плательщик																																																																									
Кассир																																																																									
КВИТАНЦИЯ																																																																									
Кассир	М.П.																																																																								

Увазе падпісчыкаў «НН»!!!

Некаторыя падпісчыкі «НН» пералічылі ахвяраваньні, але не даслалі адрасоў, абмежаваўшыся імёнамі. Так вы газэты не атрымаеце, даражэнькія. Вы, мусіць, думаеце, што вас уся краіна ведае. Не заўжды гэта так.

Георгі Мікалаевіч зь вёскі Ранчыцы, дашліце дакладны адрас, назву раёну і вобласці. **Зьміцер К., Наталья А., Лідзія К. зь Менску**, што пералічылі ахвяраваньні, мы ня ведаем Ваших адрасоў. **Сп.Астроўскі з Аршанскага раёну**, як дакладна называецца Ваша вёска? **Леанід Мікалаевіч Н. з вул.Калініна**, калі ласка, паведаміце свой дакладны адрас. **Ахрамчук В.Г.**, калі ласка, дашліце свой адрас. **Алеся Юр'еўна М. з Наваполацку**, зь якой Вы вуліцы?

Пакідаючы жарты, кажам вам вялікі дзякуй, чытачы «НН». Вы аказаліся сапраўднымі грамадзянамі. З новага году падпісчыкаў «НН» паболела на 320, прычым адрасы й квіткі надыходзяць а надыходзяць.

Даць рады такой плыні няпроста. Таму будзьце ласкавы на будучыню дасылаць разборлівы й поўны адрас. Выконвайце наступныя парады:

Правілы падачы адрасоў

- Абавязкова падавайце індэкс, бо зь індэксам газэта дойдзе хутчэй.
- Калі вы жывіце ў вёсцы ці ў мястэчку, пазначайце раён і вобласць.
- Ня трэба дасылаць квіток, пакіньце яго ў сябе, гэта вашае пацьверджаньне таго, што вы зрабілі ахвяраваньне.
- Разборліва падавайце свае зьвесткі.
- Атрымліваць газэту можна зь любога нумару, толькі паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.

Дасылайце адрасы і прыватныя ахвяраваньні

1) Просім усіх чытачоў «Нашай Нівы» дасылаць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны.

Т.: (017) 284-73-29, (029) 707-73-29, (029) 618-54-84, e-mail:

nn@promedia.by, а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў пералічваць на рахунак газэты ахвяраваньне з разьліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досыць для выхаду і дастаўкі газэты. У блянку банкаўскага паведамленьня ці папштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце ваш адрас.

Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз,

забясьпечаць выхад газэты на тры месяцы.

Хто ж мае магчымасьць пераказаць

36 000 рублёў адразу, забясьпечаць публікацыю «НН» адразу на паўтоду.

Падарожжа ў сэрца

Аляксандар Мілінкевіч пабываў у Маладэчне й Вілейцы.

Аляксандар Мілінкевіч парушыў традыцыю «сядзець дома» ў выходныя. Радыкальнае скарачэнне часу падрыхтоўкі да выбараў не дае магчымасці рабіць паўзы. Усе хібы й выгоды ўкэндэўскіх ваяжоў паказаў няздзельны выезд у сэрца беларускага нацыянальнага руху пачатку XX ст. — Маладэчна й Вялейку.

Для нацыянальнага кандыдата было важна даведацца пра настроі ў рэгіёне, які даў беларусам Янку Купалу, прэзідэнта БНР Міколу Абрамчыка і, дарэчы, легендарнага рэдактара «НН» Аляксандра Уласава. Паколькі прадпрыемствы й навучальныя ўстановы не працавалі, мэтавай тэрыторыяй былі рынкі.

Пасляховасць паездка толькі ў другую чаргу залежыць ад здольнасцяў госьця. Галоўнае — падрыхтоўка на месцы. Сумневы, што справа выгарыць, з'явіліся, калі быў прызначаны надта ранні час старту зь Менску. У Маладэчне былі ўжо а 10-й. На харчовы рынак цягнуліся пераважна сталыя людзі са стомленымі тварамі. Пікет на зборы подпісаў за Мілінкевіча стаяў насупраць галоўнага ўваходу, але па іншы бок дарогі і за сьпінамі незарганізаваных гандляроў амаль зьліваўся зь мясцовасцю. Нешматлікія мінакі збольшага не зьвярталі ўвагі альбо азіраліся ды перашэптваліся. Не сказаць, каб Мілінкевіч гутарыў толькі з арганізатарамі, але і пра масавае зацікаўленне ягонаю асобай сьцьвярджаць не выпала.

Крыху жывей было, калі пайшлі па рынку. Гандляры на кантакт ішлі ахвотна і праблемаў не хавалі. Заробкі нізкія, падаткі высокія, нарматыўная база мяняецца штомесяц. Выслухаўшы аднаго прадпрымальніка, Мілінкевіч ішоў да іншага, а за ім на некаторай адлегласці ішкандыбалі спецыялісты. З новага году ў іх новая тактыка: не замінаць, каб не рэкламаваць, але па-ранейшаму ўсё адсочваць, «напрацоўваць базу» дзеля далейшых высноваў. Адзін назірае, іншы высвятляе, пра што пытаўся прэтэндэнт — падзел працы.

На выхадзе Мілінкевіч набыў у баявой гандляркі дзве рыбіны-чырванакеркі. Праехалі на рэчавы рынак. Месца пікету здавалася ідэальным: за тры мэтры — уваход, за два — абменны пункт. Аднак ў вачох пакушчоў пытаньне: хто гэта? Троху людзей назбіралася, але выснова была несудыяльная. Пасля сыходу Генадзя Карпенкі ў Маладэчне скануў ня толькі футбол, але і грамадзкае жыццё, разварушыць якое сілаў не хапае.

Апрацаваўшы рынкі, Мілінкевіч усклаў кветкі да помнікаў Міхалу Агінскаму, Міколу Ермаловічу і «Пакутнікам за волю і незалежнасць Беларусі». «Вось што ў нас заўсёды бездакорна, дык гэта ўскладаньне кветак», — заўважыў нехта.

На пляху да Вялейкі абмяркоўвалі ўбачанае. Пра эфэктыўнасць не было і гаворкі, але карыснасць досведзе

такіх паездак сумневу не падлягала. Пагатоў менавіта ў Маладэчне ад прадстаўніка каманды Аляксандра Казуліна прагучала прапанова пасылаць здачы подпісаў сесыці за стол перамоваў. Намеснік старшыні БСДП(Г) Аляксей Кароль таксама адсочваў візыт Мілінкевіча ў свой горад. Зь іншага боку, падчас працы ў тых ці іншых партыйных структурах Кароль часцяком быў «асобнай думкай»...

У Вялейцы — зноў рынак, зноў пікет на зборы подпісаў. Ад Маладэчна — адно невялічкае, але вырашальнае адрозьненне: аб'ява, што а 13.00 будзе адзіны, які адкажа на ўсе пытаньні. Хутка вакол Мілінкевіча сабралася амаль 80 чалавек. Размова доўжылася больш за паўгадзіны. Аб самых высокіх цэнах на харч у рэгіёне, аб заняпадзе некалі вядомага на ўвесь Саюз «Эніту», аб спойваньні моладзі, беспрацоўі, ад'ездзе на чужыну па заробкі, аб адсутнасці перспэктываў. Адным словам, аб эканоміцы абсурду, якая афіцыйна завецца пудам.

Мілінкевіч чарговы раз пераканаўся, што акцэнт трэба рабіць ня толькі на адсутнасці свабоды й альтэрнатывы, але і на правалах у эканоміцы, якія добра відаць за межамі МКАД. Каманда адзінага на пачатку палітычнай кампаніі здавалася закладніцай пабудаваных уладай мітаў: цяжка, маўляў, штосьці супрацьпаставіць Лукашэнку ў эканоміцы, дабрабыт нібыта расьпе. «У чыноўнікаў заробкі па тысячы дзяляраў, у нас — 170 тыс., толькі рублёў, а ў сярэднім і атрымліваецца \$250, — заўважыла адна вялейская кабетка, што прыйшла на сустрэчу. Анэkdот адзінага пра тое, як адзін беларус хацеў пажыць хаця б дзень у той Беларусі, што паказваюць па тэлебачанні, быў сустрэты на рынку гучным рогатам.

Размовы з дэмакратычным актывам абодвух гарадоў паказалі, што ў Мілінкевіча застаецца яшчэ адзін сур'ёзны працэнт — расчараваньне. Нават сваім давялося пацьвярджаць, што пасля выбараў у выпадку няўдачы ён не саскоча.

«Даю слова: я не зьбягу ніколі, нават калі будзе пагражаць турма», — Мілінкевічу прыйшлося паўтарыць гэтак абяцаньне.

Мілінкевіч накіруецца ў Варшаву і Шчучын

Канец гэтага тыдня Аляксандар Мілінкевіч праводзіць у Гарадзенскай вобласці: у пятніцу — у Шчучыне, у суботу — у Горадні. У гэтых гарадох, апроч сустрэчаў з грамадзянамі, Мілінкевіч таксама зьбярэ

дакумэнты, неабходныя для падачы дэкларацыі аб даходах. Увесь наступны тыдзень адзіны прэтэндэнт ад дэмакратычных сілаў будзе за мяжой. Спачатку ён накіруецца ў Варшаву, дзе чакаецца ягоная сустрэча з

прэзідэнтам суседняй краіны Лехам Качыньскім. Адтуль Мілінкевіч вылеціць у Страсбург, каб выступіць на спецыяльным паседжанні Парлямэнцкай асамблеі Рады Эўропы, прысьвечаным Беларусі. Цікава, што апроч Мілінкевіча на гэтакіх паседжаньнях запрошаны блізка сябар А.Лукашэнка Ўладзімер Канаплёў.

ЗД

Зьміцер Уласаў

Павал Севярынец — у 1998—2004 лідэр незарэгістраванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Высланы на поўнач Полаччыны.

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

Ад вялікай зямлі Малое Сітна аддзяляе палігон. Агромністая балоцістая пустка, калісьці выкарчаваная, а цяпер зарослая падлескам, займае плошчу памерам зь Менск.

Кажуць, што стрэльбішчы пад Дрэтуньню былі і да вайны. Але менавіта пасля II сусветнай, што перацякла ў вайну халодную, у Крамлі вырашылі, што лепшае месца для адпрацоўкі танкавых прарываў у Заходнюю Эўропу — у старажытным сэрцы Беларусі. Так у акупацыйнай зоне 1563—1578 гадоў, аточанай фарпостамі Івана Жаклівага — Казыянамі, Сокалам, Сітнам — паўстаў палігон. Старажылы згадваюць, што для палігону адсялілі тры сельсаветы вёсак. Лес бязлітасна валілі. Балацівіны ў басэйне Палаты загацілі адборным дрэвам. Прыезджыя кітайцы ў жаху хапаліся за галовы: аддайце лес нам, мы вам колькі хочаце бэтону прывязём. Але ў «самай мірнай краіне» не лічыліся ані з выдаткамі, ані з прыродаю, ані з думкаю «братоў меншых». У цэнтры Палігону адтрыхалі шыкоўны камандны пункт з падземнымі паверхамі, гатэлем і рэстарацияй; набудавалі бункераў, кашараў,

нарабілі мішэняў ды муляжоў. Засталося толькі аддаць каманду: зараджай... цэлься... агонь! Калі на палігоне бахалі гарматы, у Малым Сітне ды навакольных вёсках выляталі шыбы. Чыгунныя балванкі са сьвістам расьсякалі паветра па-над хатамі, паражачы «зададзеныя мэты» ў навакольных лясох, і прымушалі вяскоўцаў прысядаць на кукішкі, гадаючы: ці слухна разлічылі там генэралы, а то зараз як парохне!.. Мужыкі з гонарам распавядаюць, як за часамі Машэрава на вучэньні краінаў Варшаўскага пакту сюды зьехаліся савецкі міністар абароны Грэчка, лідэр ГДР Хонэкер ды Войцех Ярузэльскі. Дзесьці ў 1970-х на вайсковыя зборы на Дрэтуньскі палігон выклікалі як рэзэрвіста і майго бацьку. Тыя зь мясцовых, хто хадзіў на палігон у грыбы-ягады ў 1980-х, раскажучь, як вайсковыя вэрталётчыкі, выканаўшы «пастаўленую задачу» зь мінімумам боекамплекту, разварочваліся над

ХРОНІКА

Галадоўкі

Сяргей Скрабец 10 студзеня абвясціў галадоўку. Ён патрабуе, каб яго выпусцілі пад падпіску аб нявыездзе на час удзелу ў выбарах. Суд над палітыкам пачаўся 16 студзеня.

У Калінкавічах з 16 сьнежня галадае чарнобыльскі ліквідатар **Васіль Сіліверст**. Ён дамагаецца, каб прызналі прычынай захворваньня і інваліднасьці ягоны ўдзел у ліквідацыйні выніках катастрофы.

Прэса вочы коле

Віцебская «Белпошта» 10 студзеня адмовілася распаўсюджваць нездзяржаўны «Віцебскі кур'ер» адразу па выхадзе першага нумару за 2006 год.

11 студзеня каля рэдакцыі «**Народнай Волі**» сілавая структуры выставілі пост.

У Ваўкавыску 12 студзеня міліцыянтны затрымалі распаўсюдніцу «**Местной газеты**» **Маргарыту Макавей**, сканфіскавалі 69 асобнікаў выдання, хоць яна мела ўсе неабходныя дакумэнты.

Фёдара Поляка затрымалі 12 студзеня ў Сьветлагорску за тое, што ў яго ў руках была газета «**Рэгіянальныя навіны**».

16 студзеня на расейскай мяжы арыштаваны наклад незалежнай газеты «**Вольны горад**»: яе везлі з Смаленску ў Крычаў.

Пастка для Зубра

Актывіста моладзевага руху

Аляксандра Казакова 10 студзеня выклікалі на допыт у менскую пракуратуру: на яго й **Зьмітра Зубра** завялі крымінальную справу «за супраціў работнікам міліцыі ў часе затрыманьня». Казакову падчас затрыманьня зламалі нос.

14 студзеня ў Менску ля кінатэатру «Перамога» затрымалі 10 грамадзянаў Расеі, у тым ліку прадстаўніка студэнцкага руху «Я думаю» **Івана Ніненка**, а таксама менчукоў **Вадзіма Місюка** і **Ігара Помаза**. Іх зьвінавацілі ў нанясеньні графіці «кантыпрэзыдэнцкага характару». Чацьвёрта з масквічоў належаць да гурту «СВВТР», які меўся ўдзельнічаць у канцэрце ў сталічным клюбе.

У Гомелі 16 студзеня на 15 сутак асуджаны **Сяргей Хасьцічэнка** за «кантыдзяржаўныя» графіці.

Хоме адмовілі

Выключаная з БДЭУ актывістка студэнцкага руху **Тацяна Хома** 12 студзеня атрымала адказ зь Міндукацыі на скаргу: міністэрства лічыць, што студэнтка-выдатніца «фэгулярна парушала ўнутраную дысцыпліну ўнівэрсытэту».

Беды Лябедзькі

Лідэра АГП **Анатоля Лябедзьку** 9 студзеня чатыры разы надглядалі на дзяржаўнай мяжы.

Чэскіх сэнатараў не пусцілі ў Беларусь

Чэскім сэнатарам **Карлу Швар-**

цэнбэргу і **Яраміру Шцеціну** беларуская амбасада 13 студзеня адмовіла ў візах без афіцыйнага тлумачэньня.

Тузаюць актывістаў Пазьняка...

7 студзеня ў Лідзе падчас збору подпісаў затрымалі **Ўладзімера Хрышчановіча**: на яго склалі пратакол пра адміністрацыйнае парушэньне.

У в.Вароны (Віцебскі р-н) 9 студзеня трое невядомых у цывільным спрабавалі ўварвацца ў дом **Уладзімера Плешчанкі**, чальца ініцыятыўнай групы лідэра КХП-БНФ.

У Менску 11 студзеня міліцыянтны затрымалі зьбіральніцу подпісаў **Алу Гуцаву**: на яе склалі пратакол, заявіўшы, што забаронена зьбіраць подпісы ля мэтро. 12 студзеня ля мэтро затрымалі **Валер'я Забродзіна**.

...Мілінкевіча

Выхавацельку рабочага інтэрнату віцебскага прадпрыемства «**КІМ Ніну Кавалёву**» 9 студзеня змусілі напісаць заяву на звальненьне: ёй прапанавалі расклад працы, што яе не задавальняў.

Пад Жлобінам 12 студзеня міліцыянтны затрымалі аўтамабіль **Уладзімера Кацоры**, кіраўніка Гомельскага штабу адзінага машыну агледзелі ды склалі пратакол.

У Бялынічах 11 студзеня затры-

малі **Міколу Мяцеліцу**. На яго склалі пратакол: яго вінавацяць у распаўсюдзе календарыкаў з партрэтамі Мілінкевіча.

У Касьцюковічах затрымалі **Ўладзімера Папкова**: міліцыянтны заявілі, што пасьведчаньне чальца ініцыятыўнай групы можа быць фальшывае.

12 студзеня а 7.30 чальца ініцыятыўнай групы **Барыса Вырвіча** з в.Машчаница (Бялыніцкі р-н) забралі з дому міліцыянтны: яны мелі загад ад начальніка РУУС прывезці Вырвіча на размову да старшыні райвыканкаму.

Яўгена Скрабутана міліцыянтны затрымалі 12 студзеня на чыгунчаным вакзале ў Мастах, заявіўшы, што шукаюць скрадзены ў вагоне цягніка тэлефон. Сканфіскавалі 5000 календарыкаў з партрэтамі Мілінкевіча і відэакасету «Звычайны прэзыдэнт».

У Полацку міліцыянтны 11 студзеня спрабавалі ўварвацца ў кватэру актывісткі выбарчай групы **Леры Сом**, сьпяраша вінавацячы яе, што ў кватэры шумяць, а потым — што ў кватэру насілі нейкія газэты і ўлёткі.

Пракурор Смургонскага раёну 16 студзеня выклікаў **Алесь Дзергачова**, кіраўніка раённага выбарчага штабу, і за выпуск бюлетэню «Наш Сморгонскі край» вынес пільмовае папярэджаньне «дзеля прадухіленьня магчымага парушэньня закону».

возерам Вярвіна і шугалі астатнімі ракетамі проста ў возера. Потым, прыязліўшыся, надзьмувалі гумаваы лодкі, спускаліся на ваду ды нападўнялі іх глушанай рыбай. Згадкі пра палігон часоў незалежнасьці — аповеды пра незарваньня супрацьтанкаваы міны або праекты шупшкевіцкае адлігі ператварыць камандны пункт у турбазу...

За Лукашэнкам вучэньні аднавіліся. Змрочны палігон дагэтуль застаецца дэтальна баявога мэханізму, сканструяванага імперыяй зла на галоўным, заходнім кірунку ўдару. Як дзясяткі прадпрыемстваў савецкае «абаронкі», як «Нафтан», што мусіў забясьпечваць палівам танкаваы армады. Як гіганцкія тутэйшыя сьвінакомплексы для бесьперабойнага харчаваньня мільённага войска. Усю Беларусь, талерантную, трапяткую, духовую, савецкая

імперыя ўкрыжоўвала на раскрэсьленых крамлёўскімі генштабістамі плянах *III сусьветнай*.

У Вольнай Беларусі Дрэтунскі палігон можа стаць музэем савецкага мілітарызму. Усё жалезьзе, прызначанае для зьнішчэньня паловы сьвету, так і просіцца сюды. І сюды, а не на бутафорскую лінію Сталіна, трэба вазіць школьнікаў ды замежных турыстаў. Ці — правесці на палігоне вучэньні па разьмініраваньні для «гарачых кропак» былога сацыягэру. Ці — арганізаваць манэўры эўрапейскіх міратворцаў...

Але каб уся Беларусь зноў не ператварылася ў *Палігон* для зброі, нацэленай на астатняе чалавецтва — 19 сакавіка мы абавязкова мусім перамагаць!

в.Малое Сітна

Прыезджыя кітайцы ў жаху хапаліся за галовы.

У суботу, 14 студзеня, зуброўцы вывесілі над Нямігай расьцяжку з напамінам аб Дні памяці. Міліцыянты, што якраз натрапіліся побач, толькі апатычна зірнулі ў той бок — «не на працы». Так расьцяжка і правісела гадзіну.

... за іншых кандыдытаў

11 студзеня ў Гомелі затрымалі **Сяргея Гапанюка** й **Алега Шабетніка**, якія зьбіралі подпісы за генэрала Валера Фралова.

Вайскоўцам з Слуцку **Н.Баранаву** і **Л.Баранавай** прапанавалі напісаць заявы пра выхад з ініцыятыўнай групы А.Казуліна, пагражаючы званьнем з войска.

З інтэрнату Менскага радыётэхнічнага каледжу 13 студзеня выселілі сябра ініцыятыўнай групы А.Казуліна **Арцюхова**.

Старшыня калгасу «ПСК Кашара» Рагачоўскага раёну Церашкова на сходзе 4 студзеня папрэдзіла калгаснікаў, што за подпісы за кагосьці яшчэ акрамя Лукашэнкі і могуць нават звольніць.

У Рагачове сябрам ініцыятыўнай групы А.Казуліна **Паўлавай** і **Фірагінай** пагражалі, што яны страцяць працу, калі будуць працягваць зьбіраць подпісы. **Спн. Нягары** ў Рагачове міліцыянт забараніў займацца зборам подпісаў, заявіўшы, што кампанія яшчэ не пачалася.

Сем сутак арышту за хвіліну пратэсту

Праваабаронцу з Барысава **Алеся Абрамовіча** затрымалі 11 студзеня каля Адміністрацыі прэзыдэнта: ён адну хвіліну прастаяў з плякатам «Выбары без дыктатара Лукашэнкі». Суд Ленінскага раёну прысудзіў сем сутак арышту.

АШ

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Зь яго пачынаецца Жодзіна

У дачыненні да 22-гадовага Паўла Красоўскага з Жодзіна заведзена крымінальная справа паводле арт.369 Крымінальнага кодэксу — абраза прадстаўнікоў улады. Абражаныя — чыноўнікі гарвыканкаму. Увечары 12 студзеня ў Паўла правялі ператрус. Паводле заканадаўства хлопцу пагражае штраф альбо абмежаваньне волі да трох гадоў.
З Жодзіна — **Аркадзь Шанскі**.

Паўлу затэлефанавалі па заведзенай раней справе: бабулька ашлявала ўдзельнікаў падпіснога пікету — і справу завялі на яе. **Красоўскі (на фота на старонцы 15)** адказаў, што ён пры інцыдэнце не прысутнічаў. «Добра, мы ўдакладнім і ператэлефануем», — запэўнілі яго. Празь пяць хвілінаў шасьцёра міліцыянтаў сталі пад дзвярыма кватэры. Яны паказалі пастанову аб распачатай у дачыненні да хлопца крымінальнай справе. У дакумэнце гаворыцца, што Павал «рэдагаваў публічна дэманстраваны твор «Назіральнік», у якім публічна абразіў прадстаўнікоў улады, а менавіта кіраўніцтва Жодзінскага гарвыканкаму».

«Справу завялі з-за карыкатураў, што мне даслалі электроннай поштай. У іх адлюстраваны чыноўнікі гарвыканкаму. Я вырашыў надрукаваць карыкатуры. Гэта проста гумар, у голым выглядзе чыноўнікаў ніхто не паказваў, але там былі твары», — тлумачыць Павал.

Хлопец згадвае, што міліцыянты моцна хваліліся — першая такая справа ў Жодзіне. У Паўла захоўвалася 300 нумароў «Народнай Волі», аднак выданьне міліцыянтаў не зацікавіла. Яны забралі 32 асобнікі самвыда-

таўскага «Назіральніка». Потым агледзелі шафы, паднялі матрасы на ложку, абшукалі кніжныя паліцы, спадзеючыся знайсці як мінімум міні-друкарню. Але ў Красоўскім дома няма нават кампутара. Усяго канфіскавалі 36 прадметаў. Сярод іх — налешкі з украінскай рэвалюцыі, налешкі кампаніі-2001 «Нацягні яго» («у цэнтры налешкі мужчынскі твар з вусамі», — пазначана ў працякоце), налешкі «Час прыбіраць» («у цэнтры налешкі — мятла, што вымятае партрэты дзейнага прэзідэнта»), брашуры. Пры ператрусе прысутнічаў бацька Паўла. Ён толькі іранічна зазначыў, што сухароў для сына ўжо насушыў. Пагатоў досьвед ёсьць: 10 сутак у менскім СІЗА Павал ужо сядзеў. Бацькі хвалююцца за сына, але падтрымліваюць.

У ролі панятых выступілі суседзі. Павал згадвае, што суседзі пачуваліся ніякавата: «Міліцыянты накручвалі панятых: зьвярніце ўвагу, як яны ставяцца да прэзідэнта! Зьвярніце ўвагу, як яны ставяцца да дзяржаўнай арганізацыі — БРСМ!»

Перасьлед Красоўскага за выхад газеты «Назіральнік» пачаўся пры канцы году — калі выйшаў першы нумар. Каб аддаць позов, участковы адшукаў Паўла ў тэатры на спэктаклі. Пасьля Новага

году яго запрасіў на размову загадчык аддзелу грамадзкай бясьпекі гарадзкой міліцыі Вячаслаў Ільліч. Яго цікавіла, калі выдадзена газета, сродкі, адкуль зьяўляюцца артыкулы ў газэту, хто аўтары. Потым у прысутнасьці Паўла сабралі спэцыялістаў, якія разглядалі, якім чынам можна распачынаць справу — першы выпадак у Жодзіне. «Ільліч увесь час казаў: адмоўся ад выданьня газэты, тады справу пачынаць ня будзем. Потым пазвалі маёра Кузьняцова — начальніка папярэдняга расьсьледаваньня Жодзінскага ГАУС, які заявіў, што ня бачыць падстаў, каб распачаць справу».

У апошнім нумары, які Павал выдаў ужо ў якасьці кіраўніка Жодзінскага штабу Мілінкевіча, была зьмешчана інфармацыя пра месцы, дзе можна падпісацца за адзінага. Актывізацыю міліцыянтаў Красоўскі зьвязвае акурат з выбарчай кампаніяй: «Гэтым хочучь паралізаваць маю дзейнасьць, узяць падпіску аб нявысьездзе, цягаць на дошпыты».

Апускаць рукі жодзінскі актывіст не зьбіраецца, пагатоў што мае падтрым-

ку аднадумцаў: «Мы плянуем правесці актыўную прэзыдэнцкую кампанію. Міліцыя вельмі баіцца агалоскі. Газэту чыталі, было нават 15 падпісчыкаў. Мяне як выдаўца ведаюць». Чытаюць газэту нават у міліцыі. «Быў выпадак, калі мы раскідвалі па скрынях «Назіральніка» і наравіліся на міліцыянта. Ён паглядзеў карыкатуры, пасьмяяўся, узяў у нас некалькі асобнікаў газэты», — кажа Павал.

Цяпер Красоўскі мае рабіць «Назіральніка» ў 10 варыянтах — асобныя варыянты (па 299 асобнікаў) на кожную гарадзкую выбарчую акругу. Кожны выпуск будзе мець рэдактара і выдаўца. «299 асобнікаў дастаткова, каб ахапіць вялікую частку выбарцаў у акрузе, дзе ёсьць прыкладна па 600 кватэраў. У кожным нумары будзе аднолькавая гарадзкая інфармацыя, але адрозная па гэтай акрузе: недзе вады няма, недзе з ацяпленьнем праблемы...»

На кухні жодзінскага выбарчага штабу абстаноўка спартанская: шліта, нізкі столік, канапа. Аб ногі трэцца котка Фрося. На пытаньне пра магчымую эміграцыю Павал адказвае катэгарычна: «За мяжу я не зьбіраюся. Я размаўляў з эмігрантамі ў Польшчы, бачыўся ў Варшаве з журналісткай Вольгай Класкоўскай. Яна трымаецца, але я не хацеў бы трапіць у такую складаную жыцьцёвую сытуацыю».

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Пачаўся сезон падпольных канцэртаў

«Забароненыя» рок-музыкі пачалі сезон. На мінулым тыдні ў менскіх клубах выступілі «Нэўра дзюбэль» і «Палац». На наступным — ва ўмовах поўнай канспірацыі сыграе «N.R.M.».

Інфармацыя пра канцэрты распаўсюджваецца выключна праз Інтэрнэт і эсэмэскі. Месца выступу называецца пры сустрэчы, калі арганізатар падпольнай імпрэзы перадае квіток глядачу. Адсутнасць афішаў з назвай клубу — умова, на якой кіраўніцтва аднаго з іх пагадзілася правесці канцэрт. Тым ня менш, у «безыменным» клубе

сабралася пад 100 чалавек. Завадатары актыў — Dexta і Dzik — засталіся задаволеныя. «Укладзеныя грошы акупіліся, нават у плюсе засталіся», — кажа Dexta, стваральнік фэн-сайту «Нэўра дзюбэля».

Перад выступам ён абвясчае з невяліччай сцэны: «Гэтаму гурту 17 год. І ніхто ня мае права яго забараняць. Яны — назаўжды!» Музыкі падлучаюцца, прыхільнікі шчыльным колам атачаюць Кулінковіча і Паскуду. Яны сьпяваюць новую песьню «Край», першы падміргвае прысутным, другі абдымаецца з фэнамі. Атмасфера поўнага яднаньня музыкаў з заляй.

«Паслухайце, мы напісалі лепшую сваю песьню», — кажа Кулінковіч

пра «Край». Тое самае калісьці ён казаў пра «Скрышку дрыгвы» і «Я памру тут». Лідэр «Дзюбэль» прынаецца: «Я ня звыкся з пераходам да падпольных канцэртаў, калі глядачоў зьбіраюць па тэлефоне». Кулінковіч зацягвае «Гумавы дом». У залі — аніводнага чалавека, які б не падпяваў яму.

«Спадзяюся, што шрубы адвінцяць пасля вядомых падзеяў, зь іншага — навошта іх адкручваць, калі машына добра працуе», — разважае Аляксандар Кулінковіч пасля канцэрту.

Забароненыя музыкі знайшлі спосаб, як супрацьстаяць гэткай навале. Як у брэжнеўскія часы.

Сяргей Будкін

У панядзелак, 16 студзеня, з 18.00 да 18.15 ля менскага ЦУМу прайшоў флэш-моб. Прысутныя павязвалі джынсавыя стужачкі адзін аднаму на вопратку. Затрымалі двух «зуброў».

«Шостае падарожжа» Касі

У свежым «Тузіне гітоў» перамагла песня, напісаная 14 гадоў таму — «Шостае падарожжа» Касі Камоцкай на словы Ігара Бабкова. Матыў мокрых валасоў, збытаных з травой, і доўгага падарожжа ўзнік пасля падпісаньня маніфэсту на сходзе беларуска-кельцкага зьвязу.

Песня, напісаная на пачатку 1990-х, зьявілася ў дэбютным альбоме групы «Новае Неба» — «Дзеці чорнага гораду», і праз 14 год увайшла ў новую праграму «Акустыка». У «свежым» варыянце гэты твор удзельнічае ў «Тузіне гітоў». «Шостае падарожжа» было запісана падчас канцэрту Касі разам са Славам Коранем і Юліяй Глушыцкай у менскім Доме літаратара 30 кастрычніка 2004 г. Праграма выдадзена на CD.

Аўтар словаў да «Шостага падарожжа» Ігар Бабкоў напісаў тэкст адмыслова для Касі і ніколі не публікаваў яго як верш. Некалі пры падпісаньні маніфэсту на сходзе беларуска-кельцкага зьвязу ўзнікла патрэба ў стварэньні гімну — музыка нага ўвасабленьня, заснавана на асацыяцыях з Ірляндыяй. Так у Бабкова ўзнік матыў. Назву твору і музыку прыдумала сама Кася.

Паэт Ігар Бабкоў кажа: «Адзін мой студэнт з ЭГУ раскаваў, што даўно ўжо пачуў «Шостае падарожжа» ў адной з вандровак ад знаёмых і ўвесь час меркаваў, што гэта плён народнай творчасці. Аказваецца, гэты твор пайшоў у свет...»

SB

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

ШОСТАЕ ПАДАРОЖЖА

твае валасы збытаных з мокрай травой
як чужы успамін жужалка паўзе па сьцяне
неспакойныя песні вецер пляе ў трысьнягу
маладая вада шапоча аб бясконцай вайне

дык хутчэй жа вандроўнік зьбірайся ў дарогу хутчэй
на пагорках Эўропы зьяваныя сьпяць каралі
праз халодныя ночы мы пройдзем пад канвоем вачэй
і аднойчы на золку вярнемся да гэтай зямлі

сярод глогу і руты на захадзе сьпіць акіян
толькі верасу вочы сумуюць аб забытай віне
там дзе кроплі шыпшыны мы знойдзем свой пакінуты дом
там маладая вада шапоча аб бясконцай вайне

дык хутчэй жа вандроўнік зьбірайся ў дарогу хутчэй
на пагорках Эўропы зьяваныя сьпяць каралі
праз халодныя ночы мы пройдзем пад канвоем вачэй
і аднойчы на золку вярнемся да гэтай зямлі

Вынікі 8-га туру «Тузіна гітоў»

www.music.fromby.net

1. Кася Камоцкая, «Шостае падарожжа» — 481.
2. «IQ-48», «Сьвятло ў цемры» — 461.
3. «З.Б.М.Я.Я.», «Чукча» — 358.
4. «Глюкі», «Ападкі» — 322.
5. «Tav.Mauzer». «Брудная вада» — 310.
6. «Палац», «Праваджала маці сына» — 265.
7. «Usplek», «Мара» — 259.
8. «Сьцяна», «Можна быць» — 259.
9. «Žygimont VAZA», «ContraBanda» — 256.
10. «Беларускія Песьняры», «Вочы цёмна-сінія» — 252.
11. «Айша», «Зь вераю» — 183.
12. «Step», «Спалох» — 139.

Праслухаць песні можна ў Інтэрнэце на сайце «Тузіна Гітоў» і ў радыёэтэры штопятніцы на хвалях радыё «Менск» (92,4 FM) а 23.00 у праграме «Тузін гітоў з Алегам Хаменкам».

Кася Камоцкая сьпявае «Шостае падарожжа»
Сяргею Скрабцу падчас галадоўкі
дэпутатаў ППНС за зьмены ў выбарчым заканадаўстве ў чэрвені 2004 г.
16 студзеня 2006 над С.Скрабцом пачаўся суд. Яго вінавацяць у вымантачваньні крэдытаў, незаконнай прадпрымальніцкай дзейнасьці і падрыхтоўцы да дачы хабару.
У турме С.Скрабец вылучыўся кандыдатам на прэзыдэнцкія выбары.

Увага! Рэп-конкурс!

Польская кампанія WJ Records сумесна зь Беларускай рэп-асацыяцыяй і нямецкай Aggro Berlin рыхтуе складанку «United in hip-hop». Завадатары праекту задаліся мэтай сабраць найлепшых хіп-хоп прадстаўнікоў Эўропы. Зборнік выйдзе на двух дысках (песні і відэакліпы) і будзе прадавацца на тэрыторыі ўсіх краін — удзельніц праекту. Беларускае рэп-асацыяцыя абвешчае конкурс сярод айчынных выканаўцаў. Да 10 сакавіка можна даслаць свой запіс на e-mail: demo@bratinfo.com і разьлічваць на ўдзел у праекце. Трэк мусіць быць абавязкова па-беларуску. Пераможцу вызначыць дырэкцыя WJ Records. Адзін удзельнік ад Беларусі ўжо вядомы — гэта Krou/СрВ — сольны праект лідэра групы «Чырвоным па беламу», лідэраў «Басовішча—2005».

БДАааа, «Песьняры»...

12 студзеня на Ёсходніх могілках Менску адкрылі помнік Уладзімеру Мулявіну. Увечары ў Белдзяржфілармоніі дзяржаўныя «Песьняры» давалі сольны канцэрт памяці экс-лідэра калектыву.

На канцэрце гучалі даўно вядомыя песьні, якія сёння выконваюцца трыма калектывамі, што прэтэндуюць на назву. Як патлумачыў музычны кіраўнік калектыву Вячаслаў Шарапаў, бліжэй да лета дзяржаўныя «Песьняры» дадуць канцэрт, які будзе складацца на 70% з новых твораў. Таму, маўляў, выступу нельга надаваць шмат увагі.

Але на канцэрце ні на хвіліну не пакідала адчувальнае, што калектыву бракуе добрага, нават нахабнага драйву. Часта даводзіцца глухаць рок-гурты, выканаўчы ўзровень якіх куды ніжэйшы, але энэргетыкі музыка выпраменьвае аж празь берагі. Вячаслаў патлумачыў гэта спэцыфікай акустыкі: калі дадаць гучнасьці, апаратура пачынае ў гэтай залі «бубнець».

«Песьняры» гучалі хоць і зладжана, але — акадэмічна. Вакал — амаль тое самае: не чуваць было нейкай «д'ябалінкі», не ставала акцэнтна на арыгінальнасьць. Ці, магчыма, такое ўражаньне выклікана падсвядомым жаданьнем параўнаць тое, што маецца, з тым, што было?

Па-другое, у канцэрце — а гэта было прыемным сюрпрызам — удзельнічалі колькі музыкаў клясычнага складу тых, самых і назаўсёды першых «Песьняроў». Падчас выкананьня «Зачарованай» на сцэне зьявіўся піяніст Аркадзь Эскін і кампазытар Ігар Лучанок, а песьня была пададзена ў інстру-

мэнтальнай вэрсіі з джазавымі імпрывізацыямі. Гучалі «Алеся», «Вераніка», але ўсе гэтыя песьні не чаплялі! Гэта нібы рэмэйк «Кінг-Конга», зьняты ў нашыя дні ў Смалівудзе з выкарыстаньнем тэхнікі гадоў здымкаў «Руіны страляюць...».

Праз колькі часу на сцэне зьявіліся знакавыя постаці калектыву: піяніст Уладзімер Мікалаеў і вакаліст Анатоль Кашапараў. Абодва яны за колькі дзён да канцэрту ў Менску выступалі ў Маскве разам зь «Песьнярамі»-«Лявонамі», якіх сабраў Аляксандар Дзіямешка. Кашапараў, які не пакідае заняткі музыкай у Амэрыцы, паказаў, што знаходзіцца ў добрай вакальнай форме. Прывітаўшыся з публі-

кай па-беларуску, ён спачатку праспяваў з БДА «Дзяўчынаньку-сардэньку», а ўжо потым пад мінус — фірмовую мулявінскую «Крык птушкі». Вядома, не абышлося бяз «Вологды», і ўжо потым БДА сьпявалі зноў жа знаёмае: «Дарогой дліною», «Лявоніху».

Але быў адзін момант, які літаральна зваліў мяне з ног. Усе сям'ера ўдзельнікаў калектыву а капэля выканалі славеты палянэз «Разьвітаньне з радзімай». Сьпявалі добра, зладжана. Толькі палянэз гучаў... на расейскай! Большай недарэчнасьці прыдумаць немагчыма! Цікава, ці паўтораць тое музыканты на заяўленым канцэрце праз пару месяцаў?

Тое, на што здатныя цяперашнія «Песьняры», цікавіць многіх. Аншляг у залі — таму доказ. Як і тое, што за сцэнай былі заўважаны і скрыпач зь першага складу «Песьняроў» Валянцін Бадзьяраў, кампазытары Алег Моўчан і Эдуард Ханок. Бе-

зуюна, перад цяперашнім калектывам ёсьць два шляхі: альбо заставацца своеасаблівым кавэр-бэндам, перапяваючы багатую спадчыну калектыву, альбо не імкнуцца насьледаваць і капіяваць, а шукаць уласнае аблічча. Другі шлях няпросты і нават няўдзячны, але калі гэта «Песьняры» шукалі простыя дарогі? Так што нам застаецца пачакаць. Прынамсі, да лета...

Дзьмітры Падбярэскі

Ёка Она Ёладзімера Мулявіна — Сьвятлана Пенкіна.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

У Беларусі, і нідзе болей

У Мастоцкім музэі працуе вялікая выстава беларускіх маляваных дываноў — незвычайнага мастацтва, што ня мае аналягаў у суседніх народаў. Піша **Сяргей Харэўскі**.

Маляванка — распісаньня фарбамі посьцілкі — клясычны нацыянальны жанр. Доўгія гады ён заставаўся ў цені як жанр сакральны. Значную ролю ў зьберажэньні традыцыяў маляванкі адыгралі Марачкін, Маркавец, Кулік. А для навукі іх адкрыў Міхась Раманюк.

Пачатак дзяржаўнае калекцыі маляваных дываноў быў пакладзены ў 1988 г. пасля набыцьця музэем-запаведнікам «Заслаўе» маляваных дыванкоў, створаных Я. Драздовічам. Сёньня тамтэйшая калекцыя, частка якое знаходзіцца на выставе «Краіна мары. Беларуская маляванка», налічвае 200 адзінак. Гэта найперш шэдэўры мастачкі са Случчыны Алены Кіш і клясыка Я. Драздовіча. Падчас шматлікіх пошукаў маляванак супрацоўнікамі Заслаўскага музэю-запаведніку былі адкрытыя імёны некалі знаных у народзе майстроў: Фёдар Сухавіла, Канстанцін Каспяровіч, Генадзь Кузаўкоў, Таісія Клопава, Сяргей Шурпik, Туча, Уладзімер Бука, Галіна Заяц. Іхнія творы можна ўбачыць на гэтай неардынарнай выставе незвычайнага мастацтва, што ня мае аналягаў у суседніх народаў.

Маляванкі звычайна пісалі на самаробным радне, часцей чорнага колеру. Адвольная размалёўка фарбамі вы-

Пры жыцьці мастачка Алена Кіш была бажавольнай жабрачкай. Сёньня яе працы выстаўляюцца ў Нацыянальным музэі.

конвалася без папярэдняга нанясеньня грунту (з гэтага прычыны помнікі гэтага мастацтва хутка нішчыліся з-за нетрываласці).

Росквіт гэтага віду мастацтва прыпадае на сярэдзіну XX ст. Маляваньня дыванкі былі ў многіх хатах захаду й поўдня краіны. Яны купляліся, замаўляліся, але найперш вырабляліся самімі гаспадарамі. Таму былі востра індывідуальныя.

На вобразна-сэмантычны лад беларускіх маляванак відавочна паўплывалі юдэйская традыцыя і ўкраінская арнамэнтка. Гэтак сярод вобразаў былі распаўсюджаныя жыдоўскія сымбалі: ільвы, лебедзі, алені, часьцяком у атачэньні вінаградных

гронак. У кветкавую кампазыцыю зазвычай уводзіцца геамэтрычны арнамэнт: кругі, ромбы, шматкутныя зоркі. У сэмантыцы арнамэнтальных маляванак выяўляецца водгулле культуры ўрадлівасьці маці-Зямлі, для сюжэтна-тэматычных твораў характэрнае выразнае індывідуальнае ўяўленьне аб райскім жыцьці. Шырока ўжываюцца ў дыванах казачныя выявы зьвяроў ды птушак: паваў, жаўранкаў, лісаў, каткоў, мядзьведзяў, зайцоў. Вельмі часта сустракаюцца й галубы — хрысьціянскі сымбаль Сьвятога Духу. Часта дываны мелі каліграфічныя ініцыялы аўтараў і ўладальнікаў, даты маляваньня.

Тыповым зьместам дываноў былі містычныя сюжэты, галоўнымі пэрсанажамі якіх выступаюць закаханыя і паляўнічыя, фальклёрныя пэрсанажы. У пачатку XX ст. у традыцыйную схему дываноў уводзіцца рамантычныя краявіды з бажніцамі й замкамі.

Адлюстраваньне на палатне ідэальных сюжэтаў дазваляла звычайнаму чалавеку ўзьнесьціся па-над будзённасьцю й сьмяротнасьцю, апынуцца ў Краіне Мары. Трыюмф жыцьця, што перамагае сьмерць, літаральна рэалізаваўся мастаком праз роспіс на чорным, «зямным» колеры зьрыкімі, «нябеснымі» фарбамі.

Набліжэньне эпохі

Калі пры поўнай залі чынавенства на чале з Лукашэнкам канфэрансье абвясціў 2-гі канцэрт Рахманінава для фартэпіяна з аркестрам, я быў перакананы, што зайграюць папулярны пачатак гэтага клясычнага твору. Аднак зайгралі не пачатак, а — «фрагмэнт фіналу». Ці быў у гэтым намёк музыкаў, ці не, але ўпершыню з савецкіх часоў па-асабліваму ёкнула сэрца... Піша **Сяргей Дубавец**.

Аглядаючы сёньняшнія літаратурныя дасягненьні, ты зноў шукаеш між іх нейкага этапнага твору, нейкага бясспрэчнага адкрыцьця, новага імя ці хоць бы якога выверту літаратурнага працэсу. Але замест знаходак чарговы раз прыходзіць канстатацыя літаратурнага бяспраўнага, якое доўжыцца ўжо два дзясяткі гадоў. Штосьці, зразумела, і пішацца, і зьяўляецца, але так, каб... Памятаю, даўным-даўно, яшчэ ў Каралішчавічах, мы слухалі дэклімацыю вершаў. І калі чыгальнік закончыў, паўхвіліны трымалася паўза, а пасля заля проста выбухнула воплескамі, і ўсе ўзбуджана паўтаралі толькі адно слова: паэт, паэт, паэт... Сучаснік можа цешыць сябе спадзевам, што ў ягоныя вершы папросту не ўчыталіся, не разгледзелі ў ім паэта... І нельга адмаўляць яму ў рацыі. Бо каб публіка вычытвала і «вычувала» ў культуры сапраўдныя абэртоны, яна, публіка, павінна быць настроеная на адну хвалю, жыць у адной сыстэме каардынат, мець адну гіерархію каштоўнасьцяў. А гэта якраз тое, што за мінулыя дваццаць гадоў публіка страціла.

Ну, дзе вашы шэдэўры?

Сёньня, каб дачакацца зьяўленьня шэдэўраў і геніяў, патрэбныя ня толькі аўтары і творы, але тая пазнавальная адзіная хваля, на якую аўтар і твор маглі б арыентавацца і ў якой маглі б прагучаць як геній і шэдэўр. Патрэбная эпоха. А яе няма. «Ну дзе вашы шэдэўры?» — пытаецца чытач у літаратара, наіўна думваючы, што гэта пісьменьнік

стварае эпоху. Ён, вядома, на яе ўплывае, але зноў жа, толькі тады, калі яна, гэтая супольная хваля, ёсьць.

Хрэстаматыйны прыклад — апавяданьне Леаніда Дранька-Майсюка, якое адкрывае апошні нумар часопісу «Дзеяслоў». І чытаецца, і напісана культурна, акуратна, але адкуль і куды — адкуль узятая і куды скіравана, да чаго гэта можна было б прыладзіць, — невядома. Міма эпохі, бо эпохі няма. Між тым, многія яшчэ памятаюць паэтычны дэбют гэтага аўтара ў савецкія часы, калі ні да каго не падобныя вершы пра цукровых пеўнікаў адразу і дарэчы леглі ў супольны малюнак літаратуры той дадатковай фарбай, якой у ім, у малюнку, яшчэ не было. Гэта значыць, што за савецкім часам была тая супольная хваля, была публіка, і разам яны ўтваралі эпоху, дзякуючы чаму сталі магчымымі дзясяткі выдатных беларускіх літаратараў і твораў. Мы ўсе стаялі насуперак сыстэмы, цэнзуры і маналітнага абсурду застойнага жыцьця, і наша адзінства, наша эпоха выяўляліся ў паўслове, паўнамёку, паўжэсту. Але пасля хваля была страчана. Да разбурэньня агульнае сыстэмы каардынат спрычынілася шмат што: і распад саюзу, і рынак, і сучасная Лукашэнкава русіфікацыя. Толькі ж іншага шляху, апроч як адбудоўваць гэтую сыстэму, няма. Прычым мы не адбудуем яе на ўзор заходніх дэмакратыяў, дзе свае сыстэмы складаліся стагоддзямі. Не адбудуем і таму, што цалкам пазбаўленыя такога досьведу, і таму, што сёньняшні аўтарытарны рэжым не пакідае выбару. Падман цэнзуры,

эзопава мова ды іншыя хітрыкі, што часьцяком прыводзілі да зьяўленьня клясычных твораў беларускае літаратуры, — вось той шлях, да якога падштурхоўвае нас рэчаіснасьць.

* * *

Развагі пра літаратуру праектуюцца і на палітыку. Калі няма эпохі, няма адкуль брацца адэкватным грамадзкім лідэрам, няма з чаго нараджацца і куды скіроўваць сваю дзейнасьць. Таму на прэзыдэнцкія выбары ў нас ідзе шмат кандыдатаў, практычна з аднаго кошыка, але кожны са сваёй тактыкай, ажыцьцяўленьне якой без удзелу астатніх немагчымае. І гэта таксама — выпадзеньне з эпохі, якой няма. Была б яна — можна было б падумаць, што яны наўмысна сварацца, гуляюцца ў лебедзя, рака і шчупака, каб абдурыць галоўнага апанэнта. Але эпохі — таго тасмагнага інтэлектуальнага абэртону, злучва «тых, хто ўсё разумее» — няма. Чаму яна, эпоха, не нарадзілася за гэтыя 12 гадоў? Таму што ўвесь гэты час ішло самасьцьверджаньне новае ўлады, а публіка няспынна была гатовая да самых нечаканых пераменаў. Напэўна, сёлета ўвесну сытуацыя зьменіцца. Бо ўсе раптам зразумеюць, што апынуліся ў «вечным царстве», што больш ужо ніякіх пераменаў чакаць не выпадае. І гэта будзе галоўнае перадумова набліжэньня эпохі. (...)

Эзопава асалода

Беларуская літаратура даўно забылася пра тое, што значыць падмануць цэнзуру — пра інтэлектуальныя перамогі, пра сам смак гэтага занятку і асалоду ад таго, што твае эзопавае радкі патрапілі ў друк і былі адпаведна зразуметыя публікай. Жывучы ў краіне дыктатуры і аўтарытарызму, татальнага контролю і ўціску, беларускі літаратар, тым ня менш, піша тое, што хоча, друкуе тое, што

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Нас чакаюць маразы. Па Вадохрышчы яны могуць дасягнуць — 25 С°. Самы час загартоўвацца — на Камсамольскім возеры ў палонку можа акунуцца любы ахвотны.

Набліжэньне эпохі

Працяг са старонкі 20.

піша, і чытае тое, што друкуе. Ён нібы ўхіліўся ад цэнзуры, а яна — ад яго. Прынцыповага літаратара ніхто не ўціскае. Цэнзура кантралюе сваю вузкую палоску, на якой сабралася купка беспрынцыпных графманаў, задаволеных адсутнасцю крытыкі. Усім добра. Падманваць цэнзуру няма патрэбы, пакуль ёсць незалежныя выданні. Мы кажам, што гэтыя выданні ледзьве ліпяць апошнія дні, тым ня менш іх прысутнасць пазбаўляе сытуацыю таго напружання, якое і натхняе літаратара на інтэлектуальныя перамогі. Мы пішам як эўрапейцы, саміх сябе ўсвядомляючы паўночнымі карэйцамі. Адсутнасць чыстага жанру пасяляе сьвядомасную эклектыку, у якой мы адначасова і змагары, і тыя, хто ня надта верыць у патрэбу свайго змаганьня. Мы не разумеем, ці мы ўжо ці яшчэ Кундэры ў Парыжы, ці мы ўжо ці яшчэ Кундэры ў Празе 1968-га. Што тут скажаш або напішаш?..

У бітвах за волю

Каб параўнаць тыповыя ўчынкi мастака ў сытуацыі чыстага жанру і нячыстага, падвешанага, прывяду два прыклады. Напачатку 1980-х на рэспубліканскай мастацкай выставе ўладзімер Крукоўскі выставіў сваю працу, якая адразу стала клясыкай беларускае культуры. На плякаце былі напісаны радкі зь беларускага савецкага гімну — «У бітвах за волю, у бітвах за долю», што, напэўна, і прымусіла цэнзуру гэты плякат «прапусьціць». Бо намалёваная на ім была жанчына-Беларусь, вялікая і дужая, у ваяцкай кальгузе, складзенай са старадаўніх гербоў гарадоў, зь вялізным мячом, словам, такая, у якую мы ўсе і верылі і якая бяз

гімнавых радкоў ніколі б не патрапіла на выставу, бо была абсалютна адваротным вобразам таму, які насаджаўся — пра Беларусь несамастойную і цалкам залежную ад Расеі. Другі прыклад — росьпіс Алеся Пушкіна, які ў вясковай царкве намалёваў люцыпаравы катлы, у якіх гарыць у агні Лукашэнка. Гэты вобраз — нібы крык ад бяссьлілля. Сваёй стылістыкай ён блізкі да вершу Славаміра Адамовіча «Убей президента» і да пэрформансаў самога Пушкіна, а працяг мае ў галадоўках, якія так пашырыліся ў лукашэнкаўскія часы. Найвялікшы сэнс усіх гэтых дзействаў зусім дзіцячы — «вось памру, тады плакаць будзецца»... Але я вярнуся да таго царкоўнага росьпісу. На добры лад, такі ўчынак мастака вымагаў бы шырокага грамадзкага абмеркаваньня, чаго, на жаль, не адбылося ані ў афіцыйнай, ані ў незалежнай прэсе. Зь іншага боку, мне цяжка ўявіць чалавека, які стане хадзіць у такую царкву дзеля сваіх рэлігійных патрэбаў і далучацца да сакруму, глядзячы на Лукашэнку ў пякельным катле. Уладзімер Крукоўскі даў прыклад клясычнага пераігрываньня цэнзуры. Алесь Пушкін выпусьціў пару ўласнае ятры. Па вялікім рахунку, гэтыя два матывы і адрозьніваюць беларускую культуру за савецкім часам і ў нашы дні. Няма сумневу, што цэнзура дысцыплінуе, раздражняе і нават натхняе творцу. І калі яна раптам зьнікае, разам зь ёй прападае звыклая сыстэма каардынат. Творца шукае іншай сыстэмы, але не знаходзіць, бо не прывык кіравацца адно эстэтычнымі матывацыямі. Тым часам Лукашэнкава дыктатура дала яму толькі ілюзію вяртаньня старых парадкаў. Пакуль, прынамсі, гэта так. Творца мусіць расказаць пра сваю эпоху, а ён яе не намацавае, і зрабіць

гэта яму замінае падвешаны стан. Ён раптам перастаў разумець, хто ён. Ад яго чакаюць адказаў іншыя, а ён і сам рады запытацца. А тут яшчэ гэты гадзіннік так брыдка такае над вухам. Гэтай ноччу. Гэтай ноччу могуць зачыніць «Нашу Ніву». Гэтай ноччу можа сысьці ў неварачь Лукашэнка. Гэтай ноччу... Гэтай ноччу гадзіннік такае ўжо 10 гадоў. За 10 гадоў наш літаратар так і ня вызначыўся да канца, хто ён: змагар, затворнік, нонканфарміст ці проста сядзіць у пачакальні на чамадане. Адпаведна тое самае адбылося і зь ягоным лірычным героём, і зь ягоным творам і зь ягонай творчасцю.

І гэты час не назаўсёды

Чаму савецкая эпоха беларускага пісьменьніка не навучыла, дык гэта пісаць у стол. Без пэрспэктывы друку, бяз шанцаў на вядомасьць, бязь відаў на ганарар. Беларускія пісьменьнікі ніколі нічога істотнага ў стол не пісалі. Зараз бы гэты досьвед прыдаўся. Бо стол — гэта дом, а дом — гэта крэпасць. Для крытыка сёньня дзіўная дылема: альбо чакаць вяртаньня эзопавай мовы, альбо чакаць Нобэлеўскай прэміі для беларускага пісьменьніка. Вырашыць яе можна так: а што больш чакаецца? З гледзішча крытыкі — першае, бо другое — падзея больш палітычная, чым літаратурная. «І гэты час, і гэты лад не назаўсёды» — гэтыя словы Алеся Разанава былі ўкладзеныя ў песьню, а песьня запакаваная ў пераклад п'есы літоўскага драматурга. Але гэтыя словы напачатку 1980-х прагучалі як набат. Хіба сёньня яны не гучаць гэтаксама? Праўда, як сам паэт сказаў у інтэрвію «Вострай Браме», сёньня гэтыя словы павінны прамаўляцца іншымі вуснамі.

Толькі б мову вярнуць

... І працэс, здаецца, пачаўся. Неўзабаве радыё «Свабода» будзе адзначаць кожны прыклад падману цэнзуры, як гэта было ў 1970-я і 1980-я гады.

Вось у страшна прапагандысцкую перадачу «Панорама» на БТ запрашаюць тэатральнага рэжысэра Барыса Луцэнку, які ставіць п'есы ў расейскім тэатры. Луцэнка — постаць такога даробку і велічыні, што юліць ды хлусіць яму няма патрэбы. Маладыя вядучыя насядаюць на мэтра, каб распавёў ім пра мараль, з чаго, так бы мовіць, пачаць... Ідзе жывы этэр. Гледачы замёрлі ў чаканьні адказаў. Луцэнка гаворыць пра беларускую мову, на якой мусіла б ісьці беларуская тэлевізія. Замяшаньне на тварах трэніраваных вядучых доўжыцца чвэрць сэкунды. Мэтра нясе не туды! Канечна, канечна, нібы супакойваюць яны Луцэнку, але вы лепш — пра самаўдасканаленьне чалавека, пачні з сябе і ўсё такое... Натуральна, падхоплівае мэтар, вось толькі б мову беларускую вярнуць...

Гэта — учынак. На самай лукашэнкаўскай тэлевізіі ў самай лукашэнкаўскай перадачы прыйсьці і сказаць самую антылукашэнкаўскую думку, ды так, каб ніхто не насмеліўся яе аспрэчыць! Ня ведаю, чаго гэта ўсё каштавала ўдзельнікам сюжэту, але публіка —

дасьведчаная, натуральна — перанэрвавалася. І вось у мяне ўжо прагучала слова — публіка. Яшчэ трохі, і само вырвецца — эпоха... Між іншым, у той самы вечар паказвалі ўзнагароды за духоўнае «вазраждзеньне», і было радасна, што Барыса Луцэнкі сярод атрымальнікаў прэміі няма. Наагул, «лаўка запасных» дзеячоў культуры ў галоўнага хакеіста краіны выглядала ў культурным сэнсе больш чым убога. Нават у параўнаньні з папярэднімі гадамі. Сярод папоў, ідэялягічных чыноўнікаў і прапагандыстаў хіба што два рэальныя творцы ратавалі гэты безаблічны шэраг — артыстка Акружная і кінаапэратар Гарулёў — людзі вядомыя і сапраўды заслужаныя.

Але хто ж там намінаваны ў галіне літаратуры? Не, нават ня так стаіць пытаньне. Хто зь літаратараў згадзіўся выйсьці на гэтую сцэну? Скобелеў. Верны змагар за чысьціню расейскай крыві і супраць жырдоўскае змовы, а самае галоўнае — асабісты пісьменьнік прэзыдэнта. Пра што гэта сьведчыць? Пра тое, што пісьменьнікі «скончыліся» і што пасьля Скобелева можа быць толькі... сам Лукашэнка. Сёлета ён ужо атрымаў гран-пры свайго імя ў хакеі, налета атрымае ў галіне літаратуры. Вядома, сам ён нічога пісаць ня будзе — напіша Скобелеў, а Лукашэнка зацьвердзіць. Кніжку можна назваць «Цаліна» ці зусім проста —

«Малая зямля».

Нездарма прыклады новае эзопавай мовы пачынаюцца з тэлевізіі. Калі пэўны зазор незалежнае тэрыторыі застаецца ў літаратараў, мастакоў, артыстаў тэатру, нават у кіношнікаў, дык яго цалкам пазбаўленьня тэлевізійшчыкі. Вось тая тэрыторыя, дзе цэнзура татальная і нават больш татальная, чым за савецкім часам. І гэта якраз на тэлевізіі трэба чакаць зьяўленьня падманшчыкаў цэнзуры, інтэлектуальных пераможцаў. Гульня ў кошкі-мышкі павінна скончыцца пасьля выбараў. І тады пачнецца клясычны таталітарызм. Слушна, у цывілізацыйным плане гэта будзе ніжэйшы жанр, чым тое, у чым мы думаем, што жывем. Але як ні парадаксальна, менавіта чысты жанр дасьць магчымасьць разьвіцьця літаратуры.

Мы гаворым пра дыктатуру, а ў нашым прыгожым пісьменстве няма эзопавай мовы. Так не бывае. Альбо гэта не дыктатура, альбо... Аказалася, што проста ўсё даходзіць да свайго лягічнага афармленьня. Спусьціцца на ніжэйшую прыступку грамадзкага разьвіцьця зусім не прасьцей, а можа і цяжэй, чым падняцца на вышэйшую. Спускацца па стромай і крывой сьлізкай сьцяжыне ўніз, дарэчы, заўсёды цяжэй, чым падымацца ўгору.

Вільня

Паводле радыё «Свабода», скарачана

Адказ Сяргею Дубаўцу

“Іншага шляху, як адбудуваць сыстэму” культурных каардынат, гіерархію каштоўнасьцяў, якая існавала ў савецкі час, у нас няма. “Прычым мы не адбудуем яе на ўзор заходніх дэмакратыяў”, бо — аргумент чыста лукашэнкаўскі — “мы цалкам пазбаўленыя такога досьведу”, піша Сяргей Дубавец. Гэтая сы-

стэма адрозніцца, бо ўвесну “пачнецца клясычны таталітарызм”, і “ўсе гэта раптам зразумеюць”. Але менавіта гэты спуск у “цывілізацыйна ніжэйшы жанр” і “дасьць магчымасьць разьвіцьця літаратуры”, якое выразіцца ў росквіце “эзопавай мовы”.

Прагнозаў аб хуткім надходзе таталітарызму я за-

сваё кароткае жыцьцё начуўся ад беларускіх літаратараў столькі ж, колькі ад лібэральных эканамістаў — праоцтваў непазьбежнага каляпсу эканомікі ў наступным годзе.

Клясычны таталітарызм — гэта значыць, фашызм, нацызм або сталінізм. Гэткі лад немагчымы ў асобна ўзятай Беларусі. З

кучы прычынаў — напрыклад, празь немагчымасьць закрыць межы ці перакрыць інфармацыйныя плыні.

У прынцыпе, таталітарызм у Беларусі магчымы. Але толькі пасьля Расеі. А ці магчымы ён у Расеі, гэта асобнае вялікае пытаньне, і ў кожным разе пэрспэкты-

Працяг на старонцы 27.

Паводле законаў сьмятаны

У перадвыбарчым булёне размнажаюцца пражэкты палітычных ідэалістаў. Піша **Аляксандар Класкоўскі**.

Сьвежы прыклад: пасіянарныя прадстаўнікі прадпрымальніцкага руху анансуюць кампанію «Ўлада без Лукашэнкі». Але як дасягнуць жаданай мэты, ініцыятары не тлумачаць. Затое катэгарычна кажуць: тыя, хто ўцягнуўся ў суперніцтва зь дзейным лідэрам на ягоных умовах, ігнаруюць «асноўны прынцып правоў чалавека — роўнасьць усіх перад законам». Во як: не рэжым ігнаруе, а Мілінкевіч! Сярод крытыкаў-максымалістаў папулярная тэза: апазыцыйныя прэтэндэнты дапамагаюць Лукашэнку легітымизаваць трэці тэрмін. Таму варта або наагул байкатаваць фарсе, або так ці іначэй сапсаваць абедню. Напрыклад, праз «народнае галасаваньне». Але без належнага інфармаваньня ды пры інэртнасьці масы праект народнага галасаваньня здольны хіба ўдарыць

бумэрангам. Потым казённым мэдзі пасьцябаюцца: глядзецце, толькі купка адэптаў падтрымала адарванага ад рэаліяў палітычнага эмігранта! Ну а байкот — увогуле зброя слабых, і таму гэта слабая зброя. Згадваецца досьвед 2000 году. Тады змагары ў белых пальчатках, сказаўшы «не» парлямэнцкім выбарам, гуртам дзяўблі «рэнэгата»-Статкевіча. Між тым іх анэмічная стратэгія толькі дапамагла ўладзе ссунуць апанэнтаў у маргінальную яміну. Сёньня асабліва недарэчна, калі нехта ўзяўся за гуж, а потым, нібы ўчора нарадзіўшыся, з агідай адмаўляецца ад «удзелу ў фарсе». Хіба быў спадзеў, што спадарыня Ярмошына стане высьцілаць ружамі дарогу на Карла Маркса, 38? На думку палітоляга Валера Карбалевіча, прыхільнікі байкоту ад пачатку прызнаюць, што перамога Лукашэнкі, і скіроўваюць высілкі толькі на тое, каб неяк падпісаць уражаньне элегантнай перамогі. Дый энс легітымнасьці, кажа эксперт, байкатысты разумеюць цьмяна. Сапраўды, яна палягае не ў фармальным прыкметам (што там скажа Вэнэцыянская камісія), а ў тым, ці прызнае кагосьці за ўладара народ. Калі ў афіцыйнага правадыра даволі шмат шчырых прыхільнікаў, дык ад лёзунгаў байкоту яму ні гарача ні холадна. А вось у

антылукашэнкаўскага электарату ад падобных лёзунгаў, як і ад пэрсанальных псэўдаальтэрнатываў, едзе дах. Зь іншага боку, зірнеце: уладу нэрвуе нават мінімум перадвыбарчай атрыбутыкі. У сёньняшніх умовах нават партрэт апазыцыйнага лідэра над столікам зборшчыкаў подпісаў — ужо выклік сыстэме, якая спрабуе закрэсьліць альтэрнатыву гульнёю ў маўчанку. Паказальна тое, што як чорт крыжа на версе баяцца не абстрактна-максымалістскіх лёзунгаў, а менавіта пэрсаналізаванай альтэрнатывы — з вусамі і барадой гарадзенскага фізыка. Ваяўнічыя прапагандысты круцяцца як гады на патэльні: і ўкусіць хочацца, і разам з тым называць табуяванае прозьвішча начальства не дазваляе. Сёньня мы зайздросцім чылійцам. Дэмакратычны трыюмф кандыдаткі-кабеты канчаткова ставіць сымбалічны крыж на эпосе крывавай хунты. А некалі ж там дэмакраты здолелі перамагчы Піначэта на рэфэрэндуме, які ініцыяваў сам дыктатар — у зэніце самаўладзьдзя, узяўшы за гарляк мэдзі. Ягоныя праціўнікі прайшлі ад дзвярэй да дзвярэй па ўсёй краіне — па ўсёй гэтай кішцы даўжынёй у тры з паловай тысячы кілямэтраў — і перамаглі! Генэрал Фралоў любіць згадваць алегорыю пра дзвюх жабаў у збане са сьмятанай. Тая, што адмовілася змагацца паводле непразрыстых правілаў сьмятаны, так і склеіла ў ёй ласты. А другая — збіла масла. Заўжды лепей варушыць канцавінамі!

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Дэмакратычны

Нават у такой прымітыўнай форме выбары — больш цікавае шоў, чым турнір аматараў-хакеістаў і пуск газу ў Докшыцах. Фэльетон **Лёліка Ушкіна**.

Калі ўлады перанеслі тэрміны выбараў так, што месяц збору подпісаў прыпаў на тыдні постнавагодняга запою, здавалася, яны зрабілі геніяльны ход. Паходы па кватэрах атрымлівалі фармат калядаваньняў. Уявіце: у вас постнавагодні бадун. Званок. На парозе зьбіральнік подпісаў. Вы пакідаеце яму аўтограф, але з

умовай, вас павялічваюць «штраф» снайпер адмовіцца паехалі нас ня л дамаў, Вось та барацьба Усё вылі Па-перы якія зап выкліка рэакцыя Майму ў дзіця заявіла падпіш пазбавя наступо

Акадэмік
Аляксандар
Вайтовіч
завяршыў сваю
кароткую
палітычную
кар’еру заклікам
да байкоту
прэзыдэнцкіх
выбараў.
На фота:
А.Вайтовіч
(зьлева) з
Валер’ем
Фраловым ля
Цэнтравыбаркаму
падчас
рэгістрацыі
ініцыятыўнай
групы.

сатурналіў

што госьць праявіць да
агу і прапусьціць
ную». Ад тосту «за
ра» ён і сам не
ца, а там пайшло-
... «Каб здохлі ўсе, хто
любіць», «за дзяцей», «за
якія тут прысутнічаюць».
кая батлейка замест
бы з дыктатурай.
йшла інакш.
пае, вінаватыя ўлады,
пусьцілі адмінрэсурс,
аўшы адмоўную
ю.

знаёмаму маладому тату
ным садку выхавальца
што калі ён не
ацца «за», то яе
ць прэміі, і як
ства — стаўленьне да яго

дачкі ў садку збоку пэрсаналу
будзе адэкватнае. Гэта адразу
выклікала ў бацькі страшэнныя
фантазмы, як пэдагог у прыліве
помсты вучыць немаўля, што
пераходзіць вуліцу трэба на
чырвонае сьвятло, а ў якасьці
хатняга заданьня раіць пагуляцца
зь сярнічкамі, калі бацькоў ня
будзе дома.

Па-другое, на тле росту ВУП у
геамэтрычнай прагрэсіі,
чарговых прарываў на фронце
будаўніцтва саюзнай дзяржавы і

дзяжурнай кампаніі супраць
эскрабаўладальнікаў гульня ў
збор подпісаў зачаравала
экзатычнасьцю і інтрыгай. Ці
зьбярэ Мілінкевіч 300 тысяч
подпісаў, а Лукашэнка 10
мільёнаў?

Гарады сталі выглядаць вяселей.
Зьявіліся лодзі з маленькімі
столікамі і партрэтамі
кандыдатаў. Побач зь імі новы
бігборд з выявай Ксеніі Сітнік,
павялічанай ананімным
фаташошчыкам да габарытаў
Кінг Конга, выглядае ня гэтак
жудасна.

Зьбіральнікі ператварылі цэнтар
сталіцы ў атракцыйн камікадзэ.
Нахабна парушаюць Закон аб
дыскрэдытацыі РБ, адкрыта ў
публічным месцы кажучы, што ня
ўсё так добра пры бацьку. Гэта
чуюць інтурысты. Акрамя таго,

кожны можа цяпер ад душы
пасьцябацца з рэжыму: падысьці
да рэспубліканскіх патрыётаў,
якія зьбіраюць подпісы за свайго
спонсара, і папрасіць распавесці
нешта пра заробак у 250 баксаў
або спытаць: «А дзе ж наша
першая лэдзі?» КВК проста
адшачывае.

Улады дапусьцілі вялікую
памылку. Нават у такой
прымітыўнай форме выбары —
больш цікавае поў, чым турнір
аматараў-хакеістаў і пуск газу ў
Докшыцах. У Чырвоным доме
трэба ўжо зараз задумацца, як
пераключыць піпі на іншую
фішку. Мяркую, што адзіным
выхадам можа быць пераход зь
юліянскага на ўсходні календар,
што дазволіць адсьвяткаваць
Новы год яшчэ раз, напрыканцы
студзеня.

Тры дарогі братоў Каўфманаў

Да артыкулу Андрэя Расінскага «Геаграфічная маргіналія, або Культурная мэтраполія» («НН», №2, 13 студзеня 2006).

Калі пасяліўся ў Беластоку Абель Каўфман, гаспадар букністычнай крамы, невядома. Але тут у яго нарадзіліся тры сыны-кінэматаграфісты: у 1896-м — Дзяніс (Давід), у 1897-м — Міхаіл (Майсей), у 1906-м — Барыс (Борух). Самы знакаміты — старэйшы Дзяніс, вядомы пад імем кінаавангардыста Дзігі Вертава. Яго ўплыў на сусветную кінадакументалістыку можна параўнаць з уздзеяннем Грыфіта і Эйзенштэйна на мастацкае кіно. Але й Міхаіл з Барысам пакінулі значны след у кінамастатстве — хоць і ў розных краінах.

Міхаіл Абрамавіч Каўфман (які і Дзіга, ён змяніў імя і прозвішча па бацьку) у 1920-я быў адным з найвядомейшых савецкіх апэратараў і найбліжэйшым паплечнікам старэйшага брата. Менавіта ён зьняў вертаўскія фільмы «Адзінаццаты» (1928) і «Чалавек з кінаапаратам» (1929), якія лічацца класікай кінапубліцыстыкі. Пасля апошняга фільму іх шляхі разышліся. Міхаіл сам саспеў да самастойнай рэжысёрскай працы, і яго творчыя прынцыпы не супадалі з мастацкімі мэтадамі Дзігі. У сваю чаргу старэйшы брат абвінавачваў Міхаіла ў салідарнасці з тымі, хто яго зьняслаўліваў, чаго, па сьцьвярджэнні даследчыкаў, не было. Нэгатыўную ролю адыграла і ўжэемная антыпатыя Міхаіла і жонкі Дзігі — Лізаветы Сьвілавай, мантажора яго стужак.

У Міхаіла Каўфмана былі свае трыюмфы. Дакументальны фільм «Увесну» кіназнаўца Жорж Садль назваў найлепшай стужкай 1929 г. У 1930-я Міхаіл замкнуўся ў сваёй шарлупіне. Рэч у тым, што ён жыў у грамадзянскім шлюбе з італьянкай па нацыянальнасці. Яго «папярэджвалі»: сувязь з чужаземкай небяспечная і для кар'еры, і нават жыцця. І аднойчы яна знікла (забілі? — **АБ**). Празь некалькі дзён іх дачку знайшлі ў адным з маскоўскіх паркаў, а яшчэ церазь некалькі дзён яна памерла ад пераахладжвання. Так савецкая дзяржмашына расправілася з творцам-свавольцам. Псыхалягічны шок адбіўся на ўсім далейшым жыцці гэтага чалавека. У павя-

енныя гады ён ціха працаваў на сталічнай кінастудыі навукова-папулярных фільмаў.

Лёс Барыса Каўфмана склаўся вельмі ўдала. Каб яго не забралі ў польскае войска, Абель Каўфман адправіў сына ў Францыю (спачатку ён вучыўся ў Грэноблі, потым у Сарбоне). У гісторыю сусветнага кіно Барыс Каўфман увайшоў спачатку як выдатны апэратар мастацкіх стужак французскага кінаклясыка Жана Віго (сярод іх — шэдэўр «Атэлянта», 1934 г.), а потым як камэрман карцінаў амэрыканца Сьднэя Льюмэта, у тым ліку «12 раззлаваных мужчынаў», які паказвалі ў СССР у 1960-я. За ўдзел у фільме Эліа Казана «У порце» Барыс атрымаў «Оскара» (1955).

Абодва браты, Міхаіл і Барыс, памерлі ў 1980 г. Абодва самаахварна служылі прафэсіі. Толькі адзін пражыў у сацыялізьме, зьведаў на сваім карку ягоныя антыгуманістычныя завіхрэньні. Другі напоўніцу рэалізаваўся ў сыстэме капіталізму. Праўда, і над ім вісеў дамоклаў меч у часы палявання на вядзьмарак у ЗША. Э.Казан, які супрацоўнічаў з камісіяй па расьсьледаваньні антыамэрыканскай дзейнасьці, даваў сьведчаньні супраць шэрагу кінаматаграфістаў, якія прытрымліваліся камуністычных поглядаў, але змаўчаў пра тое, што ў Б.Каўфмана браты жылі ў СССР.

Ня ўсё ўдалося зьдзейсьніць і Дзігу Вертаву. Сам ён прыгадваў (кніга «Дзіга Вертаў. Артыкулы. Дзёньнікі. Задумы, што ўжо ў маленстве ён і яго аднагодкі «пакрысе перайшлі ад захаплення казкамі з чараўнікамі да казак самае прыроды, да дзівоўных зьявішчаў на зямлі, пад зямлёй і ў небе...»). Дзігу так і не пашчасыціла зьняць і гэты музычна-паэтычны фільм, і многія іншыя — таленты ў СССР, якія не ішлі ў агульнай калёне сацрэалізму, скідвалі ўбок. Саслалі ж пры канцы жыцця ў «ампірыкачавыя навіны», як згадаў Андрэй Расінскі.

Пра многія факты з жыцця сям'і Каўфманаў я пачула ў выдатным дакументальным фільме масквіча Яўгена Цымбала «Дзіга і яго браты». Беластоцкі пэрыяд яму дапамагаў узнавіць журналіст Томэк Вішнеўскі, які даслаў паштоўкі Беластоку пазамінулага і мінулага стагодзьдзяў. Насьпе-ла патрэба вярнуць братоў Каўфманаў у беларускі кантэкст. **Ала Бабкова, кінакрытык**

Падзяліся ўсьмешкай са сваімі

Прапаную абвясціць «Тыдзень усьмешкі»: няхай кожны з нас падарыць хоць адну ўсьмешку суседу, знаёмым і незнаёмым людзям на вуліцы! Няхай па ўсьмешцы можна будзе пазнаць — гэта «свае». Вось што павінна стаць сымбалам незалежнасьці! І няхай людзі, якія вяртаюцца з-за мяжы, ня чуюць сябе «ідыётамі», бо дазваляюць сабе быць у добрым гуморы!

Беларуска, бяз адрасу

Пасьялкалядовая акцыя, або добрае сэрца Супрановіча

Заўжды шчыра захапляўся арганізацыйнымі здольнасьцямі лідэра «БМА Group» сп.Супрановіча, але апошнім часам давлялося стаць сьведкам абставінаў, у якіх праявіліся душэўныя якасьці Віталя.

Напярэдадні Новага году ён заўважыў, што адзін зь бяздомных «пад'ездных» кацяняткаў, якія тулюцца па панадворку шматкватэрніка, выглядае на жакліва хворага. Ён тут жа забраў гэную малую котачку да міжкватэрнага тамбуру на дзьве кватэры (да сябе ўзяць ня мог, мае свайго — таксама раней падабранага — гадавалага котачка). Суседзі па пад'ездзе падтрымалі ініцыятыву Віталя. Потым былі паездкі да вэтэрынараў, штодзённыя ўколы (і гэта праўды занятасці сп.Супрановіча!). Цяперка котка здаровая — таму прысьпеў час іншаму чалавеку выявіць міласэрнасьць. Шукайма добрых гаспадароў для котачкі, якую вылекаваў Віталь, а таксама для браціка гэтай котачкі, які па-ранейшаму туляецца ў пад'ездзе. Ахвотныя дапамагчы няхай зьвяртаюцца па наступных тэлефонах:

(017) 249-08-88, 249-08-93,
(029) 649-08-88, 400-68-82,
90-102-12.

В. Ал-ч, Менск

Моцную дзяржаву «абсяраць» ня будуць

Я шмат у чым згодны з Кастусём Траўнем («Нашы дзяўчаты абсяралі», «НН», №46). Але міты ня могуць быць надзейным апірышчам, бо міты — гэта тое, чаго не было. «Як толькі ідэалы, міты СССР былі зруйнаваны — дзяржава разбурылася». Я сказаў бы інакш:

СССР разбурыўся — яго ідэалы, міты занадта разыходзіліся з рэчаіснасьцю.

Галоўнай задачай беларускіх адраджэнцаў зьяўляецца сеньня не стварэньне мітаў аб мінулым, а барацьба за заўтрашні дзень нацыі. Калі ў нас будзе нармальна дзяржава, здольная забясьпечыць дабрабыт і нацыянальную сувязь домасьць грамадзян, нікому з нармальных людзей ня прыйдзе ў галаву яе «абсяраць».

**Усяслаў Шатэрнік,
Менск**

УДАКЛАДНЕНЬНІ

Спатканьне А.Мілінкевіча і К.Марцінкевіча адбылося ня ў Гайнаўцы, як паведамлялася ў мінулым нумары, а ў самім Беластоку. Памылка дапушчаная праз збой у тэлефонным запісе.

* * *

У артыкуле Аляксандра Фядуты «Белы крумкач на сьнезе» фразу «Але «Кніга ўзнаўленьняў» успрымаецца ледзь не як маніфэст геамэтрычнасьці» трэба чытаць: «Але «Кніга ўзнаўленьняў» успрымаецца ледзь не як маніфэст герматычнасьці». Памылку набору хай даруе нам Паэт.

«НН» з радасьцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацьвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам. **Наш адрас:**
а/с 537, 220050 Менск.
e-mail:
nn@promedia.by.
Факс: (017) 284-73-29.

Адказ Сяргею Дубаўцу

Працяг са старонкі 22.

вы расейскага таталітарызму ніяк не прывязаны да выніку нашай вясны. Таму прагноз С. Дубаўца наконт таталітарызму ня спраўдзіцца. Пасьля мінулых выбараў краіна перажыла кароткі, але плённы для ўмацаваньня нацыянальнай ідэнтычнасьці пэрыяд лібэралізацыі. Чаму гэта ня можа паўтарыцца? У адрозьненьне ад Дубаўца, ня сьмею быць катэгарычным, але прынамсі ня стаў бы такой магчымасьці выключачь, перадусім у эканамічнай сфэры. Як ня стаў бы і выключачь імавернасьць зьяўленьня некалькіх дзясяткаў палітвязняў.

Таталітарызму ня будзе. Але дапусьцім, што ён будзе. Тады абсалютна памылковы іншы тэзіс — што таталітарызм дасьць магчымасьць разьвіцця літаратуры. Дарэчы, тут Дубавец ізноў цьвердзіць процілеглае таму, што пісаў раней — у “Ружовым тумане” і інш., аб тым, што літаратура таталітарнага пэрыяду не дала ніводнага вартага твору. Прыпусьцім, што Дубавец мае на ўвазе наступнае: твораў не дала, але кантэкст, “хваля” стварала.

Цяперашні стан беларускай літаратуры выражаецца ў тым, што яна прадукуе параўнальна малую колькасьць прафэсійных тэкстаў. Гэта мае пад сабой тры прычыны: звужэньне кола спажываўцоў праз русіфікацыю, звужэньне кола аўтараў праз русіфікацыю і скарачэньне датацый на літаратуру, якія ў малых нацыяў кампэнсуюць вузкасьць рынку. Якую з гэ-

тых трох прычынаў скасуе надыход таталітарызму? Для беларускай літаратуры ён меў бы той жа эфэкт, што настойка каліны для пацыента з паніжаным ціскам.

Сыстэма каардынат і гіерархія каштоўнасьцяў, якія існавалі ў беларускай культуры ў савецкі час, былі сапраўды па-свойму цэльнымі. Гэта дасягалася праз сцэнтраванасьць іх на Маскву, скуль прыходзілі моды, уплывы, абэртоны і паўнамёкі. Таму яны і разбурыліся — а не праз рынак ці Лукашэнкаву русіфікацыю, на што ківае С. Дубавец (у сваёй настальгіі па імперскіх часах, моцных гаспадарніках на чале Саюзу пісьменьнікаў і г.д. ён пачынае моцна нагадваць Івана Шамякіна). Не разумю, якім чынам гэтую масквацэнтрчную сыстэму можна адбудаваць. Вярнуцца ў каляніяльную залежнасьць складаней, чым увайсці другі раз у тую ж раку. Дый што ад таго беларускай культуры было б, дай ты гэта зрабіць.

У 1994 годзе С. Дубавец прагназаваў, што Кебіч набярэ больш галасоў за Лукашэнку, а Шушкевіч — за Пазьняка, дзеля таго, што “беларусы ня любяць крайнасьцяў”. У 2001 годзе С. Дубавец спачатку верыў у шанцы Зянона, а пасьля пабачыў у Лукашэнку лацінаамерыканскага дыктатара. Не за палітычныя прагнозы мы любім С. Дубаўца і не ў палітычнай навуцы ён быў нашым настаўнікам. На гэты раз ён, думаю, і сам рады памыліцца.

Эзопава мова расквітнела толькі ў часы Брэжнева, калі рэжым выраджаўся і

стаў непапулярным. Не пры Сталіну і не пры Хрушчову... Была дыктатура — а Эзопавай мовы не разумелі.

У Беларусі трывае і, магчыма, яшчэ доўга будзе трываць дыктатура. Вельмі сучасная дыктатура. Ёсьць у ёй ад Бэрлюсконі і ад Чавэса, ад Пілсудзкага і ад СССРу.

Пакуль існуе вольны Інтэрнэт і незалежныя СМІ, Эзопава мова будзе актам сумленьня — але ня нэрвам жыцьця. Пачытайце “ЛіМ”, “Беларусь сёгодня”, ня кажучы пра шчырыя рэгіянальныя газеты. Там “паўсловаў, паўнамёкаў, паўжэстаў” па пяць што нумар. І што? “Міма эпохі”, як выразіўся С. Дубавец. Пакуль Севярынец сядзіць у Сітне, а Халіп ходзіць да сьледчага, Эзопава поза інтэлігента не чапляе. Публіка чакае большага.

Наша лукашэнкаўскае сёньня мне бачыцца не выпадковасьцю, не баршчавіком, прынесеным на ботах прыбалтыйскіх інтэрфронтаўцаў-адстаўнікоў, як выводзіў С. Дубавец у папярэднім эсэ, прысьвечаным угодкам літоўскіх падзеяў 1991-га, а лягічным вынікам нашага машэраўскага ўчора — напрыклад, адсутнасьці дысыдэнцкага руху ў БССР ці структуры нашай эканомікі. Лукашэнка на беларускай савецкай літаратуры выхаваны. Лякалізуючы прычыны лукашызму вонкі Беларусі, як робіць С. Дубавец, мы сутыкаемся зь немагчымасьцю зразумець генэзіс гэтай зьявы.

А зарок таго, што “гэты лад не назаўсёды” бачыцца якраз у тым, што цяпер

многія беларусы адкрыта пратэстуюць, а іншыя байкатуюць бэабахтэры рэжыму. Як паўстаньне Каліноўскага, стварэньне “Нашай Нівы” ці абвяшчэньне БНР былі зарокам будучае незалежнасьці Беларусі — якімі б трагічнымі або наадварот камічнымі ні здаваліся б яны сучасьнікам, так сёньняшні ўдзел тысячаў беларусаў у адкрытых акцыях пратэсту, праца ў незалежных мэдыях ці руцінная палітычная дзейнасьць — зарок дабудовы нацыі, якая выразіцца ў стварэньні дэмакратычнай і нацыянальнай дзяржавы. У гэтым адкрытым пратэсьце і ёсьць кантэкст, і “хваля”.

Чакаючы ля мора эпохі, дзяч культуры прыпадабняецца да таго палітыка, які вечна рыхтуюцца не да гэтых выбараў, а да наступных.

Карціна нацыятварэньня перастае быць такой драматычнай, калі заўважаць, што літаратура перастала адыгрываць у ім ранейшую ролю. У нядаўнім эсэ, прысьвечаным Караткевічу, С. Дубавец выказаў думку, што сёньня такі геній немагчымы. Проста геніяў трэба шукаць у іншым месцы — рок-музыцы, палітычнай, сацыяльнай і рэлігійнай думцы ды інш.

Беларусь перажывае доўгую зіму. Зіма загартоўвае.

...Не магу нават вычарпальна адказаць свайму настаўніку. Рэальнасьць: увесь час ідзе на распаўсюд газеты. У гэтым сэнсе лукашэнкаўцы дабіліся свайго. Мушу здаваць гэты нумар. Працягнем рэфлексію ў наступным.

Гульня ў інфантаў

На мінулым тыдні акадэмік Аляксандар Вайтовіч, які раней выйшаў быў з выбарчай кампаніі, падтрымаў кандыдатуру Зянона Пазьняка. Рэагуе **Віталь Тарас**.

Праўда, зрабіў ён гэта ўскосным чынам. Спачатку Вайтовіч сказаў, што ініцыятыва Пазьняка аб «народным галасаванні» заслугоўвае ўвагі. А церазь некалькі дзён на сайце былога кандыдата з'явіўся заклік да распаўсюду інфармацыі аб гэтай ініцыятыве, якую акадэмік палічыў слушнаю (пра саму схему з заменай выбарчых бюлетэняў, прапанаваную Пазьняком, «Наша Ніва» паведамляла ўжо неаднойчы). Напрошваецца выснова, што каманда Вайтовіча падтрымлівае лідэра БНФ. Праўда, выглядае гэта трохі непаслядоўна, калі ўлічыць, што акадэмік Вайтовіч, спыняючы збор подпісаў, заявіў аб нелегітымнасці саміх цяперашніх выбараў з удзелам Аляксандра Лукашэнкі ды заклікаў усіх саборнікаў адмовіцца ад выбарчай кампаніі.

Акадэмічны капрыз

Падчас сёлетняй выбарчай кампаніі ўвогуле ўзьнікае ўсё больш пытаньняў. Не да ўлады, зразумела. Яе дзеянні яшчэ й якія лягічныя ды прадказальныя, сьведчаньнем чаго стаўся, напрыклад, выклік у Цэнтравыбаркам на дыван кіраўнікоў ініцыятыўных групаў па зборы подпісаў за Мілінкевіча й Пазьняка. А вось апазыцыйныя

сілы, якія выставілі сваіх прэтэндэнтаў, паводзяць сябе нярэдка алягічна. Калі ўдзел дзейнага прэзыдэнта ў выбарах незаконны, як сьцьвярджаюць некаторыя з прэтэндэнтаў, дык навошта асьвячаць, так бы мовіць, гэтыя выбары сваім удзелам у іх? Спадзяваньне на тое, што ўлады ўдасца перахітрыць «народным галасаваньнем»? Але ж гульням з падменнымі паперкамі на галасаванні споўнілася прыкладна столькі год, колькі ў Беларусі існуе апазыцыя. Ці мелі гэтыя гульні з паперкамі хоць аднойчы які-кольвек заўважны эфэкт? Мяркуючы па тым стане, у якім апынуліся сёньня дэмакратыя ды беларуская апазыцыя, — наўрад ці. Адкуль у ініцыятараў падобных гульняў упэўненасьць у тым, што ў народзе раптам абудзіцца сьведомасьць і людзі пачнуць у масавым парадку выносіць з сабой выбарчыя бюлетэні, пакінуўшы ў скрынях паперкі зь імем сапраўднага пераможцы «народнага галасаванья»? І што: сябры выбарчых камісіяў, убачыўшы гэтыя вынікі, раптам засаромеюцца ды пачнуць дзейнічаць не паводле інструкцыяў, складзеных Цэнтравыбаркамам, а паводле сумленьня й маральнага абавязку? Ня выключана, што сярод прыхільнікаў такога змаганья з рэжымам ёсьць тыя, хто шчыра верыць у слушнасьць падобных мэтадаў. Зразумела, кожны грамадзянін мае права ня толькі галасаваць за таго, каго ён падтрымлівае, але й рабіць гэта такім чынам, які лічыць мэтазгодным і адпаведным закону.

Альбо не галасаваць увогуле. Пры гэтым звычайны грамадзянін можа спачатку падтрымліваць аднаго кандыдата, потым — іншага, і нават ставіць подпіс на этапе іх збору за кожнага з прэтэндэнтаў, а ў выніку выкрасьліць са сьпісу ўсіх кандыдатаў альбо байкатаваць выбары. Але ж палітыкі ня маюць права на тое, каб рабіць нешта пад уплывам эмоцыяў альбо капрызаў.

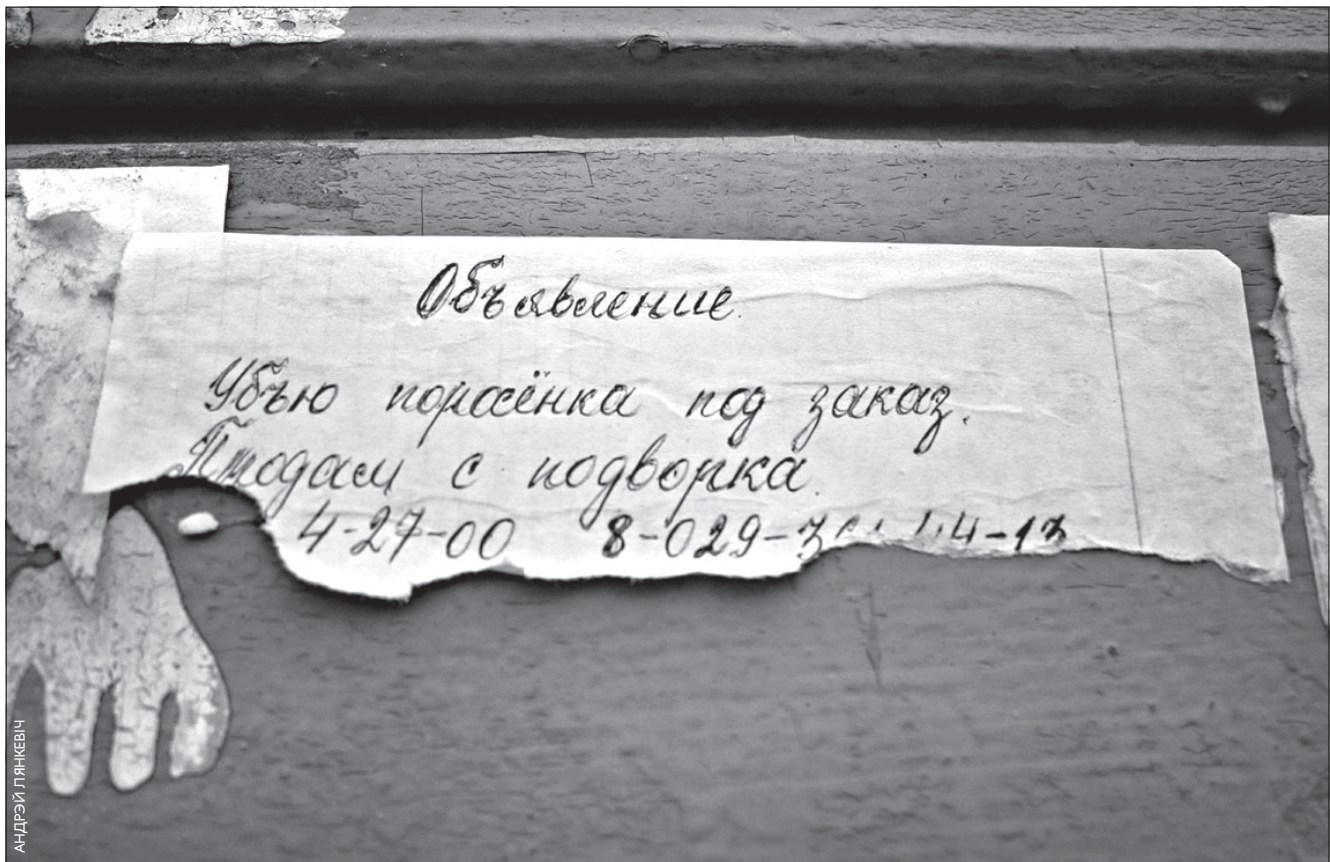
Біць альбо ня біць?

Палітык, які спачатку не схацеў падтрымаць адзінаго кандыдата ад дэмакратычных сілаў, пайшоў на выбары самастойна, потым адмовіўся ўдзельнічаць у іх, заклікаючы ўсіх дзейнічаць паводле ягонага прыкладу, ды, урэшце, падтрымаў іншага прэтэндэнта, наўрад ці быў сапраўдным палітыкам.

Падобная палітыка нагадвае не палітыку, але гульні ў пясочніцы. Калі людзі, якія лічаць магчымай падобную «палітыку», ігнаруюць волю лідэраў дэмакратычных партыяў, што змаглі згуртавацца вакол адзінаго кандыдата, яны дэманструюць ня проста сваю неляльнасьць ідэі адзінства, упартасьць ці асабістыя амбіцыі — яны дэманструюць сваю нясьпеласьць, свайго роду інфантаўлізм у палітыцы. Тут няма гаворкі аб тым, наколькі ўдалым быў выбар дэмакратычных сілаў, што спынілі яго на цяперашнім «адзіным кандыдаце». І ня ў шанцах яго на выбарах. І нават ня ў тым, наколькі гэтыя выбары можна прызнаць законнымі. Усё гэта — прадмет учорашніх дыскусіяў. Пазалетаўні сьнег. Зараз ідзе выпрабаваньне беларускай апазыцыі на трываласьць, здатнасьць рабіць нешта, адстойваць свае інтарэсы й прынцыпы ў самых складаных варунках. Скардзіцца на лютасьць улады — справа, дальбог, няўдзячная. Спачуваньня тут можна дамагчыся хіба на Захадзе. Свайго роднага абываталя казкамі пра злога

Аб якой жа павазе да інтэлігенцыі можа ісьці гаворка, калі частка яе падтрымлівае былога рэктара, вядомага ня толькі сваім цынічным стаўленьнем да беларускай мовы, але й перасьледам студэнтаў па палітычных матывах?

Нямногія беларускія палітыкі адчуваюць і адстойваюць інтарэсы пэўных сацыяльных групаў. Найлепшы сродак ад інфантальнасці — паездкі па рэгіёнах. На фота: абвестка ў Слоніме.

воўка і «чырвоны каптурок» ня проймеш. Ваўкоў баяцца — у лес не хадзіць.

З другога боку, немагчыма вечна хадзіць аднымі й тымі сьцежкамі. Немагчыма ўвесь час рыхтавацца да наступных выбараў. Прычым, заўважым, прайграных выбараў. Справа, зразумела, не ў стратэгіі й тактыцы, якія трэба распрацоўваць загодзя, ня ў тым, што санкі трэба рыхтаваць улетку, але ў тым, што прыйшоў час плаціць па старых рахунках.

Калі ўлада ўвесь час трымае лідэраў апазыцыі за дурняў, выстаўляючы іх у дзяржаўных СМІ блазнамі, злодзеямі, нягоднікамі, але дазваляючы ім пры гэтым пэрыядычна ўдзельнічаць у спектаклі пад назвай «выбары», нельга не задацца пытаньнем, ці толькі ўлада ў гэтым вінаватая? Калі апазыцыя дазваляе сябе заўсёды біць, яна й будзе заўсёды бітая.

«Птушыны грип» у палітыцы

Калі ставіцца да выбараў і ўдзелу ў іх як да нечага несур'эзнага, маргінальнага, дык і ставіцца да іх

удзельнікаў народ будзе несур'эзна, грэбліва. Зноў жа, размова аб легітымнай заваёве ўлады шляхам выбараў, на жаль, ужо даўно не вядзецца. Рэч у тым, каб дэмакратычная апазыцыя, у тым ліку — творчая інтэлігенцыя, вярнулі самапавагу да сябе, веру ў свае сілы й вартасць. Тады зьявіцца й павага з боку грамадства. Аб якой жа павазе сёння можа ісьці размова, калі частка творчай інтэлігенцыі падтрымлівае былога рэктара, вядомага ня толькі сваімі рэтраграднымі поглядамі й цынічным стаўленьнем да беларускай мовы, але й перасьледам студэнтаў па палітычных матывах? Вылучэньне такога кандыдата пад нібыта дэмакратычнымі сыягамі выглядае, хутчэй, як зьдзек з дэмакратычных прынцыпаў. Пыха й непавага да апанэнтаў, самаўпэўненасць і фанабэрыстасьць, цынізм непрыемныя ў кожным чалавеку. Калі ж гэтыя рысы праяўляюцца ў дзеячах апазыцыі, якая нічога, у прынцыпе, рэальнага не дамаглася за

апошнія 12 гадоў, альбо ў тых, хто толькі нядаўна зрабіўся дэмакратам з-за зьбегу акалічнасьцяў, то яны здольныя выклікаць агіду ды неўразуменьне.

На горшыя чалавечыя якасьці, у тым ліку і ў асяродку палітыкаў, заўсёды разьлічвае ўлада. Зразумела, яна ў любы момант можа зьмяніць правілы гульні, прыдуманьня ёй самой. Яна можа проста зьняць усе фігуры з шахматнай дошкі, пакінуўшы аднаго караля. Але нават дэспатычная ўлада звычайна марыць аб «чыстай перамозе» над спаборнікам. Значна больш каштоўным для яе было б пакінуць некалькі пешак праціўніку, каб атрымаць затым «элегантную перамогу».

Інфантальнасць у палітыцы, ці нежаданьне думаць, некаторы час можа здавацца нават забаўнай. Зь цягам часу, аднак, яна набывае цяжкія формы дэбілізму. На жаль, некаторыя з гэтых формаў бываюць заразныя. У адрозьненьне ад «птушынага грыпу», яны ня лекуюцца. І галоўнае — маюць глыбокія наступствы.

Джынсы — не найгоршы варыянт

каб пачуцца свабодным. Піша стылістка Святлана Длатоўская.

«З часам нават самая арыгінальная ідэя ператвараецца ў штамп. А калі штампам злоўжываць, гэта можа выклікаць усеагульнае раздражненне. Так адбылося з каляровымі рэвалюцыямі», — напэўна, мае рацыю спадар Тарас, пачынаючы гэтымі словамі свой артыкул «Джынсы ці джынса?» («НН», №46). Але ці дапаможа чужы паспяхова тавар, калі ўзяць яго за свой талісман? Не, калі бачыць за паняткам «джынсы» толькі зручную вопратку.

Крыху гісторыі

Дзень нараджэння джынсаў — 15 траўня 1853 г., калі эмігрант Леві Страўс вырашыў зарабляць на жыццё гандлем гаспадарчымі таварамі на каліфарнійскіх капальнях, у тым ліку італьянскай парусінай. Нараджэнне пачалося з граматычнай памылкі: надпіс «Genes» (Генуя) на цюках з тканінай прачыталі як «джынс».

У 1856-м кампанія Страўсаў мела добрую краму і пачала гандляваць штанамі, якія ўжо набылі амаль клясычны выгляд, змяніўшы карычневую парусіну з Генуі на сінюю саржу — «denim» — з французскага Німу (de Nim). Партыя мела нумар 501 ды арыентавалася на новых спажыўцоў — каўбояў. Калі Леві ўжо быў

мільянэрам, габрэй-эмігрант з Рыгі Дэвіс на замову нейкага бамбізы даўмеўся замацоўваць скрыжаванні швоў на кішэнях меднымі рымарскімі заклёпкам і прапанаваў сваю вынаходку Страўсам.

Стагодзьдзе джынсы перацякалі ў Эўропу як сувэніры, покуль не былі запатрабаваныя як пратэстны атрыбут у выступах супраць кансэрватыўнасці нораваў пакаленьнем 1960-х — 1970-х гг. Джынсы сталі надзвычай папулярныя. Пацёртыя на гавіцы насілі і кіназоркі, і палітыкі ды прадстаўнікі каралеўскіх сем'яў у нефармальнай абстаноўцы. Кампанію «Levi Strauss & Co» ўзнагародзілі прэміяй за асаблівыя заслугі перад індустрыяй моды ЗША.

У кожнага свой кайф

З дэніму цяпер вырабляецца ўсё: ад капелюшоў да паліто. Матэрыял ужываецца дзе варта і дзе ня варта, імітуецца і падрабляецца. Узьнік цэлы культ: ёсць цэлыя сайты, дзе падрабязна тлумачыцца, як выбраць мадэль, як адрозніць фірму ад падрабкі, старыя экзэмпляры выстаўляюць на аўкцыёнах і прадаюць за шалёныя грошы.

Тэхнолягі эксперымэнтуюць са спосабамі апрацоўкі тканіны і гатовых вырабаў. Нават «япі» —

маладых гарадзкіх прафэсіяналаў — спадары Армані, Гацье, Вэрсачэ спакусілі прыняць свой нестандартны погляд на джынсавы стыль у жыцці.

З 1990-х у моду зноў прыйшлі «аскетызм і нястача». Стылі «гранж» (маргінальны шык) і яго спадкаемца «гіпі-шык» сталі новым спосабам дэманстрацыі высокага сацыяльнага статусу і матэрыяльных магчымасцяў. Таму невядома, ці зразумее патлаты інтэлектуал 1970-х (адзеты ў паношаныя джынсы) у акуларах і з барадой маладога джынсача ў швэдры з неапрацаванымі манжэтамі, асабліва калі на плячах у апошняга — куртка са скуры кракадзіла.

Гэтаксама як і жанчыны: адныя празь нястачу перашываюць старыя мужавы джынсы ў дзіцячую вятроўку, другія «ловяць кайф», далучаючыся да п'яной супэрмоднай вынаходкі — стылю «вінтаж», бо вярнуўшы суценку ад Гацье, зробленую такім самым чынам, толькі з большай колькасці джынсавых абносаў, камэнтатары ад сусветнай моды называюць прыкладам віртуознага і нечаканага валодання матэрыялам.

Аднак чаму людзі так упадабалі гэтыя сінія штаны? Хіба бязь іх мала зруч-

ных і камфортных рэчаў?

Адно зь першых патрабаванняў да адзення — яго функцыянальнасць. Псыхалогі моды дакладна вызначылі, што функцыянальнае адзенне ўзмацняе таварыскасць, схільнасць да супрацоўніцтва, згоды ці кампрамісу. Жанчыны ў зручным адзенні менш агрэсіўныя і жорсткія.

Сымболіка сіняга

Клясычныя джынсы зачароўваюць магічнай глыбінёй індэа і нагадваюць пра вечны рух выцвіласьцю ды прыцвіласьцю. Таму хацелася б прыпыніцца менавіта на сымболіцы сіняга колеру.

У ілюстраваных альбомах, прысвечаных беларускаму народнаму адзенню, гэтых фарбаў сустрэнеш няшмат, хоць у міталёгіі беларусаў сіні, як і паўсюдныя белы ды чырвоны, звязаны з культам продкаў.

У беларусаў ёсць устойлівае словазлучэнне «сіні лён». Праўда, большасць мяркуе, што гэта ідзеца пра кветкі, паколькі індэа тут не расце, а льняное валокно кепска фарбуецца раслінным спосабам.

Мая бабуля згадвала, што за іх сямом было гарэлае балота. Той, хто не ленаваўся сцягваць снапы празь лес, потым праз багавіне і вымочваць іх у чорнай, «гарэлай» вадзе

запаветнай азырынкі, меў потым каштоўную сінюю палатніну.

На Старажытным Усходзе лічылі, што калі цела Крышны стала сінім, цыкль зямной гісторыі падыходзіць да свайго завяршэння, трэба чакаць гібелі гэтага сьвету. Японцы кажуць: сіні — «колер дзіркі, праедзенай наймацнейшым з лугаў — часам». У Эўропе асабліва шанаваліся сінія камяні, але пазней гэты колер набыў нэгатыўнае адзеньне: «сіняя спадніца» ў Францыі — ахвяра мужчынскай здрады, «сіні плашч» у Нідэрляндах, наадварот, — не найлепшых паводзінаў жонкі.

Штаны як паказьнік прагрэсу

І што б ні казалі модныя

часопісы, падручнікі па псыхалёгіі моды канстатуюць: адна з функцый моды — прыўнясьненне пэўнай меры аднастайнасьці праз выбар з розных культурных мадэляў адной, якая інтэрпрэтуецца як норма. Мода выходзіць і фармуе асаблівасьці ўспрымання супольнасьці і яе густ.

1970-я былі ня толькі дзесяцігодзьдзем «кепскага густу» — тады ўпершыню пачалі гаварыць пра рэальнасьць пагрозы экалягічнай катастрофы і ўзьнік «экалягічны падыход» да праблем у дызайне. Адзін з галоўных кірункаў — разумнае скарачэньне спажываньня, вяртаньне да якасных рэчаў «працяглага карыстаньня», выкарыстаньне няшкодных матэрыялаў, чыстых тэхналёгіяў

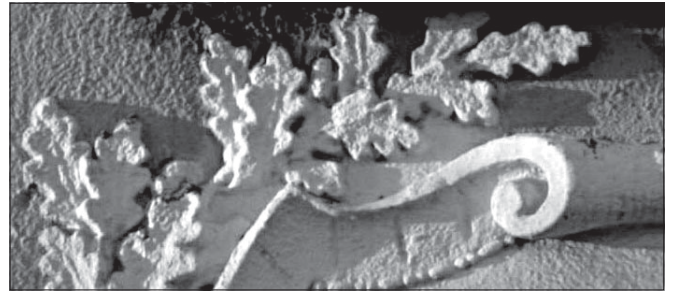
і разьвіцьцё творчых здольнасьцяў чалавека. Саюз дызайнераў Нямеччыны ў 1983 г. запатрабаваў «наяўнасьці ў прамысловым вырабе духоўна-сэнсавай стымуляцыі», то бок каб рэч скіроўвала спажываўца да самастойнай арганізацыі сваёй жыцьцёвай прасторы, была элемэнтам «пазла», а не гатовай мадэллю.

Згадайма яшчэ пра сучасную канцэпцыю побыту ў постындустрыяльным грамадстве: менавіта ад якасьці нашага вольнага часу залежыць фармаваньне новых мадэляў культуры, каштоўнасных арыенціраў, дзе на першым пляне індывідуальнасьць, яе здольнасьці, радасьці, мары. Дык пра што гэта мы? Хіба не пра джынсы

— проста зручнае адзеньне, экалягічнае, даўгавечнае, тое, што стымулюе дарожчываць сябе да таго вобразу, у якім будзе камфортна і радасна адчуваць сябе роўнымі ці лепшымі, марыць, працаваць, быць шчаслівым.

Шмат каму надакучыла быць пэрсанажамі старых савецкіх анекдотаў, якіх змушаюць сядзець голай дупай на голай зямлі і думаць, што трапілі ў рай. Хочацца ўстаць і што-небудзь рабіць. Ня кожнаму сёньня яшчэ ўціям, што менавіта трэба рабіць, навошта і каго слухаць, але, каб пачаць, трэба найперш нацягнуць штаны (ці ўсьвядоміць нарэшце, што на табе яны ёсьць), і ня самы горшы варыянт, калі гэта — джынсы.

Ці дачакаецца Менск мэмарыяльнай
табліцы ў гонар Сымона Пятлюры?
Артыкул украінскага гісторыка
Міколы Чабана.

Як украінцы рабілі рэвалюцыю ў Беларусі

У чэрвені я пабываў у Менску, на IV Міжнародным кангрэсе беларусістаў. Фатаграфуючыся ў цэнтры, там, дзе ў 1917-м збіралася Цэнтральная рада беларускіх арганізацый, я лавіў сябе на адной думцы: як цесна перапляліся гістарычныя лёсы беларусаў і ўкраінцаў. Лютаўская рэвалюцыя засьпела ў Менску ўкраінцаў, якім неўзабаве наканавана было стаць славытымі. *Аляксандар Яната* (1888—1938) — сьлынный аграном і батанік, правадзейны член Акадэміі навук УССР — у 1917 г. быў у Менску сакратаром Украінскага вайсковага камітэту Паўднёва-Заходняга фронту. *Васіль Аўраменка* (1895—1981) — вядомы ў сьвеце харэограф, актор, дасьледчык і знаўца ўкраінскіх танцаў. У Першую сусьветную знаходзіўся ў Менску.

Але самае знакамітае — імя Сымона Пятлюры. На Заходнім фронце Пятлюра займаў пасаду намесьніка ўпаўнаважанага Саюзу земства і гарадоў, які загадваў забесьпячэньнем арміі. Напаўваенная пасада дазваляла яму бываць у вайсковых часьцях, весьці палітычную работу сярод украінцаў. У красавіку 1917 г. ён арганізуе правядзеньне ў Менску ўкраінскага зьезду Заходняга фронту. Зьезд стварыў Украінскую франтавую раду на чале зь ім.

Далейшая біяграфія Пятлюры выпісана дэталёва. Ён быў на вачах. А папярэдні менскі пэрыяд выглядае цьмяна. Выручылі ўспаміны сучасніка — вышэйзгаданага В.Аўраменкі, які з 1925 году жыў у Канадзе, а з 1928-га — у Нью-Ёрку, дзе і памёр.

Менскі пэрыяд жыцьця Васіль Аўраменка ўзнавіў ва ўспамінах «На хвалях рэвалюцыйных гадоў», апублікаваных у 1978 г. у альманаху Ўкраінскага народнага саюзу.

Родам Васіль Аўраменка зь вёскі Сьцебліў на Чаркашчыне. Напярэдадні падзей, якія апісваюцца, Васіль быў паранены і прыехаў у Петраград. Хадзіў, згадвае ён, у опэру, у тэатры. Уражальная дробязь — штрых эпохі: быў такі парадак, што параненыя мелі нашыўкі — яны сядзелі з жанчынамі, а ўсе палкоўнікі ці генэралы, пакуль сьвятло ня згасьне, — стаялі...

Мікола Чабан

Менск—Днепрапятроўск,
23.07.2005

З успамінаў Васіля Аўраменкі «На хвалях рэвалюцыйных гадоў»

Паабяцалі мне водпуск на тры месяцы, а калі б я захацеў ажаніцца, дык і маёнтак прыпісалі б. Але я папрасіў дазволу, каб адпусьцілі мяне паехаць на Беларусь, у Менск.

Камандаваньне згадзілася, далі мне досыць грошай, нават купілі шубу. Маючы водпуск і грошы, я захацеў сабе каманду ачуньваючых, прыехаўшы ў Менск. Сярод ачуньваючых быў такі Варвак, меў труп «маларасейскую». Хоць сам ён быў жывы, ведаў нашу мову,

умеў ставіць прадстаўленьні ўкраінскія. У трупе шмат было таксама жыдоўскіх актораў. На прадстаўленьні прыходзілі і генэралы, і шмат хто з генэральнага штабу.

Я вельмі любіў ставіць для салдат камэдыі. Але нядоўга давялося імі цешыцца, бо аднаго разу прыйшлі і абвясцілі мне, што настала рэвалюцыя, хоць яны і былі з генэральнага штабу. Я спачатку ня мог дазнацца, што такое рэвалюцыя. «Цар адрокся ад прастола», — казалі. Я здзівіўся — як жа ж: а восьмай гадзіне мы яшчэ сьпявалі «Божа, беражы цара»!

Я распытваў яшчэ пра рэвалюцыю, ня мог зарыентавацца, хто такія дэмакраты, а хто сацыялісты. Вырашыў зрабіцца сацыялістам, загадаў зьняць царскі сьцяг, а павесіць чырвоны, хоць і ня ведаў сам, што і чаму. Сказаў толькі ўсім, і жыдам, каб ішлі заўтра зранку ў царкву, але каб ужо не сьпявалі «Божа, бе-

Як паведаміла
дасьледчыца-
беларусістка Патрыцыя
Грымстэд-Кенэдзі,
бібліятэка Пятлюры
пасля 1945 г.
апынулася ў Менску.
Містыка,
заканамернасьць?
Закон прыцягненьня?
.....

ражы цара», а маліліся за Часовы ўрад.

Выйшлі з царквы, салдаты ўзялі мяне на рукі і нясуць па вуліцы, а там, у гарадзкім садзе, ужо сход — тысячы людзей! «Мы ёсць дэмакраты, мы — за працоўны народ, зямля сялянам, а фабрыкі і заводы для рабочых!..» «Мы — сацыял-дэмакратычная партыя! Ура-а-а!» А я ж сам з сялян, я ж афіцэр, то я сабе і давай прамаўляць... Напісаў верш пра Расею. Я ім той верш прачытаў, а адзін бедны да мяне падступае і просіць, каб я яму даў «адзін хутарок», бо ў яго аж шасьцёра дзяцей...

На другі дзень я ўжо сабе вяду справы, калі раптам паведамляюць, што дэлегацыя прыйшла, Яната і Кавярдзінскі, першы — міністар нейкі. Павіталіся і дадалі: «Мы чулі, як вы прыгожа па-ўкраінску гаварылі». Я здзьвіўся, што яны казалі «па-ўкраінску», а не «па-маларасейску», узрадаваўся. Яны паведамлілі, што сёння ў «Беларускай хатцы» ўвечары будзе сход некалькіх украінцаў, там будзе рэдактар Пятлора, украінец зь Петраграду, будзе Лебядзінец, Ільляшэвіч, Прыходзька, Сіманенка і яшчэ нейкія дзеве жанчыны.

Узялі мяне ў карэту. Абкружылі «Беларускую хатку» аховай, каб ніхто лішні не зайшоў. Я прыехаў з маім ад'ютантам Іваненкам, які згадзіўся наводзіць парадак пры ахове.

На сходзе ўстаў С.Пятлора і прамаўляў недзе з гадзіну, асабліва пра ўкраінскую губэрню. Я тады ўзняўся і папрасіў, звярнуўшыся да яго «Сымон Васілевіч»: «Прашу мяне падаць назвы губэрняў украінскіх». Ён падаў мне недзе з 12 і сказаў, што прыедзе Гучкоў (У 1917 г. ваенны і марскі міністар у Часовым урадзе. — «НН»), і

будзе вялікая нарада, а таксама што ўжо ёсць Украінская Цэнтральная Рада; прыедзе палкоўнік Навахацкі зь Зялёнага Кліну, будуць хоры. Яшчэ ён сказаў так: «Як ужо пачнецца нарада і заспяваюць «Мы ахвяраю ў баі»... па-ўкраінску, усе украінцы павінны заняць свае пазыцыі і нешта сказаць па-ўкраінску». Усё так і адбылося, і я там меў свой пункт. Адбылася нарада, за намі ішлі жыды...

Але пасля нарады пачалася «кераншчына», пайшлі зьезды. Мы ўхвалілі сабраць украінцаў у Менску. Сымон Пятлора тады быў у Земскім саюзе (...) ваенным чыноўнікам. Ён паклапаціўся пра залю вялікую, і мы дамовіліся, што нас прыйдзе недзе шасьцёра-сямёра, выберам прэзідыюм.

Прыйшлі з Кавярдзінскім, а наглядальнікі, выключна з панямі, кажуць: «О, гэта маларосы зьбіраюцца», а нехта крыкнуў: «Камітэт!» Калі менавіта тут Пятлора ідзе, дзякуй табе, божа. Кавярдзінскі кажа: «Вы будзеце старшы-

Абвяшчэнне незалежнасці Украінскай Народнай Рэспублікі на Сафійскім майдане ў Кіеве 20 лістапада 1917. У цэнтры — С.Пятлора.

нём збораў, я буду адкрываць, а ўсе астатнія — члены». Пятлора ідзе, мы за ім, а тут нехта зноў крычыць: «Камітэт!» Кавярдзінскі ўстае і ня ведае, як гаварыць: «Гаспада, я прапаную сёння абабраць старшынём гаспадзіна Пятлору». А ўсе на тое: «Харашо, харашо», — запляскалі.

Пятлора падняўся, ужо як старшыня, усе заціхлі, адбываліся зборы. Потым палкоўнік Жукоўскі (зь лістапада 1917 г. міністар ваенных спраў, міністар працы, увесну 1918 г. — міністар ваенна-марскіх спраў ва ўрадзе Украінскай Народнай Рэспублікі. — «НН») устаў і закрычаў: «Гаспадзін старшыня, я маю ўкраінскае сэрца і душу, я ня ўмею па-ўкраінску гаварыць, але я зараз памру за Украіну!» — пасля таго, як мы засьпявалі «Шчэ не вмерла Украіна»... А я сабе і кажу:

Сымон Пятлора.

«Дайце мне сказаць», — і толькі перамяніў у вершы пра Расею на Украіну, а ўсе — «Ура-а!». Ужо мы маем сваю Цэнтральную Раду, свой хор, а ў Кіеве ўжо нашы палкі і г.д., вайсковы зьезд. Я ўжо парабіў казацкія жупаны, залатыя пагоны, шапкі з акольшкамі, хоць Керанскі і забараніў, мы ж былі яшчэ ў фэдэрацыі.

Сабраліся: Пятлора, дваццаць чалавек, тры вагоны, паравоз, кулямёты — і ў Кіеве. Яны пасхалі, а мы тут засталіся, палк[оўнік] Навахацкі і іншыя...

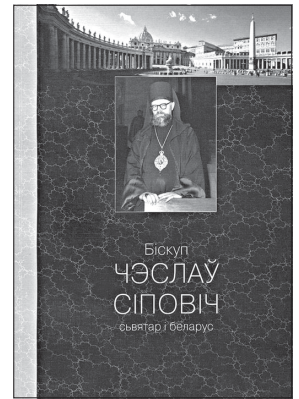
Kali pinskamu probašču Kazimieru Šviontku nadali hodnaść arcybiskupa, Vincuk Viačorka spytaŭsia: «Čamu nie biełarusu Čarniaŭskamu?» Na hetaje pytańnie ja adkazaŭ parasijsku: «Простоват отец Владислав». Piša **Anatol Sidarevič**.

Takuju vysnovu ja zrabiŭ pašla adnaje-adzinaje maje susrečy z hetym ŭviatarom.

Niekali ŭ «Našaj Nivie» drukavaŭsia zdymak ajca Ŭładzislava: stary ksiondz

ks.Čarniaŭskaha nie było «pryrodnaj i nadpryrodnaj razvažnaści, čym jon nastrojü suprać siabie častku ludziej, nia kažučy pra ksiandzoŭ».

Hetyja słovy naležać biskupu Česławu Sipoviču. Mienavita jon, tady jašče nie ŭładyka, razam ž jinšymi biełaruskimi hreka-katalickimi ŭviatarami i najpierš z «łacinskim» administrataram Mienska-Mahiloŭskaje dyjaceziji Balasławam Słoskansam chadajničaŭ pierad papam Janam XXIII ab pryznačeńni ryma-katalickaha biskupa Bielarusi. I było toje ŭ lutym 1960 h. Voš jak. Cikava, ci chadajničali ciapierašnja rymska-katalickija biskupy Bielarusi ab pryznačeńni archireja dla hreka-katalikoŭ?

Аляксандар Надсан. Біскуп Чэслаў Сіповіч: сьвятар і беларус.
— Менск: МГА «БелФранс», 2004.

Pijanerskaja praca

z abieremkam knih... Jon byŭ, jak i naležyć ksiandzu, knižnikam, prapaviednikam Evanhiella, ale nia byŭ dyplamatam, nia byŭ, pavodle apostala, rachmanym, jak hołub, i chitrym, jak źmiej. Chto raźnios siarod tutejšych polskich dy apalačanych ksiandzoŭ viestku ab kontaktach Vatykanu z a.Ŭładzislavam ab tym, što ŭviaty Pasad razhladaje pytańnie pra katedru dla jaho, i tym samym ustryvožyŭ vychavancaŭ archibiskupa Ramualda Jałbrzykoŭskaha? Nie vyklučaju, što jon, jašče nie atrymaŭšy mitry i pastarali, moh i pryhrazić tym ksiandzam, jakija miesca biełaruskaje movy bačyli adno ŭ chlavie.

Patrebu biskupa dla Bielarusi adčuvaŭ kožny, chto sutykaŭsia z kaścienym žyćciom. Musić, tamu ja ŭ dumkach i prymiervaŭ mitru da kožnaha ž viadomych mnie ŭviataroŭ. I zrabiŭ vysnovu, što pavažany ks.Čarniaŭski biskupam być nia moža. I voš praz hady pašla taje susrečy i pašla hutarki ž Vincukom Viačorkam ja čytaju, što ŭ

Ŭładyka Česławu sumniavaŭsia nakont ks.Čarniaŭskaha, ci atrymaje toj «vysokuju acenku paźniej u historyji». My ž viedajem, što a.Ŭładzistaŭ niezaležna ad sanu karystaŭsia pavahaju kulturnych ludziej pry žyćci i pakinuŭ pa sabie viečnuju pamiać jak pierakładčyk Novaha Zapavietu. I jon, ŭładyka Česław, pakinuŭ pa sabie pamiać nia stolki biskupstvam, kolki zasnavañniem Bielaruskaje biblijateki ŭ Londanie.

Akcentujučy na hetym uvahu, aŭtar razhladanaje knini mitraforny protaprašviter Alaksandar Nadsan piša, što z usich prajektaŭ i inicjatyŭ biskupa Sipoviča mienavita «Biblijateka imia Franciška Skaryny stałasja najbołš tryvałaj i daŭhavičnaj».

Viedajučy mitrata Nadsana jak talenavitaha palemista (zhadvaju tut jahony žjedlivi artykuł ab «pravasłaŭnaj filalohiji» ŭ «ARCHE»), ja bajaŭsia, što aŭtar daść sabie volu. I choć u tekście a. Alaksandra praryvajucca notki niezdavolenaści z taje pryčyny, što

biskup Sipovič naležaŭ da ordenu maryjanaŭ, jamu ŭdalosia paźbiehnuć adnabakovaści ŭ ašviatełni dziejnaści ŭładyki Česłava.

Kazać, što spravy maryjanskija (a mienavita vykanańnie biskupam Sipovičam abaviazkaŭ kiraŭnika ordenu ŭ 1963—1969 h.) škodzili spravam carkoŭna-biełaruskim, nie vypadaje. U takoj ža miery možna było b pisać, što vykanańniu archirejskich abaviazkaŭ škodziŭ udział biskupa ŭ pracach II Vatykanskaha Saboru. Siadzieŭ ža ŭładyka biazvyvejna ŭ Rymie kožnuju sesiju Saboru... Dy za heta dakarać było b niekarektna.

Viadoma, mnohaje zaležyć ad biskupa, ale nia ŭsio. Ajciac Janka Sadoŭski nie zachacieŭ być ŭviatarom, a.Kastuś Maskalik vyklikaŭ narakaŭni parafijanaŭ u Francyji... A duchavienstva brak. Sytuacyjŭ vyratoŭvaje toje, što ŭ domie maryjanaŭ u Londanie majecca adnosna małady manach Leŭ Haroška. Jon i razryvajucca pamiž Londonam i Paryžam. Narešcie

a.Leŭ pakidaje stalicu Złučanaha Karaleŭstva. Ajeiec Alaksandar tŭmačyć heta tym, što pamiž archimandrytam dy kimści vynikła nieparazumieŭnie nakont taho, jak pastavić palicy ŭ biblijatecy. Adnak aŭtar razumieje, što takaje tŭmačeŭnie niedastatkovaje, i piša pra indyvidualizm a.Haroški dy pra toje, što hety ŭsviatar pryvyk doŭhija hady pracavać samastojna. Hety druhi tezis niejak nie stasujecca z tym, što byŭ pašla. A pašla a.Leŭ zamianiŭ a.Piotru Tatarynoviča na pasadzie dyrektara biełaruskich prahram na Vatykanskim radyjo, i pad jaho kiraŭniectvam «biełaruskija prahramy ŭžnialisia na rovieŭ, nie pierasiahnuty da našych dzion». Nia dumaju, što zakaraniely indyvidualist zmoh by naładzić pracu redakcyji i užycca ŭ niemałym dy ŭsmatmoŭnym kalektyvie radyjo. Zrešty, ludzi, nadzielenyja niezdarovym indyvidualizмам, jak praviła, nie vytrymlivajuć seminarska-akademičnaha dy klaštarnaha režymu i abo sami pakidajuć hetyja supolnašci, abo hetyja supolnašci vyciašniajuć jich. Z ajcom Haroškam hetaha nia zdaryłasia. A znany paryski biełarus Michaś Naŭmovič nazyvaŭ jaho vialikim ŭsviatarom i čaławiekam ahramadniejšaj kultury (hł. pradmovu da knihi «Miesca vydaŭnia — Paryž»). Dumajecca, što vyjezd archimandryta z Londonu mieŭ dadatkovyja pryčyny, a dla aŭsviatleŭnia hetaha kanfliktu patrabujecca charaktarystyki jinšych jaho ŭdzielnikaŭ.

Biskup Sipovič zastaŭsia biez svajho niefarmalnaha vikaryja, superyjora marylanskaha domu. Pašla adjezdu a.Haroški hetuju pasadu zaniaŭ daŭno nie małady a.Jazep Hiermanovič. A novych ŭsviatarских i manaskich paklikaŭniaŭ nie byŭo. Ščašlivym vyklučeŭniem stałasia vyŭsviačeŭnie a.Raberta Tamušanskaha (1966), jaki zamienić archimandryta Lava na Vatykanskim radyjo. Praž dziesiać hadoŭ pašla hetaha vyŭsviačeŭnia pačniecca zaniapad i domu biełaruskich marylanaŭ, i Bielaruskaje katalickaje misiiji ŭ Londonie.

Mitrat Nadsan piša: «Na paklikaŭni siarod moładzi ražličvać nie davodziłasia». Na žal, jon nie tŭmačyć hetaha tezis. Na maju dumku, ci nie haloŭnaja pryčyna byŭa ŭ nieŭmatlikašci biełaruskaje emihracyji naahul i ŭ małalikašci hreka-katalickaje hramady na Zachadzie ŭ pryvatnašci. Pa-

druhoje, ludzi, jakija pierazyli niastačy i hoład, nie mahli nie paddacca čaram hramadztva spažyvaŭnia, nie addacca hiedanizmu, na jaki zachvareła Eŭropa. I tut, na Bačkauščynie, ja baču, jak adzin vypuschnik katalickaha ŭniversytetu zamiž taho, kab vyŭsviačacca, idzie ŭ biznes, druhi žjazdžaje ŭ bahatuju Ameryku i robicca tam — dobra i heta — pravasaŭnum ŭsviatarom, a treci... Mitrat Nadsan piša ŭ svajoj knize pra internat dla chłopcaŭ imia ŭv.Kiryly Turaŭskaha, što mieŭsia pry Bielaruskaj katalickaj misiiji. U internacie jich vychoŭvali biełaruskija ŭsviatory. I nivodzin z tych vychavancuŭ nie apranuŭsia ŭ ryzu (kali b zdaryłasia, što niechta ž ich staŭ ŭsviatarom, a.Alaksandar heta adznačyŭ by). Jašče ciažej z manaskimi paklikaŭnia. A manastva jość aporaj, staŭpom hreka-katalickaje carkvy. I manachaŭ najpierš vyŭsviačajuć u biskupy.

Z časoŭ ŭv. papy Kiryjana Kartahienskaha viadoma: čto nia ž biskupam, toj nie ŭ carkvie. Heta značyć i toje, što biaz biskupa carkvy ŭ ŭscisłym značeŭni hetaha slova nia ma. Mienavita heta i mieŭ na ŭvazie ukrajinski archibiskup Ivan Bučko, kali pašla chiratoniji ŭładyki Česlava adznačyŭ, što Katalickaja Carkva ŭschodniaha abrađu siarod bełaruscuŭ adnaviłasia. I sam a.Alaksandar piša, što vyŭsviačeŭnie pieršaha ad 1839 hodu biskupa davała nadzieju na lepšuju budučyniu Bielaruskaje Hreka-Katalickaje Carkvy.

Ad biskupa zaležyć mnohaje, ale nia ŭsio. Atrymaŭšy 7 lipienia 1960 h. dobry ŭšaniec, BHKC mieła jaho da ŭšmierci 2 studzienia 1986 h. biskupa ŭładzimiera Taraseviča, nastupnika ŭładyki Česlava, taksama, nota bene, manacha. Čamu jana straciła hety ŭšaniec u zamiežžy, ja, zdajecca, častkova pakazaŭ. I kali pry aktyŭnym udziale aŭtara razhladanaje knihi pačaloŭsia adradžeŭnie Uniji na Bačkauščynie, Carkva byŭa ŭ stanie hierarchičnaha siroctva. U stanie paŭsiroctva jana znachodzicca i ciaper.

Kniha a.Alaksandra, pabudavanaja na asabistych uspaminach, zapisach Česlava Sipoviča dy jinšych krynicach, napisanaja dobraju movaju, stylova vytrymanaja, žjaŭlajecca pieršaju hruntou-naju pracaju z najnoŭšaje biełaruskaje carkou-naje historyji. Viadoma, na bazie novych krynic temu daŭledavaŭnia buduć raspracoŭvać jinšyja aŭtary, ale pijanerskaja prac a.Alaksandra zaŭsiody budzie ŭ jich pad rukami.

НОВЫЯ КНІГІ

Осада Пскова глазами иностранцев: Дневники походов Батория на Россию (1580—1581 гг.) / Вступ. ст. и коммент. А. А. Михайлова; Биограф. очерк Н. Ф. Левина. — Псков: Псковская областная типография, 2005. — 504 с.: ил.

Грамадзкую думку Расей і цяпер хвалюе выправа Батуры. Пскоў войскамі Рэчы Паспалітай ня быў узяты. Затое ВКЛ вярнула Полацак, вызваліла Інфлянты, а Батура рушыў на ўсход. У войску знаходзіліся мэмуарысты, што пакінулі ўспаміны пра паход. Мэмуарыстыка і рэгулярны абмен інфармацыйнымі лістамі («крукапіснымі газэткамі») сталі пэўным фэномэнам шляхецкай культуры ВКЛ і Рэчы Паспалітай у XVI—XVII ст. На расейскую польскамоўныя дыярыюшы перакладаліся некалькі разоў у XIX ст. Пераклад настаўніка гісторыі пскоўскай гімназіі Арэста Мілеўскага, апублікаваны ў 1882—1897 г., быў поўным, таму яго і ўзнавілі ў выданьні 2005 г.

Нягледзячы на палітычныя і канфэсійныя прыхільнасьці, у дыярыюшах аўтары апісвалі найперш свае ўражаньні. Гэта не былі нататкі культуртрэгераў, што глядзелі на расейцаў як на барбараў. Адавалася належнае вайсковым якасьцям ворага, а стрыманае апісаньне сцэны з расейскім палонам здольнае выклікаць спачуваньне да апошніх: *«Садзіўшыся на стругі, палонныя прасілі гетмана, каб ім было дазволена разьвітацца са сваімі, на што гетман і пагадзіўся. Яны, ад яжджаючы, кланяліся адзін адному, цалавалі зямлю і наўзрыд плакалі. Паміж імі быў адзін на імені Мікула, чалавек прыгожы, прыемны, статны і малады. [...] Разьвітаваючыся з маці, тройчы пакланіўся ёй да зямлі, потым, абліваючыся слязьмі, з гучным рыданьнем цалаваў яе. Разьвітаўшыся з маці, адпаясаў шаблю ды addaў сыну. Калі мы запьталіся, навошта ён addae шаблю, ён сказаў: «Навошта мне гэтая шабля? Учора я ня зодлеу абараніцца ёю, так што мне ня ворта насіць яе».*

Цікава, наколькі розны досьвед можна вынесці з вайны. Роспач, заклік да помсты, пачуцьце нянавісьці. У гэты шэраг трапляе сузіраньне.

ADz

Гэта ў Карла Маркса чалавецтва, сьмеючыся, расставалася са сваёй мінуўшчынай. У Віктара Шалкевіча беларусы, сьмеючыся, аплакваюць сваю сучаснасьць. Піша Аляксандар Фядута.

Гарадзенцы — дзіўныя людзі (па сабе ведаю). Яны чамусьці ўпэўнены, што нават сонца ўстае на захадзе. Удакладнім: сонца свабоды ўстае на захадзе Беларусі. Гэтая фармулёўка трохі больш карэктная, а таму паспадзяёмся, што пан рэдактар ня будзе яе выпраўляць.

Беларусь расколата мэнтальна. Лінія расколу — мяжа паміж Беларусью Заходняй і Беларусью Усходняй, паміж Гарадзеншчынай і Шклявіцяннай, паміж фальваркамі і саўгасамі, свабодай сумленьня і на-

сцэну, каб прасьпяваць свае вершы.

Так сьпяваў Аляксандар Галіч. Так сьпяваў Булат Акуджава. Так сьпяваў Уладзімер Высоцкі і сьпявае Цімур Шааў. Вершы былі для іх важнейшыя за музыку.

Шалкевіч нашмат больш музыкальны. Але і для яго вершы — важнейшыя. Ён, прафэсійны артыст, разуме, што спачатку было — Слова.

Добрай раніцы, жлобская нацыя!
(Сонца ўзьходзіць лупатае.)
Добрай раніцай, жлобская нацыя!
(А ніхто дурную ня сватае.)

І — усё ж сказана. Сапраўды, хто ж пасватае нявесту, жлабаватую і дурную, няздольную крытычна зірнуць на сябе збоку? Ніхто. Нікому такая не патрэбна. А калі і спатрэбіцца — значыць, выгады жаніх шукае.

Чатыры радкі — і пастаўлены дыягназ усяму народу. Дыягназ даклад-

пякаў, немцы, палякі ці бальшавікі, пазыхаў ён і будзе пазыхаць. І ўсю сваю Гісторыю прамаргае, як прамаргаў сувэрэнітэт, дэмакратыю, мову.

Шалкевіч падыходзіць да гісторыі Беларусі канцэптуальна. Яе мінуўшчына для яго — крыніца ўсіх сёньняшніх заган і хвароб.

Войт нашае гміны Гарбоўскі Васіль
У свой час жабраку гаварыў:
«Бяры залатоўку, маліся што сіл,
Каб хам нігды панам ня быў!»
Але час мінуў — і пагляньце-ка вы:
Нібы там чыясьці рука
Прымкнула касьцёлы, пабіла званы,
На цэрквах заместа крыжоў — груганы,
Жыцьцё чалавека ня мае цаны,
Няма ўжо ні войта, ані жабрака,
Затое ёсьць хамская ўлада —
Подласць і здрада,
Хамская ўласць —
Чорная масьць.

Блазен Гасподні

паўпрымусовым праваслаўем.

Адбываецца гэты раскол і ў беларускай паэзіі. Там, у Шклявіцянні, застаюцца бясконцыя зборнікі Навума Гальпяровіча і Раісы Баравіковай, тужлівыя лепяганьні неўміручага сьпевака бабчынскіх палёў і нескладушкі аўтара шлягеру «Таварыш Прэзыдэнт, настане той мамэнт». На Гарадзеншчыне гучаць вытанчаныя творы а-ля барока Юрася Пацюпы, гулкім рэхам адбіваюцца ад сьцен старога замку нечаканыя (для чалавека яго пакаленьня) паэтычныя валторны Юркі Голуба.

Але галоўным голасам Гарадзеншчыны, свабоднай і разьняволенай, стала гітара Віктара Шалкевіча.

Худы, нязграбны, адзначаны блазенскімі грывасамі, выдупленымі вачамі і задзёртым да неба — маўляў, зірні, Госпадзі, на твор рук сваіх! — і без таго вялікім носам, выходзіць Шалкевіч на тэатральную

ны і неаспрэчны, як прысуд.

Шалкевіч і ўсю нацыянальную гісторыю здольны ўкласьці ў некалькі ліхіх куплетаў полькі-трасухі — і таксама звьёўшы яе да дыягназу:

Бо нейкія засранцы
Папсавалі танцы.
Худыя, як цьвікі.
Кажуць, што бальшавікі.

Дапусьцім, іншы раз танцору ня толькі бальшавікі замінаюць, але і немцы, палякі, Калякіны і Мілінкевічы, пісьменьнікі і паэты. Але гэта — нацыянальная рыса.

Народ стаіць і толькі пазыхае.
Грукнулі сенцы:
завіталі немцы,
У вантробе прыпакло так,
што з носу пацякло.

А народ пры гэтым працягвае стаць і пазыхаць. І хто б там яго ні пры-

Хто ў гэтым вінаваты? Галечка наша вінавата. Бо хамская ўлада — улада ўчарашніх жабракоў, якія дарваліся да магчымасьці адпомсьціць усім за ўласную галечку, але больш культурнымі ад гэтага не зрабіліся.

Гляджу: што ні пан — то ўчарашні жабрак,
Падраныя боты, прыпалены фрак,
Але ж морду дзе, трымаецца так,
Як быццам шляхецкай крыві.

Справа ня ў тым, шляхецкая кроў цячэ ў жылах канкрэтнага чалавека ці кроў сялянская. Рэч у сьветаадчуваньні. Чалавек, які помсьціць усяму сьвету за свае падраныя боты, іншай улады, апроч як хамскай, ажыцьцявіць проста ня можа. Такая проза жыцьця.

Шалкевіч — страшны судзьдзя. Таму што ён — судзьдзя вясёлы. Ён чыніць свой суд над намі ўсімі так,

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Віктар Шалкевіч у спектаклі «Тутэйшыя» Гарадзенскага тэатру лялек.

Блазен Гасподні

Працяг са старонкі 36.

што іншы раз і не разумеем мы, што з нас сьмяюцца.

Я помню той самы зьезд БНФ, на якім нечакана для ўсіх ня выбралі Зянона Пазыняка. У канцы першага дня зьезду на сцэну выйшаў Шалкевіч, прывычна трасянуў галавой, як жарабец, што застаўся ў стойле ды нарэшце вырваўся на волю, і засьпяваў. Адно песьню, другую, трэцюю...

Трэцяя песьня была пра парсючка, якога чакае самае страшнае з хірургічных умяшаньняў:

Кастрацыя! Кастрацыя!
Чык! Чык! Чык!

Заля аглядзірвала ледзьве ня сточычы. Шалкевіч так пацешна круціў вачамі, паказваючы парсючкоў жах, што ніхто, заходзячыся з рогату, на-

Шалкевіч — страшны судзьдзя. Таму што ён — судзьдзя вясёлы.

ват не ўслухоўваўся ў рытмічную аснову гэтага самага «Чык! Чык! Чык!». А дарма. Таму што менавіта гэтым рытмам пачаўся дзень таго зьезду БНФ — стоячы сьпявалі песьню Сокалава-Воюша: «Фронт! Фронт! Фронт!»

Песьня пра парсючка, як і многія іншыя Шалкевічавы песьні, аказалася прарочай. Зьезд на гэтым і закончыўся — дэ-факта: «Чык! Чык! Чык!»

Але там, як і ў выпадку зь няшчасным парсючком, — трагедыя. А вось, здавалася б, найчысьцейшы фарс — «Таварыш Салега»:

«Спашное ва круг казакрадзтва!
Кругом — свалач'ё і вразі!
Нет веры ў обшчэславянскае братства,
Туманяць народу мазі!
Хранець народ без работы!

Крэсьцянская гібне сяло!» —
І крупныя каплі крывавага поту
Яго арашалі чало.

Ня фарс. Тут трагедыя ўжо куды большая будзе — біблейная. «Таварыш Салега» ўсьведамляе сябе мэсіяй, закліканым ураваць свой народ, выкупіць яго няшчасьце. І буйныя каплі крывавага поту — не ад чырвонай шапкі (чытай: шапкі Манаха!), а ад цярновага вянка, ад мукі з прычыны ўласнай велічы.

Пры гэтым Шалкевіч ня кпіць. Ён чалавек веруючы. У яго свой Бог — старэнькі, які ідзе па дарозе і застаецца непазнавым пастырам душ чалавечых, што абганяе Бога, седзячы за рулём «мэрсэдэса». Кожнага разу, калі бачу айца Фёдара Поўнага, які выходзіць з аўтамабіля, я ўспамінаю гэты верш (ня песьню — верш!) Віктара Шалкевіча. І робіцца страшна за старэнькага Бога: Шалкевіч паўтарае калізію легенды пра Вялікага Інквізытара Дастаеўскага. Не сумняваюся, што Вялікі Інквізытар у наш час таксама мусіў бы падкаціць да турмы, у якой пакутаваў Збаўца, ня менш як у «мэрсэдэсе». А чым там у Дастаеўскага скончылася, спадзяюся, чытачы ведаюць...

Але Шалкевіч верыць у дабро. Дабро ўвасабляе для яго сьвяты Мікалай — калядна-навагодні сьвяты, які зьяўляецца да дзяцей, каб хоць на хвілінку зрабіць іх шчаслівымі.

Сівабароды добры дзед,
Ён не забыўся пра цябе,
Як і пра ўсіх — малых, лупатых і цікаўных.
Яму абрыднула язда,
І нам, бацькам, яго шкада,
А што рабіць? Яшчэ хвілінку пачакаем.

У гэтай гісторыі — два пункты гледжанья, нібыта ілюстрацыя да тэорыі Марціна Бубера. Адзін пункт гледжанья — бацькі, які апавядае гісторыю і добра ведае — як і ўсе дарослыя, — што сьвятога Мікалая не існуе. А ёсьць толькі артыст, якога нанялі (у найлепшым выпадку, у найгоршым — трохі падвыпіўшы сусед у касьцюме Дзеда Мароза). Ён адбудзе

нумар, выш'е чарку і паедзе па наступным адрасе.

І ёсьць дзяўчынка. Якая, у адрозьненьне ад бацькі, ведае дакладна: сьвяты Мікалай існуе. Проста таму, што дабро павінна існаваць заўсёды. І Мікалай — яго ўвасабленьне. Не дарма пра яго хуткі прыход паведамляе дзяўчыны анёл Гасподні.

Стары, дасьведчаны анёл,
Айца нябеснага пасол,
Штогод у наш дом з навінай добрай прылятае.

А ты, цікавая ўсяго,
Ізноў з пытаньнем да яго
Пра таямнічага сьвятога Мікалая.

І анёл адказвае ёй па сутнасьці.

Ёй — маленькай, цікаўнай, добрай. Ёй — можна адказваць па сутнасьці. А з дарослых можна і пасьмяяцца: «Чык! Чык! Чык!»

У Анатоля Франса ёсьць цудоўнае апавяданьне пра сярэдневяковага скамароха-жанглёра. У сьвята Багародзіцы ён ня мог нічога падарыць ёй, апроч свайго мастацтва. І ён падшоў да статуі Маці Божай і пачаў жангляваць адной рукой, стоячы на другой, — вось так, дагары нагамі. Прыёр хацеў прагнаць яго: маўляў, блюзьнерыць, пудзіла гарохавае! Але яго спыніў стары манах:

— Падрэ, няўжо вы ня бачыце?!

Побач з жанглёрам стаяла нябачная для сьмяротных Дзева Марыя і хусткай сваёй выцірала зь ягонага лба пот.

У Шалкевіча ёсьць свая Багародзіца — Беларусь. І ён ёй служыць як умее. І калі-небудзь, калі апроч дыскаў зь яго песьнямі выйдзе ў свет і яго кніга, ён прыйдзе ў храм да Свабоднай Беларусі, пакладзе кнігу да аўтара і сьпяе. Пра таямнічага сьвятога Мікалая. Пра старэнькага Бога, якога не пазнаў важны сьвятар у «мэрсэдэсе». Пра маленькую дзяўчынку Камінскую Е. І нават пра Ганку — дзеўку з Пагулянкі. І калі ён адкладзе ўбок гітару і схіліць калена, Найсьвяцейшая абавязкова сатрэ пот зь ягонага лба. Бо ён быў шчыры і верыў у Дабро.

Юлія ДАРШКЕВІЧ

З 10 студзеня Нацыянальная бібліятэка спыніла абслугоўванне чытачоў у сувязі з пераездам у новы будынак. Каб перавезьці гіганцкія фонды, спатрэбіцца чатыры месяцы: адчыніць новую бібліятэку абяцаюць 10 траўня.

аповесць

Шлях дробнай сволачы

ЕВА ВЕЖНАВЕЦ

*Праўда сякеры — хлусня для кам-
ля.**Праўды ў свеце няма. Ля-ля.*

Люба — журналістка радыё «Вольная Беларусь». Яе сястра Віка працуе ў газэце «Савецкая Беларусь». Зрэзьчас яны сустракаюцца на «нэўтральнай тэрыторыі», у сталойцы, што ляжыць між рэдакцыямі. Там Люба і дазнаецца, што іх абаіх нечакана выклікаюць дахаты бацькі...

Працяг. Пачатак у № 1.

Мы вокамгненна залезлі на закінуты пограб, пабралі апалыя сукі, а ўнізе заскакалі й загаўкалі два калматыя зубатыя кундалі. Гаспадыня не паказвалася.

— Добры дзень! Гэта прысада нашай радні. Яны нам дазваляюць лазіць, — пракрычала я нябачнай кабеце.

Бэзавыя кусты рассунуліся, і з суседняга гароду вылезла босая пажылая жанчына — карычневая кохта, шарая спадніца. Задрала галаву, аздобленую плястыкавым грэбнем.

— О, героевы дзевачкі! Злазьце. Пайшлі прэч, ваўкарэзіны вы! — Апошняе — сабакам. — Я думала, гэта малыя зноў цярэбятца. Хадземце ў хату, я вам малачка дам.

— Не, дзякуй. А вы адкуль нас ведаеце?

— А вы й не пазналі! Усё ў бібліятэку да мяне бегалі, як маленькія былі.

Мы вырачыліся на старую кабету. Некалі Вольга Мікалаеўна насіла прыгоску «куклаю», хадзіла ў сарафане зь белай блюзкай і з брошкаю пад горлам. Раз выгнала нас зь бібліятэкі, бо мы прыйшлі туды ў купальніках. Цяпер жа перад намі стаяла бабка, босая й загарэлая.

Мы выйшлі за ёю на дарогу.

— Як ня хочаце ў хату, то давайце тут сядзем, — Вольга Мікалаеўна падабрала спадніцу, апусцілася проста ў пухкі пыл і ўтапіла ў ім худыя ногі. Я села на раму ровара, Віка засталася стаяць, дзівуючыся на Мікалаеўну. Нам карцела ўведаць, што зь ёю сталася.

— Чуваць, вы абедзьве ў Мінску, на добрай рабоце, але паразводзіліся. Чаго вам не жылося? — запыталася старая.

— А так, ня выйшла жыцьцё, — адказала Віка.

Было відаць, што бабка ня так прагне слухаць, як гаварыць:

— А майго ж насмерць парэзалі, мама вам не казалася? Шахвараст гэты рыжы сьцебануў старою касою. Пасядзеў у Слуцку, а цяпер выпусцілі яго. Трыццаць гадоў паскудзіць — то цяля ўкрадзе, то хлёў людзям падпаліць. І нічога яму ня зробіш — сын палкоўнікам у Слуцку. А Івасечка мой зь дзяцінства быў павалачка. Я помню, як малы быў, немцы яму ўсю кроў адкачалі. Ледзь выхадзілі. Крывано-жанькі быў, лысенькі, зь сінякамі пад вачыма, белы, як той сыр. І вось усё жыцьцё абы-як, то бокам, то скокам. Вывучыўся, пайшоў на водаканал, шлюзы ставіў, канавы аплетавіў. Ён ужо і стары быў, а сто пяцьдзясят тысяч свае браў. Як няшчаснага дык і грошы губяць. Унадзіўся да Тані хадзіць, да суседкі — ёй 27, п'е як халва, а яму ўжо 65 было. Я яму казалася: ёй ня ты, ёй грошы твае патрэбны! Не паслухаў, так

Ева Вежнавец —
пісьменьніца.
Жыве ў Менску.

— Слухай, нічога ня будзе, пакуль ён не памрэ, як ты гэтага не разумееш!

і бегаў туды. Усе грошы туды аддаваў, я яго й выгнала. А яна яго не карміла, краў у мяне малако, бедны. Пастаўлю ядро здаваць, а ён літар украдзе і вадою далёе. Ох, я яго падлавіла, дык саляраю і абліла, сьпічкі трымаю на пагатове й кажу: ах жа ж ты пайшоў да тае халавы, дык яшчэ і малако маё піць будзеш! Падлаўлю яшчэ, дык падпалю! Так ён і пайшоў. А тады той дурны заклаваў, ведама, сам там кавалерыўся, стаў біць майго старога. Той у міліцыю. Участковы пагаварыў з гэтым рыжым — і больш нічога! А тады Іваська пагнаў кароў адпасваць ды заснуў, а рыжага карова наелася медуницы з малачам ды здохла вечарам. Ох жа ж той і захадыўся! Зьбіў Іваську на горкі яблык. Я кажу: падавай у суд! Ну, і прысудзілі таму 3 мільёны штрафу. Усё з хлява павыводзіў. А мой стары якраз да мяне перайшоў. Ну раз едзем мы канём, купілі парасят у Дамашанах, а той гад плот абкошваў, як угледзеў нас, дык за касу, скок к нам — і разануў! Мне нічога, толькі трохі парэзаў, а ў Івасіка й мяса й кішкі вылезьлі. Павезьлі ў Слуцк — ды што там ужо было везьці. А гэтаму белы білет далі, ён зноў тут. Ох, падпало я яго!

Мікалаеўна гаварыла доўга, Віка спачувальна слухала, а мне не цяпелася змыцца. Такіх гісторый у нашых пастаралях процьма. У Мікалаеўны сваё жыцьцё, у мяне сваё. Малако, хлеб і вопратка ў яе ёсьць. Дровы й сена дадуць улады. І заслужана дадуць. Гэтая ж самая Мікалаеўна (цяпер я яе ідэнтыфікавала) хвалілася лэтак у краме: «От жыцьцё дык жыцьцё! Некалі я ў школу хадзіла, ламаючы голымі пятамі лядок, а цяпер кум каралю — дзьве пары ботаў маю: адны свае, другія дачка аддала!» На мінулых выбарах, як бацька сядзеў у камісіі, а я прыйшла паглядзець, такая бабка, праходзячы ля партрэта прэзыдэнта, загаласіла:

— Ох, харошанькі ж ты мой, галубчак, так ужо пазірае сваімі вочкамі!

Ягонаму ж канкурэнту бабка тыцнула дулю: «На табе, воўчая поўсьць! Бач, чаго захацеў!»

Тут праявіліся і жаночае пачуцьцё да асаністага прэзыдэнта, і свосасаблівая культура. Выбары ў беларусаў праходзяць раз на пакаленьне. Іншае ўспрымаецца як мітусьня. На што мяняць шыла на мыла?

Так я й сказала Віцы, калі мы ўрэшце пакінулі Мікалаеўну з сабакамі. Мы выйшлі з вёскі, не сустрэўшы ні душы, толькі дзьве запозьненыя зьмейкі перасеклі дарогу, пакінуўшы разводзі ў пыле. Можна, глушэчка спадзьвігла Віку, і тая ўпершыню за гады й гады загаварыла «пра палітыку»:

— Яны першы раз самі выбіралі — не каго падсунулі, а каго самі хацелі. І выбіралі з цэлай плоймы людзей. Выбралі, каго выбралі. І цяпер адмовіцца сорамна. Яны яго не здадуць.

— Дый магчымасьці такой ужо ня будзе, — адказала я.

Тут здарылася нечаканка. Віка наблізілася й,

нахіліўшыся праз ровар, зашаптала, блізка глядзячы мне ў твар:

— Слухай, нічога ня будзе, пакуль ён не памрэ, як ты гэтага не разумеш! Сыдзі ты з апазыцыі, пакуль ня позна, ты што, ня бачыш, якія цяжкія часы ідуць, іх трэба перацяраць, прашу цябе, сыдзі!

— Ну й куды ж я сыду, Віка?

— У школу, у раёнку, у бізнэс, я думаю, простых хлебадаў чапаць ня будуць, ня трыццаць сёмы год!

— Якраз, можа, і трыццаць сёмы. Я думаю, Расею зноў скрывіла на асаблівы шлях. Сама туды радасна прэцца, прыхапіўшы апошніх саюзнікаў. Хто пасьпеў вылоднець, той адваляўся. Ну, а расейскія справы ты сама ведаеш — круты кіпень, варацца ўсе.

— Не гавары так, а то яшчэ збудзецца. Праўда, мы цяпер асобная краіна.

— Віка, што ты як цяля? Помніш досьледы з сазлучанымі сасудамі? Беларусь і Расея з ласкі твайго шэфэ сазлучаныя. А мы з табой, напрыклад, адлучаныя. Ясна, як пень, — я буду на сьметніку гісторыі, а ты — у падручніках. Я буду хадзіць у калябарцыяністах і здрачніках, а ты — у заслужаных журналістах БССР. Праўда, калябарцыяністы будуць усплываць раз на тры пакаленьні, а так дык цараваць будзеце вы. Мае дзеці будуць хадзіць у школу па вуліцы імя цябе. А можа, наадварот, выкінуць цябе з кагорты за парочашчыя сувязі.

Віка трохі зазлавала.

— Усё ж мы са сваім народам, жывём на беларускія грошы, робім на беларускую ўладу, а вы — то на нямецкія, то на амэрыканскія. А хто плаціць, той і замаўляе музыку.

— Народ, Віка. Менавіта. А пра грошы і замовы ты сама ўсё ведаеш. Што ты пра Дажынкі напішаш? Паглядзім.

— Ой, а ты ўжо што напішаш?

Мы адварнуліся адна ад аднае і пачалі глядзець на дарогу.

— А гэта някэпская ідэйка, — кажу я. — Давай я напішу за цябе, а ты за мяне. Азораныя шчасьцем твары хлебарабаў і г.д.

— Перакрыўленыя ад п'янства аматары «Крыжачка» працуюць за шэлег і вешаюцца ў хлявох, — парыуе Віка.

Пасярэдзіне — жыцьцё?

Мы пераходзілі апошні поплаў перад нашай вёскай. Далей пачынаўся лес. Раптам нешта прымусліла мяне азірнуцца. Далёка па полі, неяк кумільгаючы, апусьціўшы лоб да зямлі, да нас валюхалася нейкая прыгорбленая істота — ці то чалавек, ці то сабака, здалёк блізарукаватыя вочы ня бачылі. Яна здагоніць нас ля лесу, — зразумела я. Мяне працяў люты жах.

— Віка, хто гэта? — крыкнула я, паказваючы назад.

Віка азірнулася, зьбялела й крыкнула:

— Уцякайма!

Працяг будзе

НОВЫЯ КНІГІ

Evanhelijs in der Übersetzung des Vasil Tjapinski um 1580. Facsimile und Kommentare /

Herausgegeben von Hieronim Halenčanka. — Paderborn—München—Wien—Zürich: Ferdinand Schöningh, 2005. — 231 s. — (Biblia Slavica. Serie III: Ostslavische Bibeln. Band 5).

(*Эвангелье ў перакладзе Васіля Цяпінскага, каля 1580 г.* Факсыміле і камэнтары / Падрыхт. Георгі Галенчанка).

Кніжка выйшла ў рамках прэстыжнай славістычнай сэрыі «Biblia Slavica», дзе раней публікаваліся творы Скарыны. Прадмова Цяпінскага — адзін з лепшых узораў патрыятычнай публіцыстыкі XVI ст., — апошні арыгінал пададзена таксама ў перакладзе на нямецкую. Сам Цяпінскі апублікаваў Эвангелье паводле Мацея і Маркі ў два слупкі — на царкоўнаславянскай і старабеларускай, што ўзноўлена ў нямецкім выданьні з дапамогаю факсыміле. Над тэкстамі працавалі кваліфікаваныя перакладчыкі і кансультанты, якія не дазвалялі сабе блытацца ў тэрміналягічных пытаннях.

Залівако, Аляксандр. Істэрыяграфія генеалогіі Беларусі (X—XXI вв.). — Санкт-Пецярбург: Невскі прэстор, 2004. — 93 с.

ADz

***

З Аляксандрам Лукашэнкам (старшынём саўгасу) і Зянонам Пазьняком (навукоўцам) я пазнаёміўся ў розны час, але ў адным месцы: на студыі тэлебачання. З Пазьняком — на праграме пра захаваньне старога Менску (пры будаўніцтве мэтро), з Лукашэнкам — на праграме пра вынікі Чарнобылю.

Мяркую, менавіта на тэлебачаньні пазнаёміліся мы ня столькі таму, што я там працаваў, колькі праз тое, што Пазьняк і Лукашэнка ўжо тады былі публічнымі асобамі — і шукалі публічнасьці.

У праграме з удзелам Пазьняка бралі ўдзел людзі казённыя (з гарвыканкаму, Саўміну), якія, як ні намагаўся я выправіць сытуацыю, Пазьняку амаль нічога не далі сказаць. І ён, адсунуўшы

***

Крымскія школы пераводзяцца на ўкраінскую мову. Пра гэта — па ўсіх расейскіх інфармацыйных каналах, і паралельна з гэтым — пра Севастопаль, Крым і валонтарыста Хрушчова...

Хрушчоў працаваў ва Ўкраіне ў Юзаўцы (Данецку), Харкаве, Кіеве... У Кіеве я спытаўся ў функцыянера зь ведамства культуры, які за манумэнтальнае мастацтва адказваў: «Чаму помнік Мікіту Сяргеевічу ні ў адным з украінскіх гарадоў не стаіць?..» Той здзівіўся: «А за што? Ён жа маскаль, камуняка...»

Такая во хахляцкая няўдзячнасьць... Расея колькі войнаў за Крым праваявала, насмерць з туркамі білася, а Хрушчоў падпісаў паперу — і калі ласка: вось вам, друзі, Крым. Далучаю...

стаў, — на Кастрычніцкай плошчы (колішняй плошчы імя Сталіна) — задам да Палацу Рэспублікі і перадам да рэзыдэнцыі Лукашэнкі...

Адным з аўтараў помніка (колішняга) таварышу Сталіну быў скульптар Заір Азгур. Неяк у майстэрні ягонаі, забітай Ленінамі, Сталінамі і менш буйнымі правадэрамі, крытык Рыгор Бярозкін, які паадпачываў у сталінскіх лягерах і да вайны, і пасля яе, на Азгура, што называецца, наехаў. Якраз за тое, што той рабіў сталінскі помнік. «Кінь ты, Грыша, — адмахваўся Азгур. — Сталіна іншыя рабілі, я толькі гузікі на ім ляпіў».

Такая во жыдоўская хітрасць...

«Сталінскі гузік!» — называў нейкі час Рыгор Саламонавіч Заіра Ісакавіча.

Байку ж пра тое, чаму і як з маскальскага Крым хахляцкім стаў, пачуў я ад украінскага літаратара, якога часова (і выключна за высокамастацкія заслугі, як раней яно і ў нас бывала) запісалі ў дыпляматы. І даводзіў ён мне ў Варшаве, што маскалі наўмысна (дзеля глыбіннай гістарычнай канспірацыі) брэшучь і брэшучь, нібыта Крым быў далучаны да Ўкраіны праз дурноту Хрушчова, праз нейкія хахляцкія ягоньня (якіх быць не магло!) сымпатыі і сувязі, і што наагул падаравана была Крымская паўвыспа ў імя братэрства савецкіх народаў ледзьве не па п'янцы. А насамрэч, у чым дасюль, маўляў, маскалям сорамна прызнацца, Крым быў закладзены пад каштоўныя савецкія паперы, якія толькі пад гэтую гарантыю на Захадзе, найперш у Амэрыцы, і купляліся. У 1960 г. настаў час абменьваць паперы на рэальныя грошы ды яшчэ плаціць працэнты. Ні першае, ні другое, зразумела, нават ня мелася на ўвазе, калі паперы выпускаліся. Але пазыка ёсьць пазыка, а пад ёю — Крым. Вось тады і прыдумалі перадаць паўвыспу Ўкраіне, на ўсялякі выпадак. Калі абыдзецца дык абыдзецца, а калі не, дык Украіна — самастойная дзяржава з прадстаўніцтвам у ААН, і яна вам нічога ня вінна.

Такое во яно ўсё, разам узятае...

З аднаго боку — абы-што. З другога боку, гісторыя ня тое, што было, а тое, што пра гэта набаяна, напісана, зьлеплена... Сталінскі гузік.

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР НЯКЛЯЎ

мікрафон, замаўчаў дэманстратыўна...

У праграме з удзелам Лукашэнкі таксама бралі ўдзел казённыя людзі (з Саўміну, з Акадэміі навук), якім, як ні намагаўся я выправіць сытуацыю, Лукашэнка амаль нічога ня даў сказаць. Захапіўшы мікрафон, ён гаварыў і гаварыў несупынна...

Пасля праграмы пра вынікі Чарнобылю старшыня Дзяржтэлерадыё Генадзь Бураўкін сказаў мне: «Глядзі, каб гэтага (ненарматыўная лексыка) ані ў якой праграме болей не было, ён усё тэлебачаньне замуздазвоніць...»

Неяк я напамніў пра тое Бураўкіну — ён запярэчыў: «Нешта ты блытаеш, не казаў я такога».

Магчыма, блытаю: ня ён казаў... Але ж нехта казаў... І не магу ўспомніць: хто гэта ўжо тады быў такі прадбачлівы?

Да Беларусі, між іншым, таксама што-кольвечы магло далучыцца. Паводле баек, якія чуў я ў Маскве, Сталін напрыканцы вайны меў намер далучыць Кёнігсбэрг да БССР, каб пазьбегнуць памежнай пярэрвы ў камунікацыях — і наагул з эканамічнай мэтазгоднасьці. Але ў такім разе трэба было пакідаць за Беларусьцю і Беласточчыну. Таму ўмяшаўся ў сталінскія намеры паляк Ракасоўскі, які ўгаварыў пайсьці разам зь ім да Сталіна маршала Жукава: «По нашаму мненню, товарищ Сталин, земля Пруссии, политая кровью русских солдат, должна быть только русской землей — и никакой другой».

Такая во пшэцкая сквапнасьць... Калі ўявіць (каб палякам моташна стала), што Ракасоўскі Сталіна зь беларусамі не абдурьў і Беларусь — марская дзяржава, ці паўстаў бы сёння ў Менску помнік правадэру? Ну хоць бы там, дзе ён некалі ўжо

Віталь Рыжкоў

ЗЯЛЁНЫ ЧАЛАВЕЧАК

Проста блукаючы па вуліцах
нейкім лютаўскім вечарам
і складаючы вершы,
забыўшыся на дакоры,
я выпадкова сустрэўся позіркамі
зь зялёным чалавечкам,
што быў распыты на звычайным
святлафоры.

І ня тое, каб вельмі
сьпяшаўся я зараз дадому, —
проста зьяўленьнем сваім
ён адкрыў мне дарогу.
І ён, каго я дачакаўся,
быў зараз больш Хрыстом,
чым той, каго прынята лічыць
сынам Бога...

І чамусьці падумалася
аб далёкім і цёплым чэрвені,
недасягальным лагодным моры...
А вуліца гудзела сабе,
бы вялікае чэрава,
не заўважаючы мэсію,
распятага на святлафоры...

Юзюк Дзенісюк

ТЭЛЕФОН ДАВЕРУ

Падлізанцы—стукачы,
Ня псуйце паперу —
Сёння ўдзень ёсьць і ўначы
Тэлефон даверу.

Ліст пісаць — патрэбен глум,
Крышку, можа, й веды.
Тут — слухаўка, нумар, хруст...
Ты — вяшчальнік мэдый.

Пра суседа раскажы,
Што цвікі ўзяў з працы.
Кум пра ўласць сказаў: рэжым —
БНФ, няйначай!

А другі сусед трыбух
Лашчыць чэскім півам,
Украінскі хваліць «Рух»,
Піша ў «Нашу Ніву».

У яго шляхетны густ
Не давай ты веры —
Праслухоўвай кожны куст,

Пракалупвай дзьверы.

Прасьвідроўвай ціхачом
Дзюрэчкі у сьценах.
Будзь сапраўдным стукачом,
Віжам, юдам, ценем.

Калі зрок смуга скуе,
Не марнуй паперу.
Для таго ў нас існуе
Тэлефон даверу.

Юрась Петухоў

ВУЛІЦА САМОТЫ

Для большасьці завесься Пралетарскай,
А хтосьці ведае й ранейшае імя.
Ты не крыўдуй на іх, мая ты, калі ласка,
Бо ведаю назоў сапраўдны толькі я.
Ты — вуліца Самота. Так банальна
Бяз шыльда—папяровай балбатні
Я ахрысьціў цябе. Ад сэрца. Нефармальна.
Мой сьціплы падарунак ты прымі.
Ад рамантызму плошчы ў час заходу
Іду ня ў парк — няма мне з кім ісьці.
Пяшчотнасьць дрэў на вуліцу Самоты
Зьмяню, спрабуючы на ёй сябе знайсці.

Кагальны роў мінаю, дзе калісьці
Былі жабрацкія жыдоўскія дамы.
Я зараз сам жабрак. Прашу я з смутку
выйсцьця
Для хворай, для галоднае душы.
Пад дахам дрэў, пад покрывам іх ценю
Мне спакойней ад неба боль хаваць.
Па рэштках сноў, аскепках летуценняў
Наканавай сабе шпацыраваць.
Але ж мой шлях спаткае скрыжаваньне,
І сам ня ведаю, куды ісьці далей, —
Мо збочыць мне, пакінуўшы блуканьні?
Хоць мне наўпрост ісьці ўсё ж свабодней.

Хведар Самотны

РЭХА ЗАБЫТАЙ МОВЫ

Не крыўдуйся, забытая мова.
Ты памерла, але не зусім.
Тваё рэха апошняга слова
Будзе жыць...
Будзе жыць...
Будзе жыць...

А народ твой яшчэ пашкадуе
І навечна за то замаўчыць,

І, магчыма, ён рэха пачуе,
А яно
Будзе жыць...
Будзе жыць...

Адгукнецца яно на старонках
Шэрым пылам рассыпаных кніг
І ў вачах анямелых патомкаў
Будзе жыць...
Будзе жыць...
Будзе жыць...

Адгукнецца яно, адгукнецца,
Стукам сэрца яно прагучыць
І у памяці, што застаецца,
Будзе жыць...
Будзе жыць...
Будзе жыць...

Юрась Нераток

СТАРЫ ВАЯР

Крывавай плямай сонца зьнікла
За змрочны могількавы бор.
Былы салдат з тугою звыклай
Курьў махру і піў кагор.

Гамонкі тлумныя сьціхалі,
Цямнелі цені на траве...
Гайдаліся ўспаміны—хвалі
Ў яго сьсівейай галаве.

Ён зноўку чуў жалеза бразгат
І бачыў баявых сяброў,
Ішоў у цемры сьцежкай гразкай
І падаў, ранены, у роў.

Палоніў розум хмель паволі,
Навалваліся жаль і злосьць,
Бо страціў ён на ратным полі
І сэнс жыцьця, і маладосць.

Ён праклінаў вайну—паганку,
Бо разумеў, што ваяваў
За тое, каб яго каханку
Хтось жонкаю сваёй назваў,

Каб бегалі чужыя дзеці
І падрасалі неўпрыкмет
І каб ніхто у цэлым сьвеце
Не зразумеў яго як сьлед.

Не перамога — паражэньне,
Нявыплатны памер цаны!
...Трыццаць год ад нараджэньня,
Дзясяты год пасья вайны...

Едзе мышка

Едзе мышка
далінаю
маркоўнаю
машынаю.

Пакуль у горад
дапаўзе —
усю машыну
пагрызе.

З украінскае паводле Івана Малкавіча
пераклаў Мікола Бугай

Карчыцкі vs Бранштэйн

30-гадовы мянчук Сяргей Карчыцкі называе сябе геймерам, сыціпла дадаючы — «жрэц Фартуны і Інтэлекту». Сяргей выпускае часопіс «Новая эканоміка», дзе пляжыць амэрыканізм і свабодны рынак. І, натуральна, гуляе ў сёгі, якія ўважае за сродак паразуменьня чалавецтва: «Сумнеўна, што з задачай яднаньня справіцца мова гамбургераў і Галівуду».

Летапні чэмпіянат Беларусі па сёгах пакінуў уражаньне самадастатковасьці і пэрыфэрыйнасьці: у краіне мала япаністаў, а незарэгістраванай Беларускай асацыя-

цыі сёгаў не пад сілу арандаваць нават Палац шахмат і шашак. Тым ня менш, пры канцы году пераможца чэмпіянату БАС упершыню пазмагаўся ў міжнародным турніры. Паводле С.Карчыцкага, у Токіё ён пачуваўся сваім:

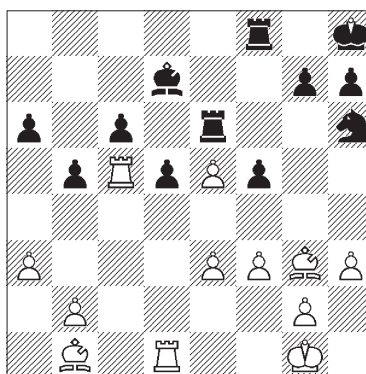
— Самай цікавай была партыя з Дайскэ Сузукі — зь першай дзясяткі сусьветных «профі». У сэансе адначасовай гульні, арганізаваным для чэмпіёнаў Беларусі, Расеі, Украіны, я перамог славутага гульца (расеец і ўкраінец прайгралі). Але Сузукі даваў нам туру наперад:

прафэсіяналы з аматарамі бяз форы не змагаюцца. Наступны фэст запланаваны на 2007 год: спадзяюся выступіць і там.

Ці ёсьць у сёгі ў Беларусі будучыня? Гутарачы з чальцамі Беларускай фэдэрацыі шахмат, заўважаеш шчыры інтарэс да перастаноўкі фігурак з герогліфамі. Хоць Давід Бранштэйн, які завітаў

у клуб «Вяснянка» на традыцыйны бліцтурнір, сказаў карэспандэнту «НН», што на-ранейшаму аддае перавагу клясычным эўрапейскім шахматам. «І галоўнае ў іх — фантазія», — зазначыў ён. Дарэчы, перамог у калядным спаборніцтве гросмайстар Сяргей Азараў: 5,5 бала з 7.

ВР

Як бы вы згулялі?

Г.Верасаў—Д.Бранштэйн, XIII чэмпіянат СССР, Масква, 1944. Ход белых.

Аўтар: 1. e4! f4 2. Ce1 Te3 3. Cc3 Tg5 4. Kp1 Kg8 5. ed. У белых яўная перавага. Фантазія і лангавыя «хитры» прыёмы ў гэтай гульні.

«Песьні свабоды»: складзем дыск разам!

Увага! Рыхтуецца да выданьня альбом беларускай музыкі «Песьні Свабоды».

Выдаўцы зьвяртаюцца да чытачоў «Нашай Нівы» з просьбай прапанаваць пляць песень, якія найбольш вартыя для гэтай складанкі.

Просьба запоўніць купон і даслаць на адрас: **а/с 5, 220085 Менск, (для Віталія). Таксама можна скарыстацца e-mail: pesni2006@tut.by.**

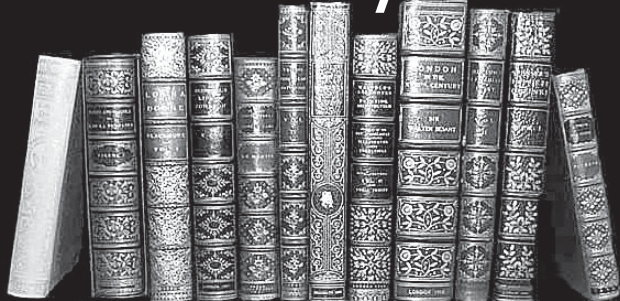
Кожны, хто дашле купон, атрымае ў ПАДАРУНАК кампакт-дыск! Дасылайце купон да 15 студзеня. Выканаўцы, што жадаюць прапанаваць свае творы, могуць зьвяртацца па вышэй пазначаных кантактах.

Назва гурту	Назва песьні
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
Імя	Кантакт (e-mail, тэлефон)

Зрабі з газэты кнігу

«Нашу Ніву»
ў новым фармаце
зручна
пераплятаць
у квартальнікі
ці гадавікі.

Пераплётныя паслугі ў Менску:

«Апэратыўнае тыражаваньне»
Тэл. 284-68-18, 284-72-17, 284-81-07, 8-029-6-400-100
Выезд, дастаўка.

«Аўрора-плюс»
Вул. Варшавэні, 3
Тэл.: 284-81-84, 284-32-72

«Данарыт»
Вул. Чарнышэўскага, 10, оф. 37а
Тэл.: 285-79-29, 8-029-645-99-54

«Инфаркет»
Вул. Харужай, 3, оф. 307В
Тэл.: 284-37-07, 8-029-622-83-01, 8-029-622-83-04

«Karandash.by»
Падземны пераход паміж БДУ і БДПУ
Тэл.: 22-77-133
Працуюць і ў свята, і ў нядзелі.

«Паліграфічныя паслугі»
Тэл.: 8-029-388-40-82, 8-029-570-74-11, 8-029-400-48-55

«Фармат»

Вул. Пугачоўская, 3, оф. 38 (рог Варшавэні і Чырвонай)
Тэл.: 8-029-758-06-16, 774-62-13, 8-029-341-17-29

«Чэркас»
Вул. Цэткін, 18
Тэл.: 211-00-63/64/65, 226-45-48, 8-029-643-80-77

Пераплёт таксама робяць
Нацыянальная бібліятэка
(вул. Чырвонаармейская, 7)
і **Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа** (вул. Сурганава, 15).

ВЫСТАВЫ

Выстава пра Караткевіча

У сядзібе ТБМ (Менск, вул. Румянцава, 13) працуе выстава «Беларуская песьня», прысьвечаная 75-годзьдзю ўладзімера Караткевіча. Экспануюцца творы як зусім маладых мастакоў (іх век ад 6 да 12 гадоў), так і студэнтаў менскіх мастацкіх устаноў. Штодзённа, ад 11 да 19-й. Тэл. для даведак: 283-08-85.

СПОРТ

Хакей. Чэмпіят Беларусі 22 студзеня (нядзеля)

«Юнацтва» (Менск) — «Мэталюргс» (Ліепая). Менск. Лядовы палац у Парку імя Горкага.
«Хімвалакно» (Магілёў) — «Рыга-2000».
«Гомель» — «Берасце».
«Віцебск» — «Керамін» (Менск).
«Хімік-СКА» (Наваполацак) — «Дынама» (Менск).
Пачатак матчаў а 13-й.

ТЭАТРЫ

Опэра

(На сцэне Цэнтральнага Дому Афіцэраў)
20 (пт) — «Багема».
26 (чц) — «Сэвільскі цырульнік».

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Тыльда Сўінтан і мінатаўры

Хронікі Нарніі: леў, ведзьма і чароўная шафа (Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe).

ЗША, 2005, каларовы, 140 хв.
Жанр: казка паводле К.С.Льюіса.
Адзнака: 5 (з 10).

Чатырох дзетак — Пітэра, Сюзану, Эдмунда і Люсі — маці адпраўляе да старога сябры сям'і. Там дзеці знаходзяць чароўную шафу, празь якую трапляюць у казачную краіну Нарнію, замарожаную злой ведзьмай (Тыльда Сўінтан).

Рэжысэр абодвух «Шрэкаў» Эндру Адамз стварыў чароўнае відовішча з кентаўрамі, фаўнамі і гаваркімі бабрамі. Але хрысьціянскія алегорыі Льюіса расьцярашваюцца ў Эдэмскім садзе магічных жывёлаў.

Адмысловыя эфэкты — разынка карціны: леў Аслан, люты воўк, хітры ліс і вайсковец-мінатаўр — паводзяць сябе, як запраўскія акторы.

На іхнім тле прайграюць людзі, і нат выбітная акторка Тыльда Сўінтан становіцца макетам у казачнай дэкарацыі: белы твар, валасы-ледашы, мядзьведзі ў карэце.

Фільм намінаваны на «Залаты глёбус» за найлепшую музыку й песьню.

Спадабаўся і крытыкам, і дзецям.

Андрэй Расінскі

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 21 студзеня

СТВ, 15.25

«Вэртыкаль».

Расея—Украіна. (СССР), 1967, рэж. Станіслаў Гаварухін, Барыс Дураў.

Прыгодніцкая драма.

Альпіністы ў гарах сутыкаюцца са стыхіяй...

Фільм цікавы акторскай іграй Уладзімера Высоцкага і ягонымі песьнямі.

БТ, 22.20

«Двайны агент».

Канада—Вялікая Брытанія—ЗША, 2004, рэж. Марэк Канеўска.

Трылер.

1950-я. Салі высьвятляе, што ейны каханы — агент КГБ, які цяпер жыве ў Маскве. Геранія спрабуе прабрацца за «жалезную заслонку»...

Ролі выконваюць: Шэран

Стоўн, Рупэрт Эвэрэт.

АНТ, 23.25

«Непакорлівы».

Італія—Францыя—ЗША, 2002, рэж. Філіп Бэрэн'е.

Трымценнік.

Жыць вяртаецца дадому пасля доўгіх гадоў. Але ніхто яго не чакае. Брат Джордж ажаніўся на дзядзьчыне Жыля, лепшы сябра — кіраўнік мафіі. І героя абвінавачваюць у забойстве, якога ён не чыніў...

Галоўныя ролі выконваюць зоркі Вэнсэн Касэль і Моніка Бэлючы.

СТВ, 23.30

«Амерыканская раскоша».

ЗША, 2003, рэж. Шэры Спрынгер. Камэдыя.

Рэгістратар шпітала Харві вырашае маляваць улас-

ныя коміксы. Героём ён абірае сябе самога, а ў якасьці прыгодаў выступаюць штотдзённыя неда-рэчнасьці...

Прыз «ФІПРЭСІ» на Канскім кінафэсьце, галоўны прыз кінафэсту «Сандэнз», прыз крытыкі на кінафэсьце ў Давіле, намінацыя на «Оскара».

Андрэй Расінскі

КІНО НА DVD

Master Records

Элізабэтгаўн

Рамантычная драма, ЗША, 2005, рэж. Кэмеран Кроў.

У ролях: Арлянда Блум, Кіртэн Данст, С'юзан Сарандан.

Пасьляховы дызайнэр, які згубіў працу, ляціць на хаўтуры бацькі. У палёце герой знаёміцца з надзвычай гаваркай стуардэсай...

Менск, Кісялёва 12, т.643-21-08.

У НУМАРЫ

Акадэмік
Аляксандар
Вайтовіч

завяршыў сваю кароткую палітычную кар'еру заклікам да байкоту выбараў.
Старонка 24.

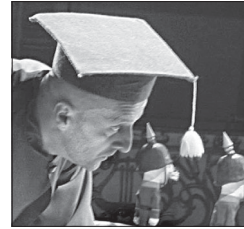
Скура
для Домаша

У Горадні на Радзе дырэктараў прысутных пазнаёмлі з трыма новымі кіраўнікамі прадпрыемстваў...
Старонка 5.

Джынсы
не найгоршы
варыянт

каб пачуцца свабодным. Піша стылістка Святлана Длатоўская. Стыль жыцця —
старонка 30.

Блазен Гасподні

У Шалкевіча беларусы, сьмеючыся, аплакваюць сваю сучаснасць. Піша Аляксандар Фядута.
Старонка 36.

У Беларусі, і нідзе
болей

З унікальнай выставы ў Мастоцкім музэі піша Сяргей Харэўскі.
Старонка 19.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

Віншuem Вольгу і Яна Лагвіновічаў! 12 студзеня яны сталі бацькамі цудоўнага сыночка!!!

ДАПАМАЖЫЦЕ
КАЦЯНЯЦІ

Два кацяняці (узрост — 4 месяцы): белы пухнаты хлопчык ды шэрая дзяўчынка — вельмі мараць прыдбаць добрых гаспадароў і верных сяброў. Т.: 017-249-08-88, 249-08-93; 029-649-08-88, 400-68-82, 901-02-12

КАНТАКТЫ

Моладзь — за Беларусь! Далучайся! Тэл. 755-69-90

Беларусы ў Польшчы — аднаймыся! E-mail: azaleuski@yahoo.pl

КНІГІ

Прадам кнігі: «Граматыка» Тарашкевіча, «Энцыклапедыя беларускай мовы», «Беларускі арнамэнт» Кацара, «Расейска-крыўскі (беларускі) слоўнік» Ластоўскага, Л.Геніюш «Спаведзь», «Энцыклапедыя гісторыі Беларусі» ды шмат інш. Т.: 753-70-05, 294-02-15

«**Нацыяналізм у XX-м ст.**» Сьміта, «**Куропаты**» Пазьняка, «**Русіфікацыя беларускае мовы ў БССР**» С.Станкевіча, старыя нумары «**Нашае Нівы**» — у падарунак на сядзібе ТБМ. Тамсама: беларускія фільмы і музыка на CD, значкі, слоўнікі. Румянцава, 13 (панядзелак—субота, 13.30—18.00). Т.: 707-40-01

Прадам слоўнікі В.Ластоўскага, Яна Станкевіча ды іншыя. Т.: 707-40-01, 234-93-71

Распаўсюд. Абмен. Гісторыя, фальклёр, постмадэрнізм, літаратура, псыхалёгія, канфэрэнцыі, круглыя сталы, кнігі, аўдыё, пошта, інтэрнэт. Звяртайцеся на e-mail: aleskigi@mail.ru; a/c 195, 220030, Менск.

Кнігаабмен. Альбом «Менск — горад СОНца», пераклады: кнігі, перакладзеныя з польскай, ангельскай, нямецкай, расейскай моў, у тым ліку «Дзяды», «Санэты» Міцкевіча, літаратура беларусаў Польшчы XV—XIX ст., падручнікі па журналістыцы. Т.: 753-91-96

ЖАРТЫ

— Алё! Да мяне ваша газэта не даходзіць!
— А якія нумары Вы, спадару, не атрымалі?

— Ды не, я ўсе атрымаў. Раз прачытаў — не даходзіць. Другі раз прачытаў — усё адно не даходзіць!

• Прыватныя абвесткі ў «НН» (ня больш за 15 словаў) дасылаюць лэйце поштай (а/с 537, 220050 Менск), праз e-mail: (nn@promedia.by) або размяшчайце на форуме сайту: www.nn.by. Дык скарыстайцеся!

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

Ст. Радашковічы Лібава—Роменскай чыгункі. Каля станцыі вырасла як бы маленькае мястэчка, ёсць тут манаполька, пара крам і заездаў, колькі гандляроў і майстар малатарань. У «Нашай Ніве» пісалася пра тое, што патрэбна тут хоць якая школа. Пэўне, гэтыя модлы да кагось дайшлі, бо цяпер адкрыліся аж 2 школы і вучыцца каля 200 дзяцей.

П.

Пачтовая скрынка

С. Плаў-ку (будучаму Зьмітраку Бядуло. — «НН»). У верхніх вярхах ёсць добрая думка, але слаба апрацаваны. Ёсць звароты такія, што ніяк ня могуць быць у верхніх, як напрыклад: «Дзе чарот мармочыць, там русалкі шайкі» або аб «Белай смятане і тумане» дый другія. Пішыце карэспандэнцыі, яны ў вас дужа цікавыя і маюць для нас вялікую вагу.

1911, №3, 20 студзеня.

Ліцэнзія № 02040/0174947. Выдадзеная 25.08.2004 г.

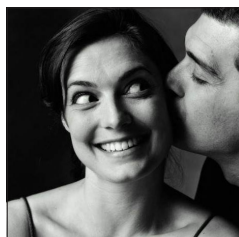
ДУ «Рэспубліканскі клінічны шпіталь ІВАВ імя П.М.Машэрава»

стаматалёгічныя
паслугіна платнай
аснове

Якасна

хутка

ндорага

Менскі раён, пасёлак Лясны.
Т.: 202-23-13

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі	Наста Бакшанская
галоўны рэдактар	Андрэй Дынько
фотарэдактар	Арцём Лява
нам. галоўнага рэдактара	Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар	Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік	Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Тел/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаны аб рэгістрацыі прыдчынага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2721. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друку 1.00 20.01.2006.

Замова № 337.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а